

Vipavski glas št. 49

letnik XIV

junij '99

VSAK NAROD ima v hiši svojega življenja posebno kamrico, v katero je skrbljivo spravil, kar je bil kdaj pridobil dragocenega, spravil vse, kar je bil kdaj najgloblje doživel, z vsem svojim ubogim telesom, z vso svojo čisto dušo, spravil vse, kar je kdaj trepetaje v predsmrtni bridkosti čutil in mislil. V to kamrico stopi ob usodni uri, stopi vanjo, da se povrne očiščen in utrjen, poln vere vase in v dobroto svojega bližnjega, poln zaupanja v dan in v večnost, poln moči, brez strahu, pripravljen na svatovanje in pripravljen na svojo lastno sedmino...

Kaj in koliko si bil spravil, narod? Kdaj in kakšen se povrneš?

Ivan Cankar: Zaklenjena kamrica, 1916

Kdor ljubi svojo domovino, jo z enim samim objemom svoje misli obseže vso; ne semo njo, temveč vse, kar je kdaj ljubil in kar bo ljubil kdaj pozneje.
Našim krajanom iskreno čestitamo ob dnevu državnosti, 25. juniju.

Uredniški odbor

Naslovnica:

Anton Lavrin je bil od leta 1834 do 1849 avstrijski generalni konzul v Egiptu.

Na diplomatskem področju je med drugim uspešno posredoval v sporu med turško vlado in podkraljem v Egiptu. Za te usluge je prejel številna odlikovanja in avstrijski cesar ga je povzdignil v viteški stan in je s tem dobil naziv vitez. Zato je imel pravico do svojega grba, ki si ga je sam omislil.

V grbu sta dve oljčni vejici - 12 let je služboval v južni Italiji, tri egipčanske sfinge - 15 let je bil konzul v Egiptu, dve čeladi ter simbola Turčije in Sicilije. Spodaj je njegov moto - latinski napis "Non nisi moriens mutor" (Samo mrtev se spremenim).

OB DNEVU DRŽAVNOSTI

Na predvečer dneva državnosti je Vipavce na proslavi nagovoril predsednik KS Vipava *Vladimir Anžel*:

»Gospa in gospodje, spoštovani Vipavci, vsem skupaj lep pozdrav na predvečer 8. rojstnega dne naše mlade države. Pozdravljam vas na predvečer osme obletnice uresničitve hotenja nas in mnogih rodov pred nami.

Naš pesnik Tone Kuntner v eni izmed svojih pesmi pravi:

*Jaz te imenujem mati,
ker sem tvoj sin
in ker imaš mehko srce kakor mati.*

*Jaz te imenujem mati,
ker imaš solzo za mojo žalost,
in smeh za moje veselje.*

*Jaz te imenujem mati,
ker si moj dom
in ker mi daješ tolažbo ob hudih urah.*

*Jaz te imenujem mati,
ker imaš kruh za mojo lakoto
in posteljo za mojo bolezen.*

Jaz te imenujem mati. -

Kako naj tebe imenujem, domovina?

Vendar ali nam je naša mlada država res mati domovina? Ali nam je morda oče domovina - naši predniki so domovini rekli očetnjava. Domovina je v naši zavesti veliko dlje kot država, saj nam je bila ta slovenska zemlja domovina tudi takrat, ko lastne države še nismo imeli. Naša slovenska zemlja je bila mati domovina vsem rodovom pred nami, ki so o lastni državi samo sanjali. Še danes je slovenska zemlja mati domovina tisočem Slovincem po svetu.

Naša država pa je vendar še premlada, da bi lahko bila mati. Saj ima po človeških merilih šele osem let. Nam, ki smo bili priče njenega rojstva, nam je lahko naša država samo otrok, nam je hči, nam je sin. Za tiste najmlajše med nami, ki še nimajo deset let, je naša država morda sestra ali sovrstnica.

Takrat, ko smo bili priče rojstva naše države, veličine tega dogodka še zdaleč nismo prav razumeli. Blaise Pascal pravi, da resnice ne spoznavamo samo z razumom, marveč tudi s srcem. In v tem vidim glavni problem nas državljanov te naše mlade države. Ni problem v tem, da vseh dogodkov ob rojstvu naše države nismo razumeli (za nekatere nismo niti vedeli), pač pa to, da mnogi te resnice, da imamo lastno državo, niso ali nismo dojeli v svojem srcu. Morda so eni z razumom preračunali, koliko koristi bodo imeli od te države, srce pa je ostalo nemo. Za njih država ni živa, za njih država ni otrok, pač pa avtomat.

Tako kot za starše ni dovolj, otroku dati življenje, tudi za nas državljanje ni dovolj samo to, da smo bili priče rojstva države. Otroke je potrebno vzgojiti, državo in

državljane pa prav tako. Prav tako kot je otrok odraz staršev in vzgojiteljev, je tudi država odraz državljanov. Če danes tožimo nad državo, tarnamo nad sabo, nad svojo podobo.

Kaj lahko mi storimo, da bomo resnico o obstoju naše lastne države dojemali tudi s srcem? Če je država naš otrok, jo moramo vzgajati k vrednotam. Vzgoje smo pa zmožni samo, če se sami vzgajamo, da je vrednota:

najprej naš slovenski jezik; naš veliki Anton Martin Slomšek je med drugim dejal: Vera bodi vam luč, materin jezik pa ključ do narodove omike. Kako me zaboli, ko vidim sredi Slovenije reklamno tablo za gostilno z napisom Steak house, ali za šiviljstvo Black style. Pa bi se verjetno tudi v Vipavi našel kak primer. Nikoli tudi ne bom razumel, zakaj je med slovenskimi strokovnjaki beseda evalvacija veliko bolj čislana kot beseda vrednotenje - kot da bi se bali vrednot. Omenil sem samo dva primera na jezikovnem področju.

Nadalje se moramo vzgajati, da je vrednota naša zgodovina (če bi se vsak potrudil poznati zgodovino vsaj svojega kraja), naši zaslužni predniki (ki jih premalo poznamo in cenimo), da je vrednota naša kultura, naša slovenska pesem, naša lepa slovenska zemlja, naša kulturna in umetniška dediščina, naše okolje, tudi naša vera oziroma naše čutenje nadnaravnega - takšno, ki je lastno naši slovenski zemlji, ne pa vrinki tujih kultur in filozofij, ki pač moderno zvenijo.

Če bomo vsemu temu dali v svojem življenju primerno mesto, bomo sebe in svoje otroke vzgojili k temu, da bodo lastno državo dojemali tudi s srcem in jim bo ta sestra ali brat. Šele takrat ne bomo v naši državi z velikim pompom in rompom praznovali samo praznike trgovcev - ko se da kaj prodati ali kupiti. Če bo slovenstvo naša vrednota, bodo do veljave prihajali tudi prazniki, ki nimajo ekonomske cene, takšni kot je jutrišnji rojstni dan naše države.

Trdim pa, da bodo šele otroci naših otrok našo državo dojemali kot mater domovino - takrat bo namreč za to dovolj stara, da bo lahko mati ali oče. Ali bo naša država dobra mati domovina, pa je odvisno od tega, katere vrednote bomo mi predali rodovom, ki prihajajo za nami.

Jutri bo naša država doplonila 8 let - človeško gledano je zaključila prvi razred osnovne šole. To pomeni, da prehaja od brezskrbne otroškosti k resnejšemu delu in dozorevanju. Vsem Vipavcem želim za državni praznik veliko vrednot slovenstva in obilo slovenskega ponosa. Voščilo podajam z verzi našega pesnika Ludovika Ceglarja:

Dokler bom živel, te bom ljubil,
moj narod, jezik, domovina.

Naj Bog mi vnema to ljubezen,
da je ne ohladi tujina.

Naši mladi državi pa želim vse najboljše za njen 8. rojstni dan, da bi uspešno dozorevala in bila ob času dobra mati domovina.«

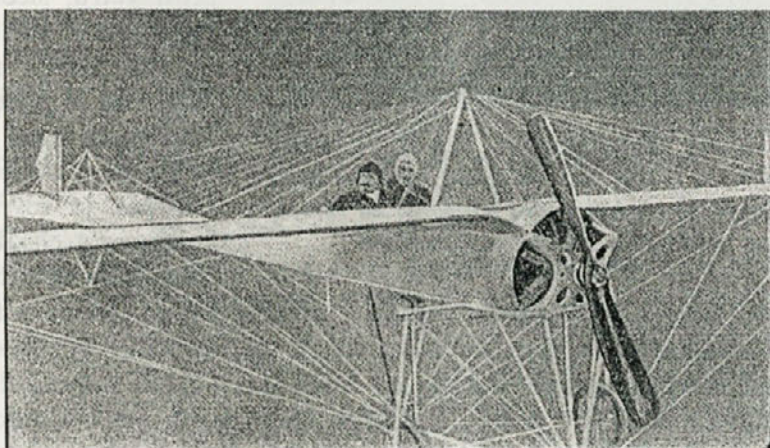

VIPAVSKO LETALIŠČE IN LETALA

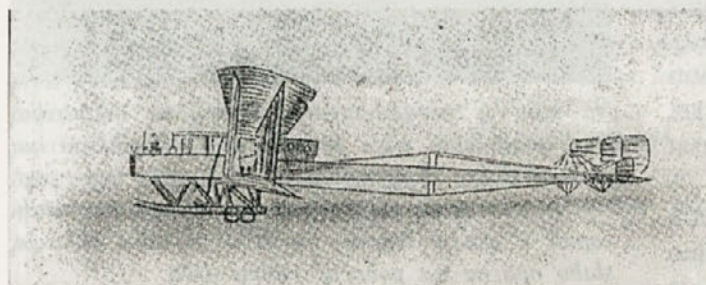
Prvo vipavsko letališče se je razprostiralo v glavnem na levi strani sedanje ceste Vipava - Manče. Pozneje so ga zelo razširili in je obsegalo prostor od Grajskega mlina, Močilnika, glavne ceste do Podraškega polja. To letališče so pričeli uporabljati od 1915. leta Avstrijci in dalje do konca prve svetovne vojne, takrat ko so divjali hudi boji na fronti med Sočo in Piavo.

Na letališču so bile občasno stacionirane tri eskadrilje¹, ki so imele nad trideset enosedelnih in dvosedelnih letal. Čuvali so jih v lesenih hangarjih, ti so bili postavljeni pod drevesi ob desni in levi strani Močilnika. Obe strani

Močilnika sta bili takrat močno poraščeni s košatim drevjem in grmovjem. Zato so bili hangarji in barake težko opazni iz zraka, skriti pod drevjem in zakamuflirani.

Edvard Rusijan, rojen 1866 v Gorici, umrl v letalski nesreči 1911; kot prvi Slovenec je izvedel polet z motornim letalom lastne konstrukcije z motorjem 50 KM. Bil je prvi pilot takratne Avstro - Ogrske monarhije. V Novi Gorici je njemu v čast postavljen spomenik v obliki dveh kril.

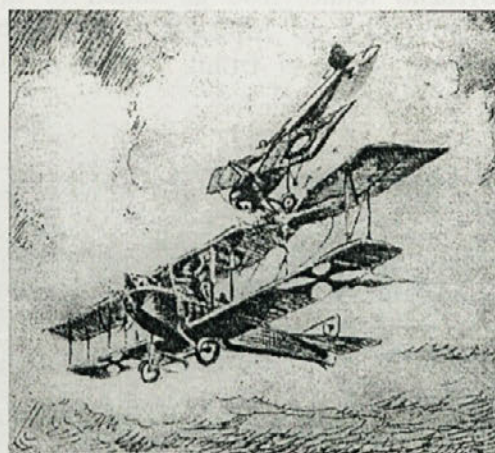
V prvi svetovni vojni so po zraku preletavala taka letala. V začetku vojne so bila samo za opazovanje, pozneje pa so bila že oborožena. Na posnetku je letalo Sikorskega iz 1912.-1913. leta.

potem postavili kamnito spominsko obeležje, ki spominja na ta tragični dogodek.

Pred poletom je vsak pilot preizkušal letalski motor. Vžig motorja je potekal tako, da je bilo treba z desno roko zavrteti propeler, dokler ni stekel motor. Pilot je pri tem dajal povelje: FREI!², AUS³. Pri repu je bilo letalo zatakajeno s kljuko za klin, ki je bil zabit v zemljo. Pri startu so na poseben znak odklopili kljuko in tako je letalo zdrvelo naprej.

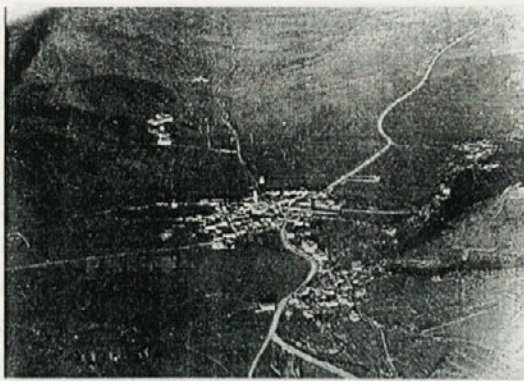
Pri manevriranju letala sta morala biti vedno poleg dva vojaka, ki sta tekla po letališču ob letalu, zadržujoč konca kril in s tem sta uravnavala smer vožnje na zemlji. Smerno krmilo namreč ni moglo delovati na tleh, ker so bila ta letala za to prepočasna.

V drugi polovici prve svetovne vojne, to je v letu 1917, so bile v presledkih postavljene lesene vojaške barake in hangarji vse od Vipave pri Živcu, Podraškem polju, Dobradu do Št. Vida. Ena eskadrilja letal je bila tudi stacionirana v Št. Vidu (sedaj Podnanos) ob cesti na kraju sedaj opuščene cestne hiše. Eno od teh letal je strmoglavilo na Loiscu, okrog 200 m proč od hangarjev v smeri proti Nanosu. Na tem mestu so

Prizor ene izmed prvih nenavadnih letalskih bitk, ki se je za nemško letalo slabo končala

Posnetek Št. Vida pri Vipavi iz letala 30.3.1917. leta, na levi strani, na cesti proti Vipavi, so ob cesti vidni hangarji; na skrajni levi strani je v ozadju vas Podraga

strojnice, topovi, rakete, bombe, aerodinamična oblika letal in velika hitrost.

V zadnjih letih prve svetovne vojne so bila letala že oborožena s strojnicami in manjšimi rušilnimi bombami. Bombe so imele tako rušilno moč, da so napravile dva do tri metra globoko luknjo v zemljo v obsegu kroga petih metrov. Piloti so se urili s pravimi bombami onstran letališča na Podraškem polju. Za tarčo so postavili po dve štirimetrski deski, ki sta bili na sredini prekržani in nanje spuščali bombe. Manjše enosedežne flugzeuge⁴ so imenovali fokerji⁵. Kadar so otroci zagledali te, do tedaj nenavadne prikazni v zraku, so kričali: "Flokerji! Flokerji!..." Ko so se letala vračala nazaj z bojnih poletov ob mraku ali slabši vidljivosti, so na letališču kurili ognje, da so se piloti na ta primitiven način orientirali, kje pristati. Druge, boljše in večje razsvetljave takrat niso imeli.

V zadnjem letu vojne je prišlo do pogostih preletov sovražnih letal nad Vipavsko dolino in letališčem. Ob koncu 1917. leta pa je prišlo do zračnega napada. Neka četa avstrijskih vojakov je korakala od letališča proti Slapu. Nenadoma se pojavi italijanski caproni in bombardira vojake. Pilot "bombnika" je vrgel z roko iz kabine petkilogramsko bombo. Vojaki so klečali na tleh in vsi streljali v sovražno letalo, niso ga zadeli in tudi letalo ne njih. Bomba se je raztreščila nekaj sto metrov proč pri Močilniku. Tak je bil v tistih časih napad iz zraka in bombardiranje. Pogosto so se s fronte vračala poškodovana letala ali pa so za vedno ostala tam, na bojišču. Nekaj sto metrov proč od Živca se je 1917. leta v zraku pripetila letalska nesreča, letalo je s pilotom vred strmoglavilo na zemljo ob Gradiški poti in zgorelo.

Po letalski nesreči pod Gradiščem si avstrijski vojaki pazljivo ogledujejo razbitine svojega letala

Ob Živcovem mlinu sta bila dva okrog dvajset metrov visoka topola, na enem izmed njih je bila v vodoravni legi postavljena nekaj metrov dolga roka z iztegnjenimi prsti, izdelana iz kovine in pobarvana z belo barvo. Ta je bila vidna že iz daljave. Kazala je, iz katere smeri piha veter. Normalno je, da se letala dvigajo in spuščajo proti vetru, sicer bi prišlo do katastrofe.

Prva letala so bila nenavadne škatlaste oblike, odprtih kabin, med krili in trupom podprta s prečkami in povezana z jeklenimi žicami ("zajle"). Prva bojna letala so bila brez oborožitve, namenjena le za opazovanje fronte in sovražnikovega zaledja, kolikšna je sovražnikova moč v artileriji, število vojakov, strelskih jarkov in utrd. Takrat se jim še sanjalo ni o taki oborožitvi letal, kot je danes:

Na sliki je pred hangarji postrojena eskadrilja letal, pred letali stoje posadka letal, ki čakajo na pregled, dobro so opazni znaki in številke letal; pod repi so postavljena stojala, namesto koles ali kovinskih copat. V ozadju Nanos, na desni polovici slike je slabo opazna na pobočju Velika drča.

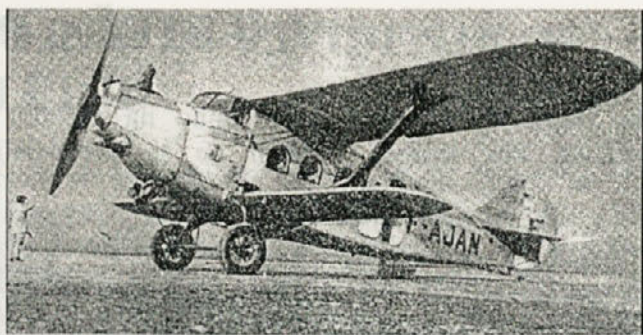
O barakah in hangarjih, ki jih že zdavnaj ni več, je temelje prerasla travnata ruša in drevje, a kljub temu se še ponekod vidijo obrisi, kjer so stali letalski objekti.

Pod Italijo so obnovili in preoblikovali vipavsko letališče in taka skoraj pravokotna oblika je ostala še do

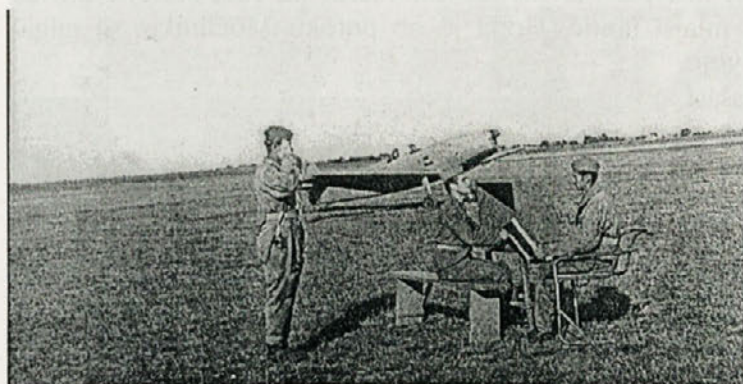

danes. Letališki prostor se nahaja na površini med glavno, manško in slapensko cesto in Močilnikom. Leta 1926 in 1927 so razlastili lastnike parcel na tem obsežnem, ravnem in plodnem polju. Prestavili so cesto, ki vodi od Živca do Vipave. Do tedaj je bila speljana do srede sedanjega letališča in je z ovinkom zavila v smeri Gradiške poti. Še danes je mogoče ob suši opaziti ta del trase stare ceste, kjer vrhnja plast ruše s travo na tem delu porjavi.

Na zahodni strani letališča ob Močilniku so namestili v zemljo rezervoar bencina za tankanje letal. Iz zajetja na Gradišču so speljali vodovod do te baze in se tako oskrbovali s svojo vodo. Zgradili so dve stavbi z ravno streho za potrebe letalcev in drugo osebje. Vse skupaj je bilo obdano z mrežo na betonskih stebrih in preprejeno z bodočo

Dvokrilno potniško letalo, ki je bilo izdelano po prvi svetovni vojni. Kako veliko je, vidimo v primerjavi z možem, ki stoji na levi strani pod propelerjem.

Vojaško šolsko letalo tipa AERO-2-C, domače proizvodnje, tik pred poletom na vojaškem letališču v Pančevu. Taka letala so proizvajali po drugi svetovni vojni v Jugoslaviji za potrebe vojaške letalske šole, ki je bila v Pančevu, pozneje pa v Mostarju. Na sliki kapitan Mate Majstrovich, ki reportira kronometristu (avtor članka) in ob njem sedi planer letenja; posnetek je iz 1949. leta.

stezah. Taka travnata letališča, kot je v Vipavi, so lahko še danes uporabna za manjša letala, predvsem tista, ki lahko pristajajo na travnatih površinah.

Op. pisca:

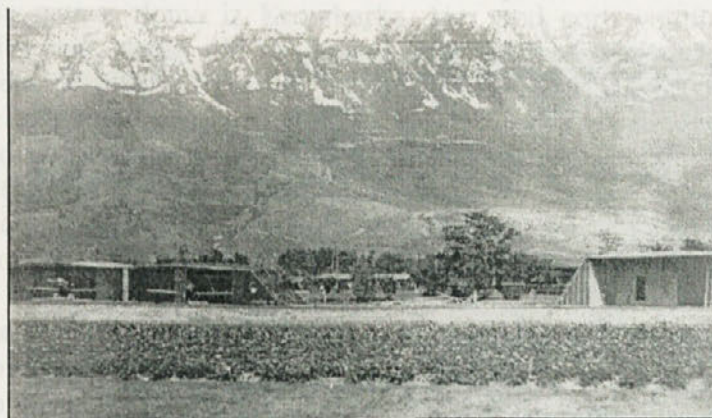
1 Eskadrilja - enota letal v vojnem letalstvu, šteje 8 do 12 letal ali več, deluje v sestavi letalskega polka, izjemno pa tudi samostojno

2 Frei - ven, zunaj, končan

3 Aus - prost, odkrit

4 Flugzeuge - letala

5 Jokerji - Anton Fokker (1890-1939), nizozemski inženir aeronavtiike, med prvo svetovno vojno zasnoval in na veliko izdeloval bojna letala za potrebe Nemčije

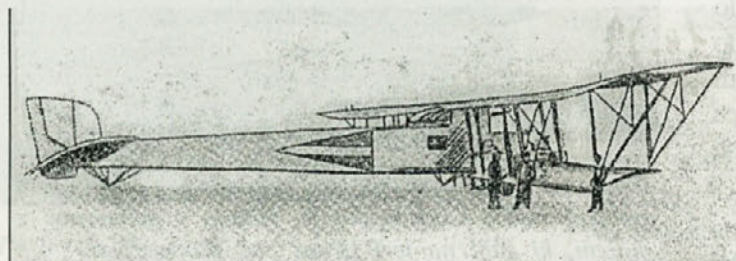
V zadnjem letu prve svetovne vojne so bila tudi že enokrilna letala, ta so delno vidna na levi strani v odprtih hangarjih; v ozadju je pogorje Nanosa

Franc Cerovšek

LETEČA POŠAST

Na Slapu je bilo pred prvo vojno na začetku vasi več kmečkih hiš, ki so se skorajda dotikale ena druge. Vaščani so se preživljali s poljedelstvom, z vinogradništvom, s

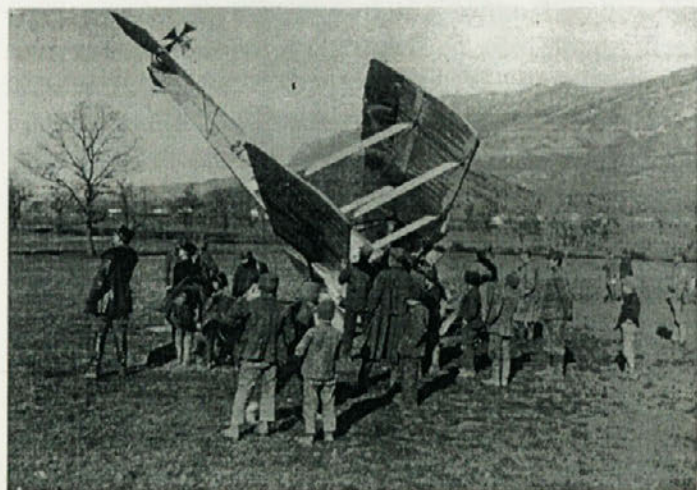

Današnja letala niso več podobna prvim letečim pošastim

sadjarstvom in z živinorejo. Za preživljanje številnih družin je bilo treba obdelati vsak košček zemlje, ki jo je pogostokrat pestila huda poletna suša. Za krmljenje živine je bilo treba pokositi vsak kotiček, ki je bil poraščen s travo. Ko pa se je jeseni prenehalo kositi, so začeli pasti živino po travnikih in gmajnah tja do zime.

Med temi hišami na začetku vasi je bila takrat tudi Štekarjeva domačija. Domači so se preživljali v glavnem s poljedelstvom in z živinorejo. Družina je štela štirinajst članov, štirje odrasli in deset otrok. Ponavadi so pri hiši pasli živino mlajši, včasih pa tudi starejši otroci. Takrat je pri Štekarjevih pasel živino mlajši fantič. Hodil je ob potoku Močilniku, se gugal in obešal na pripogibajoče se veje. Nenadoma zagleda v zraku letečo pošast, ki se mu je bližala od Vipave. Fant je na paši opazoval golobe, lastovke, skobce in druge ptice, ampak kaj takega še nikoli - po zraku brnečo letečo pošast. V strahu, da ga bo zgrabila in ugonobila, je pobegnil in za njim ni bilo več sledu. Oče in mati sta bila zaskrbljena in žalostna, bala sta se, da ne bosta nikdar več videla svojega sina. Fanta ni bilo nikjer na travniku, ostala je le živina, ki je zvečer ležala ob robu poti. Iskali so ga povsod, pretaknili so vse grme in prehodili daleč ob bregu Močilnika in reke Vipave. Mogoče se je

kje ponesrečil ali padel v reko... Fanta ni bilo nikjer. Oče in mati sta bila vedno bolj zaskrbljena, obupana, da ne bosta več videla svojega ljubljenega sinka. Drugi dan ob mraku so po dolgem celodnevem iskanju po naključju pod stopnicami v veži našli fanta. V temnem kotu je bilo videti samo del nog, vse telo je bilo zvito v notranjost pod stopnicami.

Še ena letalska nesreča pri nas; na kraj nesreče so prihiteli avstrijski vojaki, častniki in otroci iz bližnje okolice

To letalo je strmoglavilo na haňgar ob letališču

Kaj bi bilo, če bi se odrasel človek znašel v takem položaju, da se nad njim nenadoma prikaže leteča pošast. Če ne bi nikdar videl in ne slišal o letalih, ki so se tedaj šele prvič pojavila pri nas, ko je bila vojna, bi ga lahko zadela kap ali bi doživel živčni zlom. Tako se je dogodilo Štekarjevemu plahemu fantiču, ko je nenadoma zagledal letečo pošast, ki se mu je v nizkem letu naglo približala. Po tem dogodku je bil fant hudo prizadet in šele, ko je dorastel, se mu je zdravje izboljšalo.

Franc Cerovšek

PRVA SVETOVNA VOJNA IN ŽIVLJENJE V ZALEDJU

V marcu smo se poslovili od gospe Fani Štimove iz Vrhpolja. Bila je moja soseda in Vaš časopis, ki ga je imela vedno pri sebi, je nenehno gledala in prebirala. Bila je tako bliže domu, ljudem, vsemu, kar je imela kot otrok in dekle rada. Tako sem sklenila, da napišem kaj za Vas, da povežem dve ženski pričevanji o 1. svetovni vojni v eno zgodbo. Dunajska časnikarka, prva ženska vojaška dopisnica na fronti, Alice Schalek in Fani Marc - Cunta; obe sta, prva v knjigi, druga z živimi besedami, obogatili mojo serijo o 1. svetovni vojni, ki jo je Radio Trst lani ponovil.

Z neverjetno naglico se bližamo drugemu tisočletju našega štetja; zadnje stoletje je bilo stoletje vojn, in ko je po drugi svetovni nastopilo vsaj za Evropo nekaj desetletij miru, smo

Vrhpolje, 17. oktobra 1927. Vzela sta se Frančiška Marc iz Vrhpolja in Gustav Cunta iz Vipave. Ob nevesti sedi mati Frančiška Lavrenčič - Marc, Štimova in ob njej hčerka Ivanka, zadaj mož Rafael Cunta, poleg njega Frančišek Marc. Ob ženinu sedi mati Marija Jež - Cunta, ob njej hčerka Mima Cunta - Križaj, zadaj njen mož Anton Križaj, na njegovi levi Janez in Marica Marc. Otroci: Svetozar (pri materi) in Savica Križaj ter Danica Cunta.

upali, da se ne bodo povsem uresničile preroške besede pisatelja Stefana Zweiga, ko je na prehodu v novo, naše stoletje zapisal: "Nad Evropo ugašajo luči". Pa so se; v naši bližini divja vojna, trpijo mesta in vasi, sto in stotisoč nasilno izgnanih roma iz begunskih taborišč v neznane dežele z velikim, vendar iz dneva v dan skromnejšim upanjem, da bi se vrnil domov. Domov, domov, to je bil klic tudi goriških Slovencev, ki jih je Soška fronta pregnala kot begunce v različne dežele Avstro-Ogrske in tudi Italije. "Dan, ko smo lahko na železniški postaji v Waltersdorfu na Nižjem Avstrijskem begunski otroci okinčali vagone tovornega vlaka, ki nas je popeljal nazaj domov, je bil moj najsrečnejši dan," tako mi je večkrat govorila moja mama, doma iz Kromberka, kjer pod goro vojnih strahot Škabrijelom ob vrnitvi ni bilo več sledu niti o rojstni hiši niti o njivah in vinogradih. Družina je izgubila tudi očeta na fronti v Tirolah, nona je ostala sama s štirimi otroki. Življenje se je kot za mnoge družine, ki so ostale brez poglavarja, spremenilo, obrnilo na slabše; odraščajoči otroci so morali iti v svet, vsak, kamor ga je pač gnalo. O tej prvi strahotni klavnici našega stoletja sem poslušala spomine moje mame, ki so se mi vtisnili v dušo. Ko me je leta 1987 nenadoma zapustila, sem si bolečino slovesa lajšala s pisanjem, obnavljanjem njenih spominov v radijski seriji "Krvavo polje, brezmejno gorje". 12 nadaljevanj te serije je Radio Trst A, ob 80. letnici prve svetovne vojne, ponovil lani; mnogo ljudi, tudi tujcev, ki so bili na Soški fronti, je pisalo o njej. Med vsemi, katerih dela sem imela v rokah, me je najbolj prevzela knjiga Alice Schalek, prve ženske vojne dopisnice na Soški fronti. "Am Isonzo März bis Juli 1916" je izšla že avgusta istega leta na Dunaju, v italijanščini jo je publicirala založniška hiša in knjigarna Adamo v Gorici leta 1977. Slovenci še čakamo na prevod tega izrednega dokumenta, ki ga je napisala pisateljica češkega rodu. Doživela je vzpon in padec Habsburžanov, toda čutila je potrebo, da sensibilno prisluhne človeški tragiki Velike vojne na naših tleh. 1940. leta se je umaknila pred drugo svetovno vojno in predvsem pred nacisti v Združene države Amerike, kjer je umrla 1956. leta.

upali, da se ne bodo povsem uresničile preroške besede pisatelja Stefana Zweiga, ko je na prehodu v novo, naše stoletje zapisal: "Nad Evropo ugašajo luči". Pa so se; v naši bližini divja vojna, trpijo mesta in vasi, sto in stotisoč nasilno izgnanih roma iz begunskih taborišč v neznane dežele z velikim, vendar iz dneva v dan skromnejšim upanjem, da bi se vrnil domov. Domov, domov, to je bil klic tudi goriških Slovencev, ki jih je Soška fronta pregnala kot begunce v različne dežele Avstro-Ogrske in tudi Italije. "Dan, ko smo lahko na železniški postaji v Waltersdorfu na Nižjem Avstrijskem begunski otroci okinčali vagone tovornega vlaka, ki nas je popeljal nazaj domov, je bil moj najsrečnejši

Poveljstvo V. avstro-ogrške armade je bilo nastanjeno v Postojni. Od tu je šestdesetletni general major Svetozar Borojević von Bojna vodil z ostrim očesom in kruto odločnostjo svojo vojsko, v nenehni skrbi, da je za slehernega vojaka, od katerega zahteva nadčloveške napore, dobro preskrbljeno. Zato je tudi pisateljici Alice Schalek, ki ga je zaprosila za dovoljenje, da oddide na Soško fronto kot vojna dopisnica, dejal: "Lahko greste, toda ne pišite o voditeljih, pišite o vojaki, oni držijo Soško fronto. Italijani imajo preveč občutljive živce, preveč kritizirajo. Ne verjamejo niti poveljstvu niti oblastem niti vladi. Predvsem pa ne verjamejo, da je njihova vojna nujna." Korajžna Dunajčanka Schalekova je ostala na fronti 5 mesecev, opisovala dogajanja tudi v prvi vojaški liniji, tako kot jih je videla. Objektivno, žurnalistično moderno, brez odvečnih olupševanj ali odvečnih emocij se na dolgih nevarnih poteh tik za žicami, v kraških rovih in na grebenih naših Alp srečuje s strahoto vojne. V njenih zgodbah nastopa predvsem vojak, posameznik in ne da bi avtorica posebej naglašala, začutimo narodnostno mešanico, ki je sestavljala avstro-ogrsko armado na Soči. Ob Dunajčanu Madžar, ob njem Slovenec, pa Romun, Hrvat. To so vojaki, ki se med seboj težko sporazumevajo, toda razumejo povelja in njim morajo biti pokorni. Pripadajo cesarstvu, ki ga je ustvarila zgodovina. Ta je združila del Evrope, da bi ga potem, čez dolgih tisoč let v imenu načela o odcepitvi narodov, zrušila. Generalmajor Borojević dočaka konec vojne, ne pa vrnitve v rodno Hrvaško. Karadjordeviči ne morejo pozabiti, da je bil na strani sovražnika, čeprav je branil Rombon, Krn, Sabotin, Škabrijel in Fajtin hrib pred Italijani. Poveljnik "Isonzo Armée" je umrl v Celovcu, 23. maja 1923. leta.

Alice Schalek se s fronte seli v zaledje. "Tudi tukaj je veliko tega, kar moram videti. Najprej je tu poljska bolnišnica. Nekaj ranjencev je že obvezanih in so na posteljah, drugi pa še vedno na nosilih, komaj so prišli. En rešilni avto je pred vrati, druga prihaja. Vse se odvija tiho, hitro, brez prekinitev. Ranjenci ležijo tiho, glave potisnjene v blazinah, nihče se ne gane, ko gre mimo. Samo eden govori nemško. Ima zlomljeno roko in v telesu 10 šrapnelnih izstrelkov. Skuša povedati: 'Torej, ko smo bili v bližini papirnice...', ustavi se in pogleda. Zave se, da ga nihče ne razume. V njegovem pogledu je obup. Ali ga bo kdaj sploh kdo razumel, ko mu bo povedal svojo zgodbo? Za ranjenca je veliko olajšanje, da sem tu, čisto slučajno in da lahko njegove besede v meni ustvarijo podobo. Medtem, ko govori, govori, se v meni poraja nora želja. Hotela bi, da bi vse to preživel Tolstoj ali kdo drugi od velikih. Da bi vse to opisal s svojim jeklenim stilom. Da bi zgradili most med bojevniki in civilisti, bi morali imeti tu velike pesnike, potrebno bi bilo tako za ene kot za druge." Schalekova se nato preseli v bolnišnico infekcijskih bolezni, ki sprejema obolele za tifusom. "Tu je mnogo ujetnikov - sovražnikov, toda čim prestopijo ta kraj, to niso več. Ne glede na bolečine, kažejo vsi ti ljudje občutek olajšanja. Tu moraš sedaj priznati z ganjenim srcem, da je za te ljudi že sreča, če so samo bolni. Tako srečni so, da lahko počivajo, da nočejo ničesar, ne želijo nič, ne stokajo, čisto preprosto, ležijo... z vso težo ubogega utrujenega telesa. Njihovo ležanje je cilj samemu sebi. Kdor vidi to voljnost ležanja, pričinja že nedoločno razumeti, kaj je vojna." Vojno dopisnico Schalekovo peljejo povsod, kamor želi, tudi v oddelek, ki ga imenujejo "Lausoleum", kjer se je okopalo že 170.000 mož in je bilo vsak dan očiščenih bolh po dva do tri tisoč vojakov. Kemično milo, ki je potrebno za to dezinfekcijo, izdelujejo na licu mesta. Tukaj vojake brijejo in strižejo, njihovo perilo pa prekuhajo in operejo. V 15 minutah izgine 60 brad in v eni uri in pol je cela kompanija rešena bolh. Vse to se zdi poveljniku zaledja celo tisočkrat bolj važno kot kakršnokoli brezciljno in megljeno frontno bojevanje za kakeršenkoli konec ogromne frontne linije. Na vipavskem koncu frontnega zaledja 1. svetovne vojne je njene strahote doživela tudi

Vipavski fantje - avstro-ogrski vojaki. Pet vipavskih fantov, med njimi je prvi na desni komaj 18-letni Gustav Cunta, v vojaški uniformi, pripravljeni za odhod na fronto.

takrat komaj 9-letna deklica Fani Štimova iz Vrhpolj, ki je bila dolga desetletja po drugi svetovni vojni tudi naša najboljša soseda. Gospa Fani Cunta je bila tudi prijateljica moje mame in ju je kot otroka prve svetovne vojne vezalo mnogo skupnih zgodb na čas, ki primorskim Slovencem niti med vojno niti po njej ni bil naklonjen. Za radijsko serijo "Krvavo polje, brezmejno gorje" mi je poklonila svojo pripoved, ki jo je kasneje v Vidmu objavil tudi zgodovinar Lucio Fabi v knjigi "La gente, la guerra" (Ljudje, vojna).

"Ko se je začela avstrijska vojska, sem bila stara 9 let. Vojska se je začela točno za sv. Ano. Na sv. Ano se je poročil moj svak in šel na poročno potovanje. Ko je zjutraj vstal, da bi si kupil škatlo cigaret, je videl plakate, ki so klicali k mobilizaciji. 'Vstani Tončka, morava domov, vojna se je začela.'

Gostilna "Pri Bratinovih", ki sta jo imela v Ajdovščini gospa Frančiška Cunta in njen sin Gustav. Na obisk je prišla z avtomobilom sorodnica iz Trsta.

hiše. Šel je skozi okno *toten kamre* na pokopališču, da je ženo zadnjikrat videl." In še se je spominjala gospa Frančiška Cunta, Fani Štimova, kako sta šli z mamo pred cerkvijo v Vipavi in videli, kako so fantje brusili bajonete in od žalosti peli in vriskali. V enem dnevu so vsi izginili; šli so na fronte, proti Rusiji eni, drugi proti Italijanom. "Moj bodoči mož Gustav Cunta, ki je moral komaj 18 let star k vojakom, je bil največ na tirolski fronti in tam je bil zasut pod snežnim plazom. Stal je na straži, ko se je zaslišalo grmenje z visokih tirolskih gora; odtrgani plaz je zasul vse njegove kamerade v baraki, rešil se je le Gustav, prijatelj Jamšek iz Vipave, ki je bil zunaj. Dolgo je klical: 'Gustl, kje si?' kopal je in kopal z rokami, dokler ni prišel do prijateljevega obraza. Gustl je pričel dihati, bil je še živ. Edina dva, ki sta preživela nesrečo." Sledil je razpad Avstro-Ogrske, Gustav Cunta se je vrnil v Vipavo za vedno prizadet. Posledica je bila okvara na srčni zaklopki in zaradi nje je imel celo življenje težave z dihanjem in delovanjem srca. In tudi smrt je nastopila iz teh vzrokov. Kot vojni invalid ni prejel nikakršne invalidnine niti pokojnine, saj Avstro-Ogrske ni bilo več.

Ko sem vprašala gospo Fani, Štimovo iz Vrhpolj, kako so živeli pred vojno, mi ni nikoli pozabila povedati, da očeta, ki je umrl za pljučnico, ni poznala; rodila se je kot sedmi otrok dva meseca po njegovi smrti. Mati Frančiška Marc, rojena Jež, je morala sama skrbeti za štiri otroke, trije so umrli prej. Ni bilo lahko, pa vendar je šlo, dokler se ni oglasilo grmenje s Soške fronte. "Med vojno smo živeli zelo slabo, ker pri nas doma smo prej lepo živeli. Mama je imela več krav, mleko je tako še bilo, ampak druge hrane ni bilo. Moko smo dobili na *aprovizaciji*, so rekli, da je bela. Ko je mama spekla kruh, je bila škorja še kar za jest, noter se je pa kar vleklo, potem je rekla teta: 'Veš Francka, moraš zmešat moko s kuhanim krompirjem, boš videla, da bodo otroci jedli.' In res smo otroci imeli tisti kruh radi. Ma nismo imeli ne cukra ne petroleja ne soli, nič. Vojakov pa polno; če je šla mama molst, je morala stopiti čeznje, tudi na štali je bilo polno vojaštva. V hiši zgoraj sta spala zmeraj dva oficirja in spodaj so imeli kanclijo. Imeli so tudi enga purša, bil je Madžar. Po madžarsko je rekel, da bo skuhal: fekate kafe. Smejali smo se, če bo res dobro. Na ognjišču smo imeli kotliček za polento, ki je visel na ketnjah. V njem je purš kuhal kafe, pa mu je spodrsnilo in kafe je šlo po tleh. In ni bilo več tistega fekate kafe, mama je rekla, zdaj je fekate pina."

Toliko vojakov vsepovsod in mlada dekleta! Koliko veselih in žalostnih srečanj, za nekatere na pragu smrti. Tudi dosti otrok je ostalo na Vipavskem, kot povsod v zaledjih fronte, otrok brez očetov. Ko so šli eni vojaki na fronto, so prišli drugi, ostale so solze in spomini. Gospa Fani se je spominjala: "Mojo sestro je imel rad en Dalmatinec, ki je imel po vojni trgovino v Trstu. 'Veš Johanca, jaz bom pršu po vojski pote.' Ona pa zanj ni nič porajtala. Drugič smo imeli na stanovanju kadeta, ki je bil doma z Dunaja; ta je bil lep fant, suh, eleganten, majhne brke, ta ji je dopadel in ona njemu. Mu je še knofe šivala k njegovi bluzi, ker so potem šli od nas na fronto v Gorico. In ji je rekel: 'Po vojski bom gotovo pršu', je šel na fronto in se ni več vrnil. Prej, ko so šli na fronto, so se vsi napili z rumom, da so šli pijani. Neki večer, ko smo šli spat, prideta dva oficirja, bila sta Madžara, da bi

Družina Cunta v Gorici leta 1952; mama Frančiška, oče Gustav, sin Dragovan in hčerka Magda.

udrila v našo sobo, ker so vedeli, da je notri lepa punca. Bile so ključavnice po starem, smo dale za vrata mize, stole, kar smo mogle težkega, malo je manjkalo, da nista prišla noter. Pri sosedovih pa so udrli; imeli so dve punc, oče in mati so tako kričali, da so jih spravili ven. Bili so vsi pijani, ker so šli na fronto. Skozi našo vas je šlo dosti *tren*, to so bili vozovi s celtno, kolesa na šine, da jih je treslo. Prva postaja s fronte je bila v Šempasu, druga v Črnem Vrhju. Tukaj so jih za silo povezali in peljali skozi našo vas. In ko so prišli skozi Vrhpolje, so ustavili, smo jim dali piti mleka, vina ali vode, kar je bilo. Spomnim se, da smo rekli, kako eden med njimi ne bo prišel do bolnice, bil je ranjen v usta. Strašno je jamral. Moja mama mu je močila usta z mlekom. In bili so ob noge, ob roke. Strašni reveži so bili. Lačni, uničeni, prav tukaj na Goriškem."

Tako mi je pripovedovala gospa Frančiška Cunta, Štimova Fani iz Vrhpolja; njeni spomini postajajo kamenčki v mozaiku zgodovinskega spomina primorskih Slovencev. Rodila se je 3. marca 1905 v Vrhpolju, v lepi vipavski vasi, kateri se ni nikoli, ne le srčno, tudi miselno odtujila. V Vipavi je spoznala svojega moža Gustava Cunto in se z njim poročila v Vrhpolju 17. oktobra 1927. Cuntovi so imeli doma gostilno; kasneje

pa je Gustav z materjo Marijo vodil gostilno "Pri Bratinovih" v Ajdovščini, dokler se ni mlada družina leta 1929 preselila v Ljubljano. Na Aljaževi ulici, v spodnji Šiški je Gustav kupil 13-stanovanjsko hišo, kjer je bilo v pritličju več trgovin in tudi njegova gostilna. Kot mnogi primorski Slovenci si je vedno želel vrniti domov, ob začetku druge svetovne vojne pa je to postala nuja. Ni bilo lahko, saj je bil tudi za dva šoloobvezna otroka, sina Dragovana, rojenega leta 1928, in hčerko Magdo, rojeno 1931, prehod težak, toliko bolj za starše, ki so morali poiskati nov vir dohodkov za preživetje. Najprej so Cuntovi izgubili ljubljenega sina Dragovana, ki je umrl leta 1960 za posledicami prometne nesreče, šest let za njim je odšel oče Gustav. Le nekaj dni za svojim 94. rojstnim dnevom je letos umrla v goriški bolnišnici mama Frančiška Marc - Cunta. Zadnje, najtežje dneve so ji lajšali njeni najdražji, hčerka Magda, vdova Pahor, ter vnuka Eleonora in Danijel. Na zadnji poti na goriško pokopališče so jo spremili v velikem številu sorodniki z Vipavskega: Cuntovi, Marčevi, Križajevi in še mnogi sosedje in prijatelji. Gospa Fani Cunta je bila priljubljena, pokončna slovenska žena, ki se je svojega rodu zavedala in ga ljubila. Ko je v zadnjih mesecih prihajal do nje "Vipavski glas", je vsako številko posebej pozorno pregledala in neštetokrat z veseljem ugotavljala, da so ji objavljene slikovne podobe pa tudi vipavske zgodbe znane. Bil je tako, kot bi se pred odhodom spet srečala z najnežnejšimi leti življenja, takrat, ko je pod Čavnomo na eni strani in Nanosom na drugi v zavetju Vrhpolja doživljala marsikaj nepozabnega.

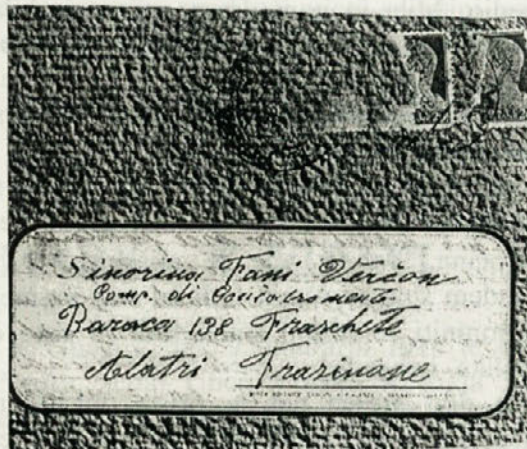
Dorica Makuc

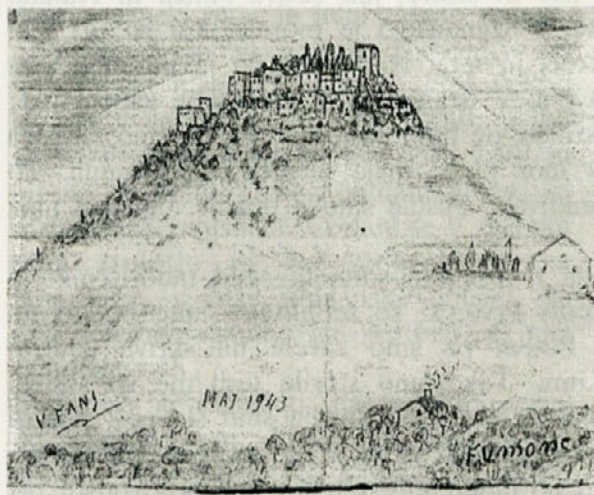
SPOMINI NA MOJE IZGNANSTVO V ITALIJO

Doma sem z Erzolja, tam sem bila tudi rojena kot deveta in zadnja v družini Vrčonovih. S fašizmom sem se srečala v naših krajih v času, ko sem preživljala svojo mladost na Erzolju. Tako sem dočkala tudi dobo partizanstva, v kateri je naša vas v celoti sodelovala. Tudi sama sem opravljala delo centralne kurirke za okoliške vasi. Zaradi tako množičnega sodelovanja s partizani so nas Italijani sklenili pregnati in to so tudi storili 8. marca 1943 ob 6. uri zjutraj. Italijanski vojaki so nas spravili pokoncu, naročili so nam, naj takoj zapustimo domove in oddidemo na zbirno mesto pred našo šolo na Erzolju, od tam pa v Gaberje, kjer so nas že čakali kamioni. Naložili so nas nanje in odpeljali v tržaški zapor Coroneo. Ko smo se oblačili za odhod, so italijanski vojaki odvezali vso živino in jo nagnali skupaj z nami proti Gaberjam. Po našem odhodu je naša živina postala njihova last. Zaradi ponosa nismo pokazali solz; to je Italijane še bolj razjezilo. Izgnani smo bili prav iz vseh hiš. Ene so peljali direktno v Trst, druge pa skozi Vipavo do Gorice v zapor Zagrad. Tu so razdelili ženske posebej, moške posebej.

Pred odhodom sem se še enkrat ozrla na našo ljubo cerkvico in takrat sem resnično mislila, da ne bom nikoli več prepevala v njej. Dokler se je dalo, sem se ozirala nazaj v strahu, da bodo za nami zažgali naše hiše. A to se ni zgodilo ne takrat in ne pozneje, kar je bil pravi čudež. Jaz sem bila odpeljana v Trst skupaj s sestro Anico in tam sem preživela teden dni v zaporu, nakar smo bili odpeljani z vlakom naprej proti Rimu. Med potjo in ob postankih vlaka smo slišali mimoidoče govoriti: "Sedaj peljejo bandite". Vso pot nismo vedeli, kam nas peljejo. Nihče nam ni ničesar povedal. Zadnja postaja vlaka je bila v kraju Alatri, ki spada pod okraj Frozinone. Tu so nas naložili na kamione in nas peljali v kamp Frascette. Pred seboj smo zagledali veliko število nanovo narejenih barak iz lesa, med njimi je vodila široka cesta. Število barak, ki so jih še vedno gradili, se je bližalo številki 200. Z veliko in široko cesto med njimi je vse skupaj izgledalo kot majhno mesto. S tem so Italijani uničili krasno veliko polje, obdano z visokimi hribi. Mislila sem si, kakšna škoda, mar bi

Moževo pismo z mojim naslovom v internaciji

Ta moja skica je nastala ob pogledu iz taborišča na mestece Fumone vrh hriba. V zvoniku cerkve so prav po naše pritrkovali. Ta odmev nam je bil drag spomin na domači kraj.

toč rastla pšenica, ne pa da tu strada več tisoč ljudi. Po treh dneh vožnje smo utrujeni in lačni komaj čakali, da si odpočijemo. Sledilo je ponovno preštevanje in razporejeni smo bili v barake. Mene je sprejela z vaščankami iz Erzolja in mojo sestro baraka št. 50. V sosednjih barakah smo že dobili taboriščnike iz Hrvatske, Dalmacije in iz Tripolija. Že ob prihodu so nam povedali za lakoto, ki vlada v tem taborišču, saj jih dnevno umre 25. Naš jedilnik je bil zelo zanimiv. Opoldan in zvečer je bila mineštra iz cvetače. Za 280 ljudi so porabili 3/4 l olja. Namesto popra so plavale na vrhu mušice, za dodatek pa je prišel na vrsto tudi kakšen polž. Taborišče je bilo obdano z mrežo in zidom. Straža je bila stalna, pregledi kvesture pa občasni.

Čeprav smo živele v izgnanstvu, nismo izgubile upanja in volje do življenja. Ne bi

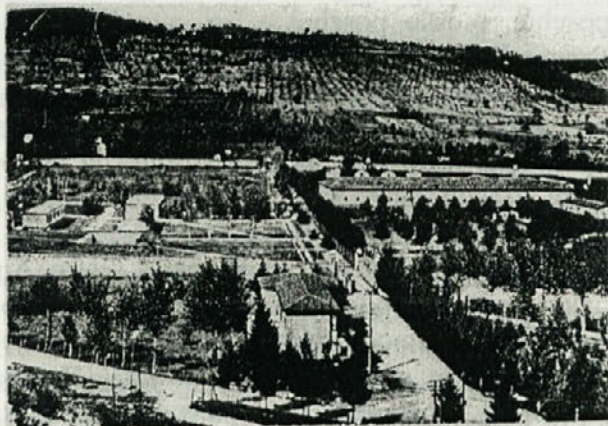

bile Slovenke, če tudi tam ne bi ustanovile pevskega zbora, ki je nastopal tudi pri sv. mašah v baraki, posvečeni v ta namen. Ko se je počasi razvedelo in slišalo za slovensko petje, je to privabilo tudi karabinierje. Zelo radi so poslušali naše petje. Nekega lepega sončnega dne smo v baraki imeli tudi birmo. Birmali so otroke iz Tripolija. Tudi ob tej priliki so naša dekleta izredno lepo pela, brez spremljave. Dolgčas smo preganjale s pletenjem majic. Po okoliških hribih so domačini pasli ovce in imeli seveda volno, ki je prišla tudi v naše taborišče. Stare žene so v taborišču spredle to volno, me pa smo pletle nogavice in majice. Slovenke smo bile tudi priznane po čistoči in urejenosti barak, te so večkrat kontrolirali. Same taboriščnice smo si organizirale na še nezazidani površini zemlje telovadbo, kar nas je poživilo in ohranilo dobre volje. Tudi ob tej priliki se je slišalo slovensko petje. Pred kosilom smo si zapele tisto lepo "Sem slovenska deklica, Milka mi je ime, sem obraza bistrega, hrabro imam srce." To je bila za nas kakor molitev pred jedjo. Mila in nam draga pesem je bila tudi tista "Oh kako je dolga, dolga pot, iz tujine daleč pa do doma, ceste bele so tako, sonce sije premočno, vso to dolgo, dolgo pot..." V taborišče smo prejemale tudi pakete. Zgodilo se je, da so paketi enkrat zastali v Rimu kar nekaj mesecev in ko so potem vse skupaj pripeljali v taborišče, so jih vozili kar s kamioni. Nekatere so prejele prazne škatle, ker so jih prej pokradli. Iz njih so ob odpiranju skakale le majhne miške, ki so se v Rimu skotile. Iz paketov se je slišalo čudno cviljenje. Najprej smo mislile, da so se iz poslanih jajc zvalili piščančki, ker je bila velika vročina. Pa so bile le miške. Ob vsem hudem smo se včasih tudi od srca nasmejale. Spomniti se nismo smeli tudi za tiste čase velike nezgode.

Že prvi mesec nas je prišla obiskat naša nevesta Anica. Na poti je imela veliko težav. Nosila nam je kovček, poln dobrih jedi, a na zadnji postaji v Alatriju je zvedela, da ne sme k nam v taborišče. Tisti kovček je zato izročila v gostilni nekemu vojaku, ki se ji je predstavil, da je v službi v našem taborišču in da nam bo lahko vse izročil. A baraba je vse požrl in nam čez nekaj dni poslal prazen kovček, ki je imel v sebi samo prijeten vonj po dobrotah - bilo je prebridko.

Ker smo med tem hodile na komando z vprašanji, smo ugotovile, da vrana vrani ne skljuje oči. V Trstu smo se pred odhodom v Alatri dobile kar tri sestre; jaz, sestra Anica in Ivanka. Anica je bila že poročena in je imela tri otroke. V izgnanstvo je morala, ker so pri njej dobili tri aktiviste. Z njo so bežali tudi trije otroci in teta. Njen mož pa je bil med tem časom v partizanih. Otroci in teta so dobili zavetje v Branici. V Trstu mi je zaupala, da pričakuje četrto rojstvo, kar me je še dodatno zaskrbelo. Še huje pa je bilo to, da smo s sestro Ivanko v zaporu Fraschette izvedele, da je njen mož padel maja meseca v partizanih. To grenko novico smo ji s sestro do konca zapora prikrivale. Pustile smo ji upanje, da njen mož še živi.

Počasi se je bližal razpad Italije, kar smo seveda z veseljem sprejeli. Med taboriščniki je nastal nemir in vsak je že mislil na odhod domov. Prve, ki so se hotele same podati na pot, so bile na komandi taborišča zavrnjene. Potem pa smo začele na skrivaj zjutraj odhajati po skrivnih poteh iz taborišča proti Rimu. Tako smo storile tudi me tri sestre. Takrat je bila sestra Anica v devetem mesecu nosečnosti. Do Alatrija smo šle peš, potem pa z vlakom do Rima in naprej do Gorice. Neka gospa nas je na vlaku poučila, da imamo pravico iti domov tudi brez vozovnice. Tako smo povedale sprevodniku in nas je pustil pri miru. V Gorici je bila ob našem prihodu že borba z Nemci in partizani, zato smo morale počakati teden dni v zbirni bazi. Tam smo dobili tudi hrano, vse je plačala občina Gorica. K sreči je moja sestra Anica še kar dobro prenašala svojo nosečnost tudi v izrednih vojnih razmerah, tako kot pravi pregovor, da Bog ne da vseh križev hkrati. V Gorici smo se vse

Alatri - prvo bližnje mesto

tri odločile, da bo šla roditi kar v bolnico v Gorico. Res je bila sprejeta, vendar je po najinem odhodu iz Gorice zapustila bolnico in se z avtobusom pripeljala za nami v Vipavo. Tu pa je takoj ob prihodu iz avtobusa izvedela hudo novico, ki smo ji jo toliko časa prikrivale v taborišču, in sicer, da je njen mož padel že maja meseca v partizanih. Njen prihod domov na Erzelj mi je ostal v trajnem spominu. Od hudega si je grizla ustnice, da bi premagala bolečino v dobro še nerojenega otroka. Čez nekaj dni je doma rodila hčerko, ki pa je žal v osmem mesecu starosti umrla za meningitisom.

Doma sem sama dobila še očeta in svakinjo, ki sta se vrnila iz Trsta. V hlevu pa me je pričakala le ena suha krava, ki smo jo dobili kot odškodnino za vso pobrano žival ob odhodu v internacijo. Takrat so nam Italijani vzeli štiri goveda in dva prašiča. Ob odhodu od doma sem bila stara 23, moja sestra Ana 35 in Ivanka 33 let.

Kako se zgodovina ponavlja, na svetu ni nič novega. Sedaj gledamo tudi podobne reči; kako strašna je usoda beguncev. Ob grozotah na Balkanu mi stopijo pred oči ujeti spomini na naše pregnanstvo in globoko sočustvujem z vsemi, ki morajo na silo zapustiti svoj rodni dom.

Fani Ferjančič, Goče

KAPELA - CERKEV SV. MARKA V VIPAVI

Naslednji zapisnik o ogledu stare kapele sv. Marka v Vipavi z dne 9. januarja 1913 je bil najden leta 1975 na podstrešju hiše pok. Milana Poniža, sedaj Ulica Vojana Reharja 22 v Vipavi. Oče Milana Poniža je bil zidarski mojster - Jernej Poniž, ki je gradil številne stavbe v Vipavi in okoliških vaseh. Tako bi verjetno sodeloval pri obnovi kapele sv. Marka, če bi do nje prišlo. Kapela je bila na sedanjem dvorišču ob Lanthierijevi graščini, kjer je pot proti Podskali.

Iz zapisnika je razvidno, da je imela kapela tri zvonove, vendar na fotografiji zvonov ni videti, ker so bili leta 1913 spravljani v kapeli. Zgoraj je bil manjši zvon z letnico MCCCCXXXI (1541), pod njim pa večja zvonova z letnicama 1742 in 1744.

V kapeli so bili trije oltarji. Glavni in levi stranski oltar sta bila iz marmorja, desni stranski oltar je imel zidano menzo, nastavek pa je bil iz lesa. Tla cerkve so bila 45 cm nižja od ceste in ob povodnji je bilo v cerkvi 30 cm vode. Zato je bil omet v notranjosti cerkve do 2,50 m plesniv in votel. Druge pomanjkljivosti so razvidne iz zapisnika. Cerkev se v začetku tega stoletja ni več uporabljala za bogoslužje, v času italijanske oblasti, po prvi svetovni vojni, pa je bilo v njej skladišče soli.

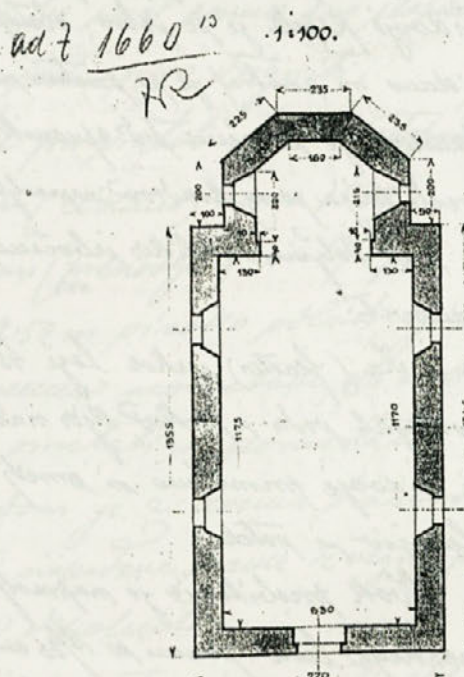
Iz tlorisa je razvidno, da je bila cerkev dolga ca. 17 m, široka pa 7,70 m. O višini ni podatkov. Na kamnu pri vratih je bil napis:

erstructum (zidano) anno 1539

renovatum (prenovljeno) anno 1759

Utrdba Tabor je bila z mostom povezana

Grundriss der St. Markus-Kapelle in Wippach.

Wippach, am 1. April 1913.

Blat. L. R. Z. 6687 av 1913.

F. Poniž

Tloris kapele sv. Marka v Vipavi (Ljubljana, dne 4. aprila 1913)

s prostorom ob cerkvi, kar je razvidno iz slike na naslovni strani Vipavskega glasa št. 38. Tako je cerkev sv. Marka verjetno služila v začetku prebivalcem Tabora, kjer so takrat gospodovali Edlingi.

H. 1660/13

Tapišornik

opisan pri ogledu stare kapelle sv. Marka v Vipavi,
v Vipavi dne 9. januarja 1913.
Mavrič.

Okr. inženir: Jauer Cappek

delavec: Avstrij Lavric.

predmet

Opisano na dopis p. št. centralne Komisije na pokobno spomeniško in
preučevalno zbirke št. 11. nov. 1912 j. 576, se je v skladu s protok. p. št. der. v. št. 11. jan. 1912 št. 29. 706 za 1912 p. gov. in vidnim inženirju naročilo, na tem
mesta napraviti načrt za prenovitveno kapelo sv. Marka v Vipavi.

Na podlagi prvašnjega ogleda se je ugotovilo:

Lidovje kapela je iz lesa; obstaja iz Tomljevega klavirja, precej slabo
ridano in postraf je po smatani na 10 cm pra belilo izravnanost. Uporabljeno
klavirje je povzeto iz apucnika, klavir je tudi mehki klavir, ogli
presbiterija so iz kvadratov napravljeni iz apucnika. Lidovje ladje je
na obeh straneh mehki klavir, irbočeno, a je se vedno prvotno in ga ni treba
prenoviti.

Na (fasten) cerkve leži 45 cm nižje katov poto in sili se
povodnjak voda v cerkvi, kjer nastopi po 30 cm višoko, vpravo tega
je ridovje prvotno in ometa 2.50 m višoko v notranjem kapeli
plesnjev in potel.

Obok presbiterija je napravljen iz klavirja. Laska ladje je iz
mehkega lesa - pravi so 10.50 cm prečni in približno 90 cm p. d. ovise
na obeh straneh položeni, na katerih je prave oboki in smekovega lesa z lučtami.
Ta oboki je prav dobro obdržani, strop ladje se pa mora biti obnoviti
na 4 m² napolniti in se morajo 3 stopni trami, ki so postali
valoviti, vlagati slabši, z dveda novima tramoma podpreti.

Stručni les je smetka in prav dobro phtanjen. Krištof strah, in Porcen je tudi v prav dobrem phtanju.

Tridclni phtni nadzidek ga zvonove je celo postkrovanu in bi se moral popolaouca phtaniti in z novim nadomestiti.

Kvadrati so spravljani pa pas v cerkvi. Ustali zvon ima napis MCCCC XXXX opas Bernardi in je popolaouca intakten. Vecja zvonova po Katerbi je eden zvonu pht in let 1742 in 1744. Katera je ulic Samarra, v Ljubljani.

Glaoui phtar in en stranski phtar pht in maruora z mermorastimi mikarrijami. Drugi stranski phtar ima samo zidano meno, nadstavek je v lesa.

Oblouoljenosti program bi bil sedaj nastopni:

1.) Cerkovni flaster bi se moral za 30 dni phtaniti in bi se morale spodaj napraviti preuaji. flaster in phtke je nevalen in bi se moral s kvadraticisami phtke preuoviti.

2.) Vsa stranska phtaja se morata popraviti druga cel phtni phtaniti, phtni glaoui phtar phtne in bi imel samo svo phtanilo.

3. Glaoui phtaj se mora v phtni nivo phtaniti.

Prigromi se, da kamnu pri vratih novi nastopni napis: structum (zidano) anno 1539
renovatum (preuoljeno) v 1759.

4.) Motranji phtaj je na 2.50 m višoko phtiti, zidovje na pht pustiti. Po 5 mesecih mcometauo, da se phtaji, zatecu pa ga je zapet phtati in poravnati.

5.) Straj Ladje nadz phtom je v dveena strauouca spajati, na Katera je tri napadene strauu v regni phtaniti in je phtadi cel plaka popolaouiti.

6. Celni nadzidek (ter) je podreti in ga v phtni phtiti na novo phtati, in zvonove phtati.

7.) Vnauji phtaj je celoma z novim nadomestiti.

8. Motraujosh Kapela je prebeli; to pkuva in prate prebarovati.

9. Klavirjače pipe, skrinje so quovimi nastromati; in pkuve pro skrinje popravititi.

10. Obnoy manjega zidu je napraviti grapo, ~~za katero~~ ^{komarščica} je napaluti; s klavirjem in ^{podvodnikom} u vipavo ~~prati~~. Na vozičih zastopnik cerkve v znanje je izjaval pritojevalos na znanje in ga prosi da naj se ~~prati~~ ^{prati} planiranje sveta pkuva cerkve in naprava stopnic k vrsti, uravne vt ~~prati~~ ^{prati} program za preuočevanje Kapela, ker je to naj lepši del vipave. Dalje izjavi da pritoja pkuve, kake Kapela vs letu 1912 ^{prati} cerkvenemu prvotojmistru sv. Marka in vipavi.

Sklepi so in podpisano

Franz Paulin l.r.
c.n. stavbu in stroje

Fuz. Jan Capek l.r.
c.n. miasu
Ludj. Lavric l.r.
dekau.

Rekonstrukcija			
V. Barva sela	53 96	26 13	33 96
I. Malavarska in gradarska sela	809 19	274 72	450 57
II. Pesarka in mazarika sela	64 -	41 -	15 50
III. Sektarska sela	7 88	30 60	-
IV. Stekarska sela	14 97	7 49	-
Skupaj	950 -	600 -	350 -
Mojstvska sela in material			1600 -
Ne skupaj			2100 =

Ljubljana 4. aprila 1913

H. str. del. stavb 6687 in 1913

mušitovico preskani in prav potovci

Stavbu departament p. n. del. stavb

in ljubljani 5. aprila 1913

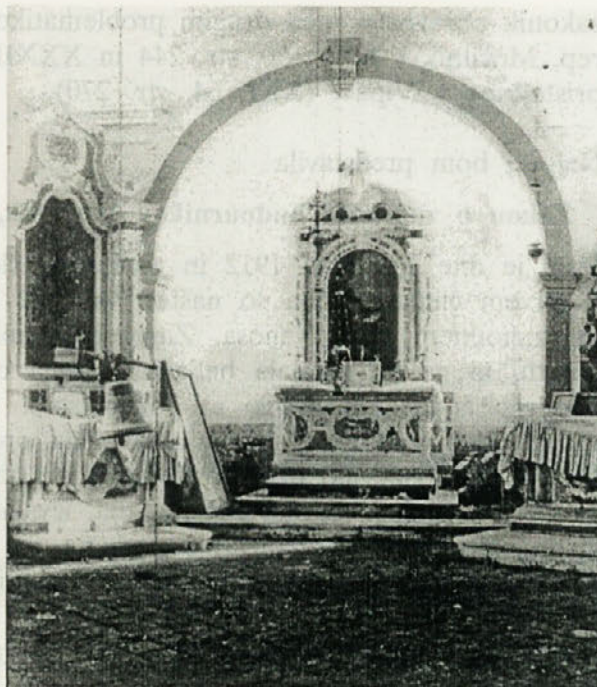
Paulin l.r.

Fuz. Jan Capek l.r.
c.n. miasu

Cerkev sv. Marka v Vipavi pred letom 1913.

Notranjost cerkve sv. Marka v Vipavi pred letom 1913. Fotografiji hrani g. Ruth Markič, vnukinja Ivana Možeta

Zapisnik ima še 12 strani stroškov za adaptacijska dela. Celotni stroški bi znašali takrat 2.100 Kron.

Do obnove cerkve sv. Marka pa v času avstrijske države ni prišlo, saj se je leta 1914 že pričela prva svetovna vojna. Tudi pod italijansko oblastjo, med obema svetovnjima vojnama, obnove ni bilo. Po drugi svetovni vojni, v socialistični Jugoslaviji, pa je zaradi nevednosti in neosveščenosti takratne oblasti o kulturni dediščini, bila zapuščena in razpadajoča stavba porušena in kamenje uporabljeno pri zidavi zadružnega doma v Vipavi v letih 1948 - 1950. O cerkvi sv. Marka je bilo že nekaj napisano v Vipavskem glasu št. 26. stran 7.

Original zapisnika je prevzel Goriški muzej.

Če obstojajo dokumenti, da je bila na tem mestu cerkev že pred letom 1539, bi bilo dobro, da o njih kaj več napišemo tudi v Vipavskem glasu.

Vera Poniž

KAKO JE AVSTRO-OGRSKA UREJALA HUDOURNIKE NA VIPAVSKEM

Stara Loka je vas v neposredni bližini mesta Škofje Loke, danes je s hišami že povezana v skupno mesto. Stara Loka je bila prafara, župnija bo letos praznovala 1025 let prve omembe. Leta 1995 je Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka, kjer sem bila do nedavna zaposlena, praznovala 50-letnico. Tedaj smo začeli popisovati in evidentirati zbirko knjig, ki se nahajajo v starološkem župnišču. Pri urejanju te starološke župnijske knjižnice, v kateri se nahaja veliko zanimivih knjižnih del, večina iz obdobja pred 2. svetovno vojno, veliko jih je iz 19. stoletja, nekaj tudi iz 18. stoletja, sem naletela tudi na **Deželni zakonik za Vojvodino Kranjsko - Landesgesetzblatt für das Herzogtum Krain** za leta 1912, 1913 in 1914. Že iz naslova je videti, da je dvojezičen. Ima kronološko in abecedno kazalo.

Med pregledovanjem vsebinskega kazala sem opazila nekaj imen, ki se nanašajo na Vipavo in njeno okolico, kot npr.: Bela - hudournik, Pasji rep - hudournik, Močilnik - hudournik, Vipava, kar je posebej zbudilo mojo radovednost. Podrobnejši pregled mi je razkril, da

zakonik obravnava med drugim problematiko v zvezi z urejanjem hudournikov (Bela, Pasji rep, Močilnik - XXV, 50, str. 244 in XXXII, 65, str. 274), obravnava pa tudi pokopališke pristojbine v Vipavi (XXI, 64, str. 270).

Najprej bom predstavila

Zakon o zagradbi hudournikov Močilnik, Pasji rep in Bela na vipavskem ozemlju.

Izšel je dne 26. julija 1912 in vsebuje 6 členov.

V prvem členu zakona so naštetih vsi trije hudourniki, omenja pa tudi nekatere drče na jugozahodnem delu Nanosa. Zagradba (melioracijska dela, op. AF) naj bi se vršila po načrtu, ki ga bo izdelala beljaška sekcija c. kr. gozdarsko tehniškega oddelka in ga bo odobrilo c. kr. ministrstvo za poljedelstvo.

Drugi člen predvideva financiranje tega projekta. Projekt je ocenjen na 80.000 kron, k znesku pa prispevajo državni melioracijski sklad (sklad, op. AF) in državnocestna uprava. Tretji člen določa datum začetka del, izvajalca del, način izvedbe. Določa tudi, kako sme vlada vplivati na napredovanje podjetja.

Četrti člen: Če bodo stroški nižji od predvidenih, se bo ustrezno zmanjšal prispevek drž. melioracijskega zaklada in državnocestne uprave. (Za današnje čase in razmere kar neobičajen ukrep, saj se danes stroški skoraj po pravilu le zvišajo, ne znižajo!)

Peti člen: Za vzdrževanje opravljenih del in projektov bo ustanovljena zadruga, ki bo skrbela za uravnava voda v Vipavski dolini. Za vzdrževanje pa bodo morale svoj delež primakniti tudi krajne občine (Št. Vid 23,5%, Podraga 10%, Lože 7,5%, Vipava 35,5%, Slap 11%, Vrhpolje 16,5%). (Zanimivo bi bilo primerjati današnji procentni delež posameznih krajevnih skupnosti pri skupnih komunalnih akcijah!)

Zakon je bil izdan in podpisan od cesarja Franca Jožefa dne 26. julija 1912 v kopeli Išl (Ischl) na Avstrijskem.

K temu sledi še razglas c.kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 17. oktobra 1912, s katerim se razglašča med c.kr. deželno vlado in kranjskim deželnim zborom v Ljubljani sklenjen dogovor o izvršitvi zagradbe hudournikov Močilnik, Pasji rep in Bela.

V odloku o razglasitvi je natančneje določeno izvajanje in financiranje projekta.

Iz zakona je razvidno, da je bila stara Avstro-Ogrska država pri reševanju problemov okolja in prostora dokaj transparentna, zelo natančno se je vedelo, kdo bo kaj izvrševal, kdo bo plačal, kdo bo vzdrževal in kdo bo odgovarjal.

Pobiranje pokopaliških pristojbin od pokopališča v Vipavi leta 1912

V deželnem zakoniku za Vojvodino Kranjsko za leta 1912, 1913 in 1914 sem naletela še na eno zanimivost, ki se nanaša na Vipavo.

Pobiranje pokopaliških pristojbin od pokopališča v Vipavi (XXXI, 64, 1912) je naziv razglasa c.kr. deželnega predsedništva za Kranjsko dne 9. oktobra 1912. Podpisal ga je c.kr. deželni predsednik Teodor baron Schwarz.

Razglas vsebuje šest členov, v katerih je določeno, da se trgu Vipava dovoli pobirati pokopališke pristojbine od trškega pokopališča v Vipavi.

Čl. 1.: Določa ceno za:

- a) navadne povrstne grobove odraslih - 2 kroni
  - b) navadne povrstne grobove otrok do 10 let - 1 krona
- Ubožci so oproščeni teh pristojbin.

Čl. 2.: Za obnovitev povrstnega ali izbranega groba vsakih 10 let:

- a) za odraslega - 10 kron
- b) za otroka do 10 let - 5 kron

Čl. 3.: Za neuvrščene izbrane rodbinske grobove:

- a) odrasli - 50 kron
- b) otroci do 10 let - 25 kron

Čl. 4.: Za kopanje jame za umrlega:

a) za domačine - 100 kron

b) za tujce - 200 kron

Čl. 5.: Za kopanje jame za umrlega:

a) odrasli - 4 krone

b) otroci do 10 let - 3 krone

Za kopanje izbranega rodbinskega groba:

a) odrasli - 8 kron

b) otroci do 10 let - 4 krone

Čl. 6.:

Za pomoč pri raztelesovanju - 4 krone

Za pomoč pri izkopavanju mrliča - 4 krone, razen za zdravstveno-policijske in sodne obdukcije.

Iz navedenega lahko vidimo, da je že tedaj veljal pri pokopavanju mrličev točno določen red in vpogled v cene storitev. Kdor je želel imeti grob ali grobnico, je moral precej globje seči v mošnjiček kot ostali.

Zanimiva bi bila tudi primerjava med tedanjimi in sedanjimi cenami pokopaliških storitev, menim pa, da so bili pogrebi ob začetku stoletja precej cenejši kot so dandanašnji.

Pripravila Ana Florjančič

TRENUTEK V PRETEKLOSTI MOŽETOVE HIŠE

Janez Može - trgovec in fotograf-amater, star 45 let

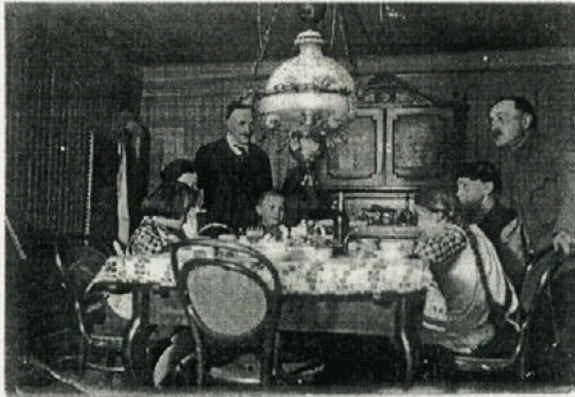
Malo je krajev, ki bi imeli tako bogato fotografsko zapuščino, kot jo ima Vipava. Kar nekaj naših bralcev mi je že reklo: "Le kje najdete tako zanimive stare fotografije". Za to je pred davnimi leti poskrbel galanten in umirjen gospod, rojen v Vipavi v Možetovi hiši. Kdo te hiše ne bi poznal, saj jo še danes tako imenujemo, čeprav je prenovljena.

Pojdimo v mislih v preteklost, ko se je pisalo leto 1876 in je v Vipavi zagledal luč sveta fantič Ivan Može. Njegova starša sta bila trgovca. Imela sta tri otroke, nekaj pa jih je pomrlo v otroški dobi. Ivanova mama je bila Alojzija, rojena Flego, doma iz Motovuna. Oče, tudi Ivan, se je iz takratnega Št. Vida preselil v Vipavo. O njem vemo le to, kar je napisano na še ohranjeni diplomu iz leta 1892, ko mu je takratna Požarna obramba podelila naslov častnega člana kot dolgoletnemu načelniku in podpornemu članu. Listino je podpisal takratni vipavski župan Žvokelj, načelnik Mesesnel in Tomažič.

Čisto majhno in zanimivo darilce v škatli - fotoaparata, ki ga je sinku Ivanu kupila mama, je pri njem sprožilo tako navdušenje, da ga je ta predmet spremljal vse življenje, do smrti. Mladenič Ivan je začel korajžno fotografirati in se sam naučil potrebnih veščin izdelave fotografij. To je delal z velikim veseljem in natančnostjo. Delavnico si je uredil kar v drvarnici na dvorišču Možetove hiše. Sam je razvijal, retuširal, fotografije povečeval, si pripravljaval potrebne kemikalije in drugo. Njegov osnovni poklic pa je bil trgovski. Domačini se ga spominjajo kot gospoda, sedečega pri pisalni mizi v trgovini in kot vsakdanjega zvestega sprehajalca po Vipavi in okolici, vedno s fotoaparatom. Njegovi sprehodi so bili začeti vedno ob točno določeni uri, povsod je ljubil izredno natančnost. Kadar je na cesti pozdravljal, se je vedno galantno odkril in privzdignil klobuk v pozdrav.

Gospod Ivan se je poročil 1906 z Ano Pavlin iz Kamnika (Radomlje - Škrjančevo). Rojena je bila leta 1886. Bila je učiteljica iz premožne družine. Za "doto od hiše" so jo izšolali,

Jedilnica v Možetovi hiši leta 1916

čprav ni nikoli opravljala učiteljskega poklica. Poročila se je mlada in povila štiri otroke: hčerko Alojzijo, dvojčka Iva in Maria ter hčerko Anuško.

Njuna vnukinja, ki je otroštvo preživela pri njej v Vipavi, se je spominja kot mile žene plemenitega duha. Vsi so se z njo radi pogovorili, ker je izžarevala toplino. V tem duhu je vzgajala tudi svoje otroke in vnuke. Bila je dobra kuharica in vzgojiteljica, z bogatim znanjem ročnih del. Take se je še spominjajo tudi naši starejši Vipavci. Gospa Ana in Ivan sta znala nemško. Ana je

izredno lepo pisala, kar se vidi po še ohranjenem zvezku njenih, na roko pisanih receptov. Prijateljela je in si dopisovala s pesnikom Žgurjem iz Podrage in z domačinom Janezom Krhnetom. Umrla je leta 1966.

Gospod Ivan je bil avstrijski oficir in udeleženec soške fronte, kjer je izgubil levo roko in postal invalid. To ga ni motilo, da ne bi nadaljeval s svojim veseljem - fotografiranjem in izdelovanjem fotografij. Fotografiral je Vipavo, njeno okolico, sosednje vasi, pomembne dogodke v Vipavi, cerkvene slovesnosti in seveda svojo družino in sorodnike. Pri pisanju in izdelovanju fotografij si je po izgubi leve roke pomagal tako, da je obtežil papir s kosom stekla.

Tudi on je bil mirnega značaja, dober po srcu. Njegovo posebno natančnost je opaziti v številnih albumih, ki so skrbno urejeni.

Možetovi so imeli v spodnjih prostorih hiše na vogalu trgovino s tekstilom, prodajali so blago na meter. Pri njih se je lahko kupilo vse, od šivanke, sukanca, gumbov do bucik in krede. V glavnem je vse vodila gospa Ana ob pomoči zaposlenih trgovcev.

Možetovi so trgovino s tekstilom pozneje oddali v najem trgovcu Fricu Furlanu. Potem so si finančno pomagali z oddajanjem sob in prenočišč italijanskim oficirjem, učiteljem, uradnikom in drugim. Gospod Ivan je umrl leta 1956.

Po smrti očeta Ivana in mame Ane je hišo kupilo župnišče Vipava z namenom, da se vanjo vselijo stranke iz starega župnišča, ki so ga adaptirali za potrebe Malega semenišča. Pred leti so hišo podrli in nanovo zgradili.

Otroci Ana, Ivo, Mario, Slavica, 21.9.1912

Po očetu sta hišo nasledila njegov sin Ivo (roj. 1909) in vnukinja. Ivo je bil eden prvih članov organizacije TIGR. Vsa družina je bila narodnostno zelo zavedna. To potrjuje tudi dejstvo, da v fotografski zapuščini gospoda Ivana ni primera, da bi fotografiral italijanske vojake, uradnike, oficirje ali njihove shode. Tudi s tem je izpovedal ljubezen do domovine in obsodil italijansko zasedbo naših krajev. Sina Iva je po smrti zloglasnega učitelja Sottosantija iz Vrhpolja (1930) peljal ilegalno čez državno mejo pri Postojni v Jugoslavijo, da bi ga obvaroval pred italijansko aretacijo. Ivo je odšel k maminim sorodnikom v Radomlje. Ob prihodu Italijanov v Ljubljansko pokrajino so Iva zaprli in ga odpeljali v taborišče Isernio na jug Italije. Tam

Gospa Pavlinova - Ana Može, bere Slovenski narod (1908)

je ostal do leta 1945. Pod Angleži se je naučil odlično angleško, tako da so ga tudi zaradi njegove priljubljenosti še po vojni vabili angleški oficirji, naj pride v Anglijo ali na Škotsko. Vabilo je odklonil zaradi domoljubnosti in velike narodne zavesti. Pozneje se je poročil z Marinko Ribičič - sestro Mitja Ribičiča in nekdanjo ravnateljico OŠ Vipava. V Ajdovščini pa je bil znan kot zelo dober knjigovodja. Umrli je leta 1973.

Možetovi imajo na našem pokopališču družinski grob z lepim starim nagrobnikom.

V našem glasilu smo že objavili Ivanova posnetka sejma na trgu pred staro šolo in vodnjaka (1903, 1901). Njegova fotografska zupščina obsega nad dvajset lepo urejenih albumov, datiranih od leta 1901 dalje. Ob vsaki fotografiji je zapisal tudi datum. Najraje je

Možetova trgovina leta 1919

Gospod Janez Može in žena Ana s hčerko Slavico leta 1908

Levo zadaj stoji dr. Kenda, tretji je Ivan Može - mladenič, spodaj prva sedi njegova mama Alojzija Flego iz Motovuna, z lasuljo. Dr. Kenda je bil takratni vipavski zdravnik (fotografirano 18.9.1902. leta)

fotografiral panoramo, posebno stari grad nad Vipavo. Njegovo natančno amatersko delo je za našo krajevno zgodovino velike vrednosti in primerno za bogato fotografsko razstavo. Prijetne gospe Ane in Ivana ni več, tudi tekstilne trgovine v hiši ni. Ostali so spomini in veliko starih in lepih fotografij amaterja Ivana Možeta. Ohranile so se po zaslugi vnukinje, ki živi v Solkanu in jih skrbno čuva. Ob tej priliki se ji zahvaljujem, da me je prijazno sprejela in dovolila vpogled v bogato "nonotovo" zupščino in mi o njem tudi pripovedovala. O tistem, česar morda nisem zapisala, naj spregovorijo Možetove fotografije same.

Magda Rodman

VIPAVA IN VIPAVCI V OGLEDALU BLEIWEISOVIH NOVIC

Deseto nadaljevanje

Prvi prispevek iz Vipave v letu 1866 (dne 7. februarja, list 6, strani 49-50), ki ga je dal objaviti odbor vipavske čitalnice, nas spet vrača k problematiki boja Slovencev

za kulturno in narodno enakopravnost z Nemci in nemškutarji:

Iz Vipave 31. prosenca. Da mi Vipavci še nismo v tistih slovenskih nebesih, kjer nekaljeni mir vlada in se vse vzajemno za omiko in

povzdigo v narodnem duhu poteguje, spričuje „Laibaherca“⁽¹⁾ od 27. prosenca v nekakem „ingesendet“ iz kterega se vidi, da je tukaj še več burgerjev*) ki hodijo svoje posebne pote, in z rodoljubnim (scilicet!⁽²⁾) srcem obžalujejo, da jim te za Vipavce „verhängnisvolle“⁽³⁾ Novice“ vodo kalijo, in čitavnički „akterji“ pot presekavajo, po kterem blagra za Vipavce iščejo. Čitavnica jim je tako grda postala, da jo pri vsi svoji blagodušni spravnosti nekakih nemških grahov obdolžujajo, ki si jih po slovensko še potolmačiti ne moremo „paralisirender Einfluss“⁽⁴⁾, „Kastengeist“⁽⁵⁾, „Ansichtendiktatur.“^(**)⁽⁶⁾ Toliko se nam dozdeva, da se to pravi: razpore delati, in odbor čitavničin se dolžnega spoznava to nekaj pojasniti, da drugod sami presodite, pri čem da smo. - V omenjenem „ingesendet“ dopovedujejo „mehrere Wippacher Bürger“⁽⁷⁾, da so bili po stari navadi (?) na 14. prosenca v Tabru „ples“ napovedali, in da bi iz tega nič ne moglo biti, so jim najpred „Novice“ prejo zmešale, čitavniško vodstvo pa celo tisti predvečer pred „balom“ je na hitrici v svojih sobah ples napovedalo in čitavničarje sililo, da svojega radovanja tukaj iščejo, pa ne tam v Tabru. To je „corpus delicti“, kakor „bürgerji“ pravijo. Ako bi res tudi tako bilo, kdo bo sodil, da bi odbor ne smel za svoje družbenike kake veselice doma osnovati, kterim ni mar bilo v Tabor hoditi? Kdo pameten bo iz tega „Kastengeist“ in „Ansichtendiktatur“ izmotaval, ker se dobro ve, da čitavničarji niso ovce, ki jih kdo zaganja, kamor hoče; to „bürgerji“ sami spoznajo, ker pravijo, da so tudi čitavničarjev imeli na svojem plešišču. K večemu bi se po tem takem odboru zameriti moglo to, da ni, ako je mislil doma kaj napravljati, tega brž napovedal, ko je izvedel, kaj nasprotniki namerjajo. - Pa vse to pletenje „bürgerjev“ od sklicevanja na hitrico v imenu odbora je gola laž. V čitavnici ni imelo po odborovem sklepu tisti večer nič biti, ker so celo eni odborniki zavolj lepšega namenjeni bili v Tabor iti; kar res v soboto večer glas počí, da je nekdo v imenu zunanjih čitavničarjev v čitavnici za nedeljo večerjo naročil, da pridejo sicer v Trg, pa ne pojdejo v Tabor, ampak se mislijo pri skupni večerji v svoji dvorani po domače radovati. To je bilo tako privatno napeljano, da vodstvo v Trgu v nedeljo dopoldne ni vedelo, kaj da je o tem. Ko se je pa zvedelo, da govorica ni prazna beseda, je spodobnost tirjala, da je

odbor na nagloma poskrbel, kolikor se je dalo, da se gostje vredno sprejmejo. In res, kakor po zgovoru, pridrdrajo od ene strani naši slavoznani Razdrčanje in ž njimi vred naši vselej zvesti Šembičanje, od druge strani nam pa naša mila ajdovska sestrice celo svojega župana z njegovo krasno soprugo pošlje, in ko se je začela dvorana z zunanjci polniti, ali je kazalo, sodi častiti bravec! da bi se bili zdaj naši domači družbeniki v Tabor odmikali in goste same puščali? Te sirovine se vendar ne sme od nas pričakovati. Jeli smo tedaj tudi domači v domačo dvorano se zbirati, in osnovala se je bila veselica, da se kmali taka ne pomni, in da je kakor ljudje pravijo, odborovcem v Tabru grdo škodo naredila, pa kdo je tega kriv? - Pregovor pravi, da kdor drugim jamo koplje, sam vanjo pade. Da, častiti bravec, tudi o tem lože sodiš, ti moramo resničnost „bürgerjevega“ blaznenja posvetiti. V vipavskem trgu so bili res od nekaj sloveči „bali“, pa to so bili „nobelbali“⁽⁸⁾ ne pa „bürgerbali.“^(***)⁽⁹⁾ Osnova „nobelbalov“ je bila iz prvega v rokah trške gospode. Od kacih petnajst let je kazinski odbor to preskrbljeval, in kar čitavnica stoji, je spet ona sama za vse javne veselice skrb v rokah imela, in tudi za letošnji pust je odbor sklenil, da se bote vsaj dve veselici naredili, res, da ne več v Tabru, ker je pred kratkem v najem dvorano dobila, ki je prostorneja od une. Kar naenkrat osupnjeni odbor o sv. 3 kraljih zagleda, da se s podpisom „odbor“ povabila na ples v Tabru na vse kraje razdelujejo, in se nevedni poprašujejo, kako da bo čitavnica tudi letos še veselice v Tabru dajala?*****) - Iz kterih vzrokov se je ta „odbor“ sestavil? kaj ga je sililo po dozdanji šegi čitavnici prvinstvo vzeti? ali je mar čitavnički odbor kakim razodetim željam nasprot šel, da se je moralo svojo pot hoditi? kdo se je tukaj porazumljenja ogibal? kdo je komu pot pretekal? kdo ne bo sodil, da je ta „odbor“ hotel navkljub delati, zdražbo in rasprtijo med mirnimi Vipavci počenjati? komu gre tukaj čast „paralisirenden einfluss“ delati, „Ansichtendiktatur“ vse zmagovati? Kdo se ne bo tukaj na pravljico od volka in jagnjeta spolnil, ki mu je vodo kalilo predno je bilo? Pa bodi tega dosti, da samo, bravec, slišiš glas našega zvona. Še toliko pristavimo, da to zahtevanje „bürgerjev“ v potrjenje in razvijanje čitavniškega življenja po Vipavi dobro pomaga in se čvrsto zanašamo, da bodo Vipavci čedalje bolj spoznavali, kdo si prizadeva

njih narodnost oživljati in jim na stopnji omike pomagati, da jih ne bo vsaki „bürger“ za norca imel. Dozdaj je bilo naše čitavniško življenje res prerahlo, dokler se po „Laibacheri“ eni čitavničarji s tako miroljubnostjo valjajo in se zdaj „bürgerji“ imenujejo, pa pustimo jih! Trški sosedje in vsi Vipavci drugih komunov so res pravega, čistega, slovenskega zrna, ki večidel samo „Novice“ in druge slovenske časnike prebirajo, nemška kultura pa jih ni še tako presijala, da bi vedli, kaj je „verhängnisvoll“, kaj „paralisirender Einfluss“ in celo „Kastengeist“ in „Ansihtendiktatur“. Zato v njihovo čast rečemo, da jih med „bürgerji“ v Laibacheri ne iščemo. - Še eno ti bravec na uho povemo, da „bürgerji“ ne zvedo in na nas ne planejo. Brž po 14. smo mi razlagali, da bode 28. v čitavnici ples; in miroljubni in nezdružni „bürgerji“ so še z večjo pompo ravno tisti večer „bal“ napovedali. In kdo ve, da se niso bali, da bi čitavničarji in mirni Tržani ne zvedeli, ali so imeli „bal“, so v ponedeljek jutro pred dnevom s tako bahantijo po ulicah pri lesenih bakljah ropot delali, da bi bili lahko Trg zažgali, ako bi ne bil ves iz kamenja in opeke, kajti oglje je po petdeset sežnjev za njimi žarelo. Kdo ve, kakošna „Massregelung“ bi bila čitavnico zadela, ako bi se bila izmed svojega ozidja samo ganila?

Odbor čitavnice vipavske

*) Komu da gre v Vipavi ime „bürger“, ne vemo ti, bravec, povedati, zakaj tukaj seločimo samo med gospodo in tržane, in ti svojo veljavo v to stavijo, da so komunski sosedje. „Bürgerja“ šaljivo le tacega imenujejo, ki je čast dosegel, da ga je bila gosposka kterikrat v „luknjo“ vtaknila.

**) Po teh grozno učenih besedah je soditi, na kateri stopnji kulture ti „bürgerji“ stojijo, in si človek lahko misli, da so se čez noč Cimbri pod Nanos naselili.

***) Kak pust se je tudi kak „bürgerbal“ bil naredil, pa je bil navadno tako občen, da so se dekle in hlapci med gospodo mešali.

****) Da bi se to spleenje v „Novicah“ odkrilo, je bil res odbor žugan, pa ni vredno spoznal, da se v to malovrednost vtika, kar „Novice“ same veste.

Naslednji prispevek z dne 15. avgusta (list 33, strani 266-67), ki sicer ne prihaja prav iz Vipave, ampak z bližnjega Slapa, je z gospodarskega področja in poroča o zanimivem odkritju ledenikov v slapenskem gozdu na Nanosu in o ledarski dejavnosti.

S Slapa pri Vipavi. - (Ledeniki v slapenskem gozdu.) V nekaj letih so na raznih krajih

gozdnatega Nanosa ledenike našli, letošnjo pomlad tudi v slapenskem gozdu. Ker se ledu v sedanjih časih dosti porabi in se za nj tudi gotovi denarci potegnejo, imajo ledeniki veliko važnost in sicer največo za tiste srenje¹⁰⁾, ki jih imajo na svoji zemlji. Vreden je tedaj tudi slapenski, da o njem besedico spregovorim, Slapencem v spodbudo in posebno srenjskim možem v prevdarek.

Ker je omenjeni ledenik na slapenski zemlji, imajo le Slapenci pravico do njega, le oni smejo led sekati, ga iz jame iznašati in odtod v Trst ali kam drugam prevažati; še le, če oni to delo drugim prepustijo, bodisi ker ne morejo zadosti delavcev va-nj pošiljati ali ker nimajo zadosti volarjev in konjarjev, da bi led v Trst prevažali, smejo tudi drugi pri tem delu denar služiti. Al Slap ni tako slab, da bi moral ledenik tujcem prepuščati. Slap ima dovolj krepkih in zato sposobnih delavcev, ki bi radi tiste lepe denarce na dan služili; slapenskim fantom, ki so ko rosa, in tudi možem je milo pri srcu, videti druge v delu, sami pa morajo doma z družinico v revah in nadlogah roke križem držati in pohajati, ker na polji nimajo o poletnem času več toliko dela. Na Slapem¹¹⁾ je tudi dovolj volarjev, ki bi s svojimi voliči radi za tako plačilo vozili, in konjarjev, ki bi se tudi ne branili s parom konj 15-18 gld. na dan zaslužiti. Pa pri takih rečeh je treba tudi moža, ki velikemu kupcu led po dogovorjeni ceni v Trst prodaja, od njega denar dobiva in sekače in nosače plačava. Vprašam: Ali bi ne mogel biti tudi ta Slapenec? Če si ne upa en sam vsega prevzeti, naj se združita dva, trije ali štirje premožniši in videli bodo, kake dobičke bo sopet to donášalo.

Tedaj Slapenci! zdramite se, glejte, kako se vam denar kaže, le treba je, da ga znaste prijeti. Pomnite Vodnikovih besed, ki pravi: Glej stvarnica vse ti ponudi,

Le jemat' od nje ne zamudi,

Leniga čaka

Strgan rokal,

Palca beraška

Prazni bokal.

Sleherna vas si pri tem lahko svoje okolščine boljše. Vi dvanajsteri pa, ki ste izvoljeni, da čujete nad blagrom svojih sosrenjčanov, prevdarite dobro, ali bi se ne moglo vse to zgoditi; na eni strani vam stojita moža previdna, skušena in za vaš blagor uneta. Pazite, kaj vam svetujeta vaš visokočastiti farnik g. M.

Koder in vaš mnogospoštovani župan g. J. Frjančič! Če do zdaj niste pravega zadeli, glejte, da hitro popravite; k temu imate tudi denarno pripomoč, saj je že nekaj v vaši blagajnici. - O tem še kaj pri priložnosti, če bo drago.

France Frjančič

V času okrog trgatve (12. septembra, list 37, strani 294-295) je bil objavljen nasvet vipavskim vinogradnikom, kako se oskrbeti s trajno, živo oporo za trte, ker je v tistih časih že primanjkovalo lesa za te potrebe.

Svet ipavskim vinorejcem

Na Vrhpolji. J. M-tov.

Ker se bliža čas, ko bo treba rahlje sekati za prihodnje leto in vas slišim sem ter tje se pogovarjati in prevdarjati, kaj bo? - kako bo? - kam jo bomo pa letos udarili, da dobimo potrebno število rahelj? - vse je posekano itd., ne morem si kaj, da ne bi vam pri tej priložnosti nekaj nasvetoval, kar bi vam utegnilo veliko veliko rahelj prihraniti. Moj svet pa ne bo kakošna čisto nova reč; priporočalo se vam je večkrat in tudi ste se tega že nekteri poprijeli, le opomniti vas hočem: ali bi ne bilo dobro, da bi si nasadili po plantah¹²⁾ živih rahelj, da bi si zaplodili med trtami klenov?

Dokler je imel gozd še ves enega gospodarja - grajščino - ste, se ve da, zmirom dosti rahelj in kolcev nasekali, kajti sekali ste, kjer koli ste hoteli, nihče vam ni branil, toda zdaj, ko je gozd razdeljen in razkosan na posamezne soseske in še celo na soseskine dele - na vasi, zdaj to več ne bo šlo, zdaj bo treba skrbneje gospodariti z gozdom, česar ste se že sami prepričali. Nobena soseska ni dobila toliko „male meje“ - da od velikega gozda ne govorim - toliko „sečen“, da bi si moglo leto za letom zadosti rahelj, kolcev, paladičev itd. nasekati. Eno ali dve leti se izhaja, tretje leto boste pa sekali paladiče za rahlje in šibe za paladiče, ker vam meja ne bo mogla tako hitro doraščati. In kaj si koristite s tem - ne dosti, sami sebe sleparite: mejo boste uničili, tako, da čez kaj časa - morda ne bo dolgo! - ne bo moč ne ene rahlje usekati; trtam pa privezujete rahlje le za ime, le na oči. - Kaj ti bo držala rahlja, ker je trta močnejša od nje, in jo, če je količkaj vetra, za sabo potegne in na tla vrže, da leži vsa planta na tleh. Saj je

menda jasno, da ne povežemo trt le zato, ker smo se navadili, ker so naši očetje tako delali, marveč zato, ker vemo, da je tega potreba, da solnce grozdje bolje ogreva in da tako lepše dozori. Privezovati je toraj treba trtam močne rahlje, in to iz dveh vzrokov: da grozdje, če je trta kaj prida obložena, že samo na tla ne zleze in tako ne le ne dozori, temu¹³⁾ celo segnije, kadar je leto mokrotno, kakor letos; pa tudi zvoljo vetra, zavoljo burje, ki je v naši dolini doma in pogostoma pri grozdji, če tudi ima močno podporo, veliko škode napravi s tem, da ga omenca in osuje. Če že ne moremo popolnoma v okom priti temu, da bi ga ne osula, skrbimo vsaj, da rahelj ne polomi in tako vsega na tla ne zvrne. Kako pa bomo bolj skrbeli za to, kakor če nasadimo živih rahelj, ki bi v tleh ne segnjile, kot vsekane?

„E, saj rahlje se bodo lahko kupile - bo morda kdo ugovarjal - saj jih bodo Višinci¹⁴⁾, Podkrajci, Belarji prodajali po ceni, - saj gremo lahko po-nje v Črni vrh, Lome itd., kaj bomo po gruntih mejo zasajali, da bi nam škodo delala?“ - Temu bi jaz to-le odgovoril: Res je, da se bodo rahlje kupile, ker gorjanom bo „mala meja“ ostajala, tega pa ne vem, ali jih bodo hoteli tako po nič dajati, kakor morda mislite. Ko ne boste rahelj v svojem imeli, vam jih ne bodo morda hoteli prav po ceni prodajati. Pa če bi jih tudi po ceni dobili, nekaj bi le morali šteti za-nje, morali bi jih hoditi daleč sekati, daleč voziti - morda bi se tega tudi naveličali. Tudi zna biti, da bi nekteri Črnovršci in Lomovci radi zastonj (?) dali mejo izsekati, ker jim senožeti prerašča; al tudi to bi vam malo dobička prinašalo, kajti, če bi jih tudi v senožeti zastonj sekali, je znano, da bi morali nekaj plačati v soseskino blagajnico, da bi bilo treba potrošiti za pripravo, in če nazadnje pomislite, koliko izmed vas ima živino, da bi tako daleč vozarili, da bi to mogli le premožnejši vinrejci, ne pa tudi siromaki (kje bi pa ti dobili rahelj, če ne v domači meji?), tedaj boste spoznali, da tudi to bi ne moglo dolgo trpeti. - Kaj je toraj storiti? - Jaz mislim, da sprevidite potrebo živih rahelj; da vam pa ne bodo delale tolike škode, zato je treba izbrati tako drevje, ki manj škoduje, in to je gotovo klen (Feldahorn). Kleni bi se vsadili v grapo, kakor trte, po kake sežnje narazen, bi se s trtami vred slednje leto obrezovali in tako s trtami vred vzredili in razpeljali, da bi namestovali skoro

vse rahlje, po plantah, za kolce in paladiče po vinogradih bi pa zadostovala „mala meja“, zlasti ker jih ni toliko potreba in ker bi tudi hitreje priraščali, saj ni treba tako močnih, kot rahlje. Klenov za sadike bi gotovo Lahi dovolj donašali, pa saj bi lahko tudi lastne drevesnice napravili.

Pri tej priložnosti bi vam tudi svetoval, da bi v jeseni kolce, ki so še za drugo leto za rabo, posebno jelove, shranjevali na suho, da bi vso zimo ne gnjili v zemlji. Tudi bi se vam jih pozimi toliko za drva ne pobralo. Ni dolgo, kar mi je skušen mož rekel: „Pri meni mora o „bendimi“, kdor zadnji pri kolcu obere, kolec izdreti; slabi se potem sežgejo, dobri se spravijo na suho.“ - To je gotovo pametno!

In za konec poročanja z Vipavskega vletu 1866 še kratko sporočilo vipavske šole v istem listu Novic, tik za gornjim člankom, v katerem je posebno zanimivo brati, katere praktične predmete so takrat poučevali.

Letno sporočilo glavne šole Ipavske

Gosp. L. Hiti, vodja ipavske glavne šole in začetnik zalih „letnih sporočil“ namesti samih suhoparnih imenikov, nas je tudi letos razveselil s svojim čisto slovenskim sporočilom, v čegar vvodnem sestavku, ki mu je naslov „Prvi razred“, tehtna vodila daje učiteljem, kako da imajo sprejeti učence prvega razreda, kako ž njimi ravnati in kako potem učiti jih kazavni in krščanski nauk, pisanje, branje in

računstvo. Kaj da ga je napotilo o tej stvari govoriti, to nam pove v prvem oddelku svojega spisa, ki se tako-le glasi: „Mnogokrat se sliši tožiti, da učenci glavnih šol premalo podučeni prestopajo v više razrede, kjer se poduk ne more nadaljevati s takim vspehom, da bi bilo mogoče vstreči tudi gimnazijskim tirjatvam. Tako se pritožujejo učitelji glavnih šol, naposled se grajaven glas sliši še iz gimnazij, kajti nikdo noče kriv biti slabega napredka svojih učencev, slehern svojega sprednika dolži, tako da nazadnje breme vseh pogrškov sloni skoro le na učitelji prvega razreda.“ - Ta glavna šola je imela 5 učiteljev in 410 učencev in učenk; učila je se v njej zraven navadnih predmetov tudi sadjoreja, sviloreja, vinoreja, čbelarstvo in gospodinjstvo. Tako je prav!

Izbral in uredil Božidar Premrl

Opombe:

- 1) Laibaherca - Laibacher Zeitung
- 2) scilicet - latinsko: namreč, in sicer
- 3) verhängnissvoll - usoden, poguben
- 4) paralysirender Einfluss - hromeč vpliv
- 5) Kastengeist - kastni duh
- 6) Ansichtendiktatur - nazorska diktatura
- 7) mehrere Wippacher Bürger - več vipavskih tržanov (občanov)
- 8) nobelbal - ples za gospodo
- 9) bürgerbal - ples za tržane (občane)
- 10) srenja - občina
- 11) na Slapem - na Slapu
- 12) planta - nekoč: vrsta trt ob njivi
- 13) temuč - temveč
- 14) Višinci - Višenjci, prebivalci vasi Višnje

ŽGANJEKUHA IN FINANCARJI

Med dvema vojnama, ko so naše kraje zasedli Italijani, ni bilo po naših gostilnah toliko piva, sokov, mineralne vode in raznih žganih pijač, kot danes. V gostiščih so pili le vino in žganje. Grappa di Vipacco (vipavsko žganje) je bila cenjena in znana daleč naokrog. Žganje so pili za zdravje, če je kaj ščipalo po trebuhu, pomagalo je proti prehladu; največ pa so pili iz navade, da so si z omamo potešili tegobe.

Takrat so financarji hodili po vaseh, da bi prišli na sled tistim, ki so naskrivaj kuhali žganje. Sumljivo je bilo že, če so pri hiši videli kupček tropin ali pa če se je po trgatvi kje kadilo, seve, ne iz dimnikov. Pogosto je financarje vodil močan vonj po žganju, ki je prišlekom silil v nos. Službe za nadzor žganjekuhe niso opravljali karabinjerji (orožniki), temveč financarji (pripadniki finančne straže, finančne policije).

Financar je imel sivozelena uniformo, ogrnjen je bil s pelerino, na glavi je imel okrogel klobuk z ob strani pripetim gosjim peresom. Na levem ramenu je nosil usnjen pas, ki mu je visel čez prsi, dve „giberni“ (nabojni torbici), napoljeni z naboji za puško. „Fucile“ (izg. fučile - puška) je nosil na desni rami, za pasom pa je imel pripeto „pištolo a tamburo“ (pištola na bobenček). V patrolah in zasedah je imel financar naboje v cevi orožja, in tako

Dva financarja ogledujeta teren, če kdo v vasi in okolici kuha žganje na črno

žganje na "contrabbando" (na črno, skrivoma) in očitno je bilo, da je za to bila podana ovadba. Financarji so obkolili hišo in ni bilo več mogoče pobeigniti. Aretirali so njega in njegova dva pomočnika. Pod prisilo jim je moral pokazati, kje hrani žganje, sicer bi ga itak sami odkrili pri preiskavi hiše. Peljal jih je v sobo in brcnil v "flaškone", da se je iz njih po hiši razlilo žganje. Močan vonj po žganju je bilo še dolgo dni zatem čutiti po hiši in okrog nje. Temu je sledil za vse tri aretirane zapor na kvesturi v Gorici. Med Vrhpoljem in Sanaborom sta v grapi ob Beli kuhala žganje dva mlajša moža. Bilo je v začetku zime, odpadlo je že vse listje in povsod naokoli je bilo rjavo od zgodnje slane, zato je bilo videti daleč okrog vse, kar se premika in dogaja v grapi.

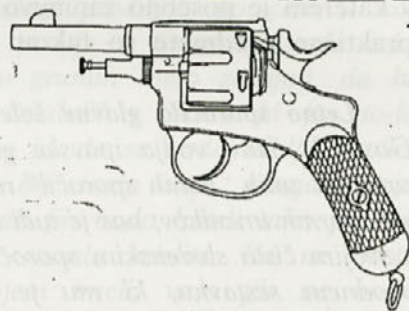
Moža sta morala za kuho žganja znositi na hrbtu in ramenih vse potrebno: kotel, posodo, v vrečah tropine in drva. Drva so morala biti suha, da se ne bi preveč kadilo in bi ju že od daleč opazili. Vodo za pranje kotla in hlajenje cevi pri kuhi sta imela poleg sebe v potoku Bele.

Žganjekuha na prostem ni nič kaj prijetna, če so pri kuhanju drva surova in okrog hodijo financarji...

je bil pripravljen na strel. Pri pregledovanju po naseljih in okolici sta hodila skupaj po dva financarja, včasih pa jih je bilo tudi po več skupaj. Nadzorovali so tiste, ki so imeli dovoljenje za žganjekuho: odpečatili so kotel, po določenih urah kuhanja pa so ga spet zapečatili. Pri tem se je moral legalni žganjekuhar strogo držati predpisov: prijava, čas kuhanja, količina skuhanega žganja; od tega je bilo treba plačati dac, ki je bil 5 lir od litra. Za tiste, ki so kuhali na črno pa je bilo hudo, če so jih zalotili pri kuhanju. Če jim niso pravočasno pobeignili, je sledila aretacija, zaplemba kotla in žganja, ki ga je moral odpeljati na postajo financarjev lasnik sam. Ta je bila v Ajdovščini, v Šturjah. Če lastnik ni imel voza, je moral peljati bližnji sosed. Za tem so izpolnili prijavo in sledila je zaporna ali denarna kazen, ponavadi pa kar oboje. Vsi financarji so bili doma iz južne Italije in to nam pove vse...

Na Gradišču je Pavel Rušt s pomagačem doma kuhal

Takšne revolverje so nosili financarji. Italijanski revolver (1 modello 89 B), izdelovali so ga v več različicah. Šesterostrelno orožje na polnjenje skozi stranska vratca, kaliber je 10,35 mm.

Oba sta izmenoma opravljala svoje delo pri kuhi, podnevi in ponoči. Tako je bil eden vedno poleg kotla, drugi pa je pol noči spal nekaj sto metrov proč, nad hlevom, ovit v odejo in zarit v seno.

Bila je tiha in mirna noč, brez burje, ki navadno piha v tem letnem času. Slišati je bilo le prasketanje ognja v kurišču pod kotlom in rahlo curljanje žganja iz bakrene cevi v zajetni lonec. A sredi noči pod njima počí - močan strel odmeva po grapi med skalami. Nastane preplah: "Financarji, financarji!" Mož hitro pogasi ogenj z vedrom vode in bežeč nosi v rokah "flaškon" z žganjem. Drugi, ki je spal nad hlevom, se po klicu zdrami, skoči na tla in zbeži nag za njim, no, ne prav nag, bil pa je res v spodnjicah. Bežita, kar so ju noge nesle,

Nočni beg v grič; pred zasledovalci v naglici rešiti, kar se da...

njega. Kakopak, take barve so bile uniforme financarjev. Nič ni bilo opaziti... Na široka usta pa se jima je smejal lovec iz bližnjega naselja, ki je tisto noč pod njima iz puške ustrelil v zrak in ju tako krepko potegnil za nos.

*Franc Cerovšek
Ilustriral Marko Andlovic*

MALINE

Znano je, da so že naši predniki iz prejšnjega stoletja cenili in nabirali zlahtne gozdne sadeže - maline. Po pripovedovanju naših babic so ženske peš nosile v Trst v pletenih koših na glavah prodajat nabrane maline.

V letih, ko je gospodarila z gozdovi na Primorskem italijanska oblast, so tudi v gozdovih na Nanosu italijanski oglarji posekali večje površine bukovega gozda in iz lesa žgali oglje. Na teh velikih golosekih so potem zrastle in se razrasli malinovi grmi. Njihovi sadeži dozoriijo proti koncu julija in v avgustu. Ker ne dozoriijo vsi hkrati, se je lahko nabiralo večkrat na istem mestu.

Za prodajo smo začeli nabirati maline v gozdu na Nanosu v letih 1936 in 1937. Od doma se nas je odpravilo štiri ali pet skupaj že ob treh zjutraj. Z nami mladimi je hodil brat maline tudi moj pokojni stric Janez Mehačev (pisal se je Nabergoj), ker je poznal gozdne poti. S sabo smo nesli malo skromne hrane in vode za žejo. V nahrbtniku smo nesli še lonec ali večji vrč in vrček. V vrček, ki smo si ga potem privezali s pasom ali vrvjo okoli pasu, smo maline nabirali, iz polnega pa smo jih stresali v večjo posodo v nahrbtniku. Povečini smo nabrali kakšnih deset kilogramov malin na osebo - to je bilo kar zadosti za nosit domov.

Drugi dan smo posode, napolnjene z "malini", peljali s "premo" h Kariževim v Vipavo, kjer jih je odkupoval oče Anton. Cena v Vipavi je bila takrat osemdeset "čentežimov" za kilogram. Enkrat se je zgodilo, da smo naš tovor zelo težko oddali, ker so imeli pri Kariževih že vse posode polne. Iz usmiljenja, da ne bi morali peljati malin domov, so nam jih odkupili po sedemdeset "čentežimov".

Leta 1938 so že prišli odkupovalci s kamionom k Dolnjim Obramovim na Nanosu (zdaj je tam gostišče Jež), tako da smo zvečer tam oddajali maline. Dosti laže smo šli prazni domov. Takrat smo dobili vsak dan sproti vse plačano (to se danes kar nenavadno sliši, ko vemo, kako plačujejo nekatera podjetja). Naslednje leto pa so začeli odkupovati maline kar v gozdu. Za Javorco so bile barake, brunarice. Tam so očetu Kariževemu pri odkupovanju pomagale njegove hčerke. Če se prav spomnim, so tam plačevali maline po eno liro za kilogram. Ker so bile takrat res velike površine poraščene z "malinovno", je bilo malin dosti. Najbolj pridni nabiralci so jih nabrali v enem dnevu tudi do osemnajst kilogramov.

Nekajkrat smo v gozdu Za Javorco tudi prespali, in sicer v baraki gozdarja Antona Žgurja iz Žvanutov. Za ležišče na tleh smo si nalomili smrekove veje. Neko noč, ko smo tako spali v baraki, je prišla nevihta z nalivom: voda je kar drla po baraki, tudi pod našim ležiščem, mi pa smo ostali suhi.

Nabiralci smo bili večinoma mladi, a tudi starejši so pohiteli z delom na kmetijah in prišli v gozd nabirat maline, da so kaj zaslužili. Ker smo dobili vse plačano sproti, je bil zvečer doma - kljub trudnosti in zaspanosti - največji užitek, da smo še enkrat prešteli zaslužek tistega dne, zakaj tisti denar je bil "prav naš" in smo ga lahko porabili za osebne potrebe: obleko, obutev in podobno.

Francka Meden, Pogrič

MARIA AU - MARIJA V LOGU

Nemška pesem iz prve svetovne vojne

Jožko Premrl je bil eden tistih Vipavcev, za katere smo rekli, da so vipavski stebri. Poznal je vse Vipavce, pa tudi vipavsko zgodovino, bil je pevec pri cerkvenem pevskem zboru. Slovel je kot dober računovodja. Ko sem leta 1967 prevzela vodstvo Lavričeve knjižnice v Ajdovščini, sem mrzlično iskala računovodskega delavca, saj je bilo treba ob koncu leta opraviti zaključni račun. Zelo sem mu bila hvaležna, ker je prav on prevzel to delo in ga dobro opravil. Od tedaj sva imela pogostejše stike in večkrat mi je v pogovoru kaj povedal o zgodovini Vipave. Leta 1982, ko sem živela z družino že v Škofji Loki, pa me je presenetil z zanimivim vprašanjem.

Poslal mi je notni zapis pesmi "*Maria Au - Marija v Logu*" podnaslovljeno *Nemška pesem iz prve svetovne vojne*. Prosil me je, da bi v Loškem muzeju preverila v avstrijski specialki iz prve svetovne vojne, kako je označen kraj Log pri Vipavi (ali v slovenskem ali nemškem jeziku).

Pesem naj bi spesnil Anton Günter v "lazaretu" v Vipavi med leti 1917 - 1918. Pesnik je bil češki Nемеc, rojen v Krkonoših tik ob nemški meji. Žal je bila za njim izbrisana vsaka sled.

Omenja tudi Leopolda Manna, ki naj bi okrog leta 1982 živel v Vipavi. Ta človek naj bi se živo zanimal za omenjenega pesnika, kajti bil je rojen blizu pesnikovega rojstnega kraja, toda na nemški strani. Z avtorjem ni mogel nikoli navezati kontakta. Zbira in obnavlja pa številne pesmi tega avtorja.

Jožko Premrl predvideva, da je avtor pesmi sam prevedel ime Log v nemščino (Au), uporabil je nemško pesniško obliko (Au) za loko ali log. Log je katastrsko ime za določen kompleks zemljišča brez naselja z eno cerkvijo.

Premrl nadalje omenja, da pesem v Nemčiji poznajo in jo pojejo. Nekatere zanima, kje je Marija Au. Tudi na Vipavskem menda nihče ne pozna nemškega naziva za Log pri Vipavi. Ker leta 1982 nisem mogla najti vojaške specialke, sem pismo in prošnjo Jožka Premrla odložila v predal. Pred nedavnim pa sem med materiali, ki jih zbiram o Vipavi, ponovno naletela na ta zapis. Sklenila sem, da bom podatek preverila.

Že nekaj let izdajata Znanstveno raziskovalni center SAZU in Arhiv Republike Slovenije knjižni projekt "Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763 - 1787" (1804). To je zelo dragoceno gradivo, kjer najdemo na specialki (merilo je približno 1:50.000) praktično vsako zgradbo, najdemo stare poti, njive, travnike, vinograde, vrtove, nekdanje mline, znamenja, rekli bi, da je zemljevid verna slika pokrajine izpred dobrih dvesto let. V tretjem zvezku, dejansko sta to knjiga in zajeten sveženj kart velikega formata v skupnem kartonskem ovitku, ki je izšel leta 1997, sem na karti (sekcija 187) naletela na presenečenje. Povedati je namreč treba, da so ti zemljevidi pomembni tudi zato, ker so kartografi zapisali imena krajev v obliki, kakršno so uporabljali domačini. In tam, kjer je skladno s kartografsko legendo narisana v rdeči barvi cerkev v Logu, piše: *Vdovicza Maika Boxia*, kar bi se prebralo Udovica majka božja. So takrat tako govorili Vipavci ali je to terenskemu

popisovalcu povedal kak prišlek, (predhodnik še ne tako oddaljene JLA) ali uskoški potomec, verjetno ne bomo nikoli izvedeli. Bilo pa bi zanimivo, da bi človek malce bolje pobrskal po arhivih. Poleg imen iz bližine, Semonu (Zemono), Budanja, Deple, Oberfeld oder Verhpole, stoji namreč tudi Duga Polana, kar zopet diši po južnoslovanski izreki. Sicer pa razlaga nemški Mackensenov slovar (Pawlak 1983) ime *die Au(e)* kot vodni tok, otok, pot s potokom in listnatim gozdom, nizek svet, močvirje. Torej gre za nizek raven svet ob vodi, redko poraščen z listnatim drevjem, kar imenujemo v slovenskem jeziku kot log ali loko. Tako je Günterjevo poimenovanje pesmi *Maria Au* v *Marija v Logu* kar dobro zadeto. Češki avtor pesmi je bil gotovo dvojezičen, kar je bilo za nenemške intelektualce nekdanje Avstro-Ogrske monarhije običajno. Zato je bilo Premrlovo predvidevanje iz leta 1982 o izvoru slovenskega imena pesmi pravilno.

Podatek o poimenovanju Loga pri Vipavi sem preverila tudi v knjigi Deželopisna karta vojvodine Kranjske avtorja Janeza Dizme Florijančiča pl. Grienfelda, ki jo je izdal v Ljubljani leta 1744 (v evropskem merilu je veljala v času izida za vrhunski kartografski izdelek). Izdelana je v približnem merilu 1:11.000. Na tej karti je Zemono poimenovano z Bellveder, Vrhoplje kot Verhpole, Budanje kot Bedaine. Na mestu, kjer leži cerkev v Logu, je narisani znak za cerkev in ime Na Logu.

Spodaj objavljamo pesem v notnem zapisu. Pesem je po spominu obnovil s spremljavo na citre v G-duru brez takta Leopold Mann. Za kitaro jo je priredil sam Jožko Premrl. Zanimivo bi bilo vedeti, če pesem med Vipavci še živi in če kdo v Vipavi pozna Leopolda Manna, ki je pesem obnovil po spominu.

Pripravila Ana Florjančič

Spesnil "v lazaretu" v Vipavi 1917-1918 Anton Günter - pesnik in glasbenik.

Pesem po spominu obnovil s spremljavo na citre v G-duru brez takta Leopold Mann.

Za kitaro priredil Jožko Premrl.

Spodnje note, pisane v basovskem ključu, so za kitaro.

Moderato

Slovene lyrics:
 Spo - znal sem lep kraj v Kranjski de - že-li tam
 Ich kenn ein Dörflein tieft drin im Kreinerland

German lyrics:
 z grički in hribi ob - dan po-gled ta - ko krasan,,
 umragt von Berges höhn so lieb so wunderschön

tam ra-njen vo - jak se zdravi pe - ko-čih ran
 wo mancher bra - ve Soldat Ge - nesung fand

na soški fron - ti je o-pra-vil boj
 der tapfer kämpfte am I-son-zo strand

Bog ži - vi ti - soč-krat vi - pavski le - pi raj
 Gott grüss dich tausendmal im schönes Wippachtall

kjer biser tam je LOG ø Ma - ri - ja.
 du Perl wie Morgentau MA - RI - A - AU.

Maria
 19/1/30

RADIOVOJ REHAR, PISATELJ IN PUBLICIST

Radivoj Rehar se je rodil 4.1.1894 v Šturjah pri Ajdovščini. Njegova starša sta bila iz kmečkih družin. Odraščal je sredi narave na Rovnem, na posestvu graščaka Mayerja.

Radivoj Rehar, 1894 - 1969

Tu je že kot majhen deček odkrival in vzljubil rastline ter živali svojega rojstnega kraja. Bil je zelo dober opazovalec in kmalu je spoznal cikličnost življenja: tako rastlin in živali kot tudi človeka samega. Zelo hitro je uvidel, da med živalmi vlada le boj za obstanek, kar pa ne velja tudi za človeka. V življenju ljudi je začel zgodaj odkrivati posledice častihlepja, hinavščine, nasilja, materializma, nadvlade močnejšega nad šibkejšim, izkoriščanje, fašizma in kasneje tudi nacizma. Vse to ga je navdajalo z občutki grenkobe, saj so preprosti ljudje v svojem boju za preživetje in oni z višjih položajev v svojem stremljenju za več, povsem zanemarili drobne lepote vsakdana, ki nam jih že narava sama ponuja na vsakem koraku. V ljudeh je želel znova prebuditi sposobnost za opazovanje vsega, kar nas obdaja, skromnost, še posebno pa je opozarjal na one tople občutke, ki jih lahko črpamo iz sloge in razumevanja med ljudmi.

Vpliv italijanskih oblasti na slovenskega kmeta ga je izredno jezil in poskušal je najti način, da bi svoje sorojake narodno ozavestil in jih pripravil do tega, da bi se otresli tuje nadvlade. Svoje prve pesmi in politične članke je objavljaval v raznih dnevnikih časopisih, po 1. svetovni vojni pa je želel narediti kaj več. Ko je velik kos slovenskega ozemlja pripadel Italiji, je začel zbirati podpise za plebiscit. S tem se je zameril tedanjim oblastem in moral je zapustiti svoj rojstni kraj. Odšel je v Maribor.

Kljub hudim izkušnjam na domačih tleh pa Radivoj Rehar nikakor ni utihnil. V novem okolju je še naprej pisal za dnevno časopisje, poročal je o bojih drugod po svetu, opozarjal bralce na posledice nacizma, na premajhno podjetnost slovenskega delavca, na nepravilnosti, ki so jih Slovenci doživljali v vsakodnevem življenju, na privilegije, ki so jih imeli tujci na našem ozemlju... Svojih prepričanj ni podajal le v obliki člankov, temveč jih je pogosto oblikoval v črticah in v romanih, ki so izhajali v podlistkih raznih časopisov: *V deželi umirajočih* (črtica) - Tabor, 1921; *Oceanopolis* (roman) - Mariborski večernik "Jutra", 1933; *Semisiris* (roman) - Mariborski večernik "Jutra", 1934; *Maščevanje profesorja Kabaja* - Mariborski večernik "Jutra", 1935; *Sida Silanova* (roman) - Mariborski večernik "Jutra"; *Ramas in Jora* (roman) - Mariborski večernik "Jutra", 1940; *Demon ljubezni* (roman) - Družinski tednik, 1943, idr.

Svoje prispevke je objavljaval v številnih časopisih: v Mariborskem delavcu, Taboru, Jutranjih novostih, Jugoslovanu ter v tujih Prager presse, Neue Züricher Zeitung, Daily Telegraph in Times. V samozaložbi je nekaj časa izhajala tudi njegova revija Piramida. Ob vsem časnikarskem in uredniškem delu je našel dovolj časa tudi za delovanje na gledališkem področju (kot kritik in dramatik), hkrati pa se je zavzemal še za razvoj likovne umetnosti na Štajerskem.

Njegovi politični članki so bili tako kritični in direktni, da so Nemci razpisali nagrado za njegovo glavo! Zato je 6.4.1941, da bi

jim ubežal, zapustil Maribor. Med 2. svetovno vojno je živel v ilegali. Prekršil je kulturni molk in izdal dva romana: roman za mladino *Argonavti* in psihološki roman *Rina*. Poleg tega so njegova dela za odrasle redno izhajala v Družinskem tedniku. Po vojni kljub vsemu svojemu trudu ni mogel dobiti zaposlitve: s kršitvijo kulturnega molka se je "zaznamoval". Ko je bil še urednik Mariborskega večernika "Jutra", je povsem naključno začel sodelovati z angleško obveščevalno službo, saj so zahodni zavezniki bili boj proti fašističnima Nemčiji in Italiji in tako je bil prepričan, da gre njegovo delo v prid Jugoslaviji in Slovencem. Po vojni so ga zavezniki prisilili, da je spet pisal zanje. Rehar sodelovanja ni želel obnoviti, hkrati pa se je bal, kaj mu utegnejo Angleži narediti, če se ne pokori njihovi volji. Zato se je pretvarjal, da sodeluje z njimi tako, da jim je sicer res pošiljal poročila o stanju v državi, kot so to od njega zahtevali, a je ta poročila sam oblikoval: bodisi tako, da je priredil tisto, kar je bral v dnevnem časopisju, bodisi tako, da si je podatke kratko malo izmislil. Nova jugoslovanska oblast je odkrila njegovo delovanje in ga obtožila špijonaže. Leta 1948 so ga obsodili na dosmrtno prisilno delo. Kljub temu je bil leta 1954 izpuščen. V letih, ki jih je prebil v ječi, ni opustil pisanja. Pripravil je celo vrsto del za otroke, v upanju, da jih bo nekoč lahko objavil v knjižni obliki. To mu ni uspelo, a se kljub temu ni vdal. Preživljal se je z delom na radiu Koper in s posamičnimi objavami otroških pesmi, basni in pravljic v različnih časopisih (Slovenski Jadran, Primorske novice, Jadranski koledar) ter s strokovnimi članki v strokovnih revijah (npr. v Ribiču). Vseskozi

se je podpisoval z različnimi psevdonimi, saj je kmalu spoznal, da si del Radivoja Reharja nihče ne upa objaviti, pa čeprav ne obravnavajo političnih vsebin!

Avtorjevi inetresi niso končali le na literarnem področju. Živo se je zavzemal za razvoj Luke Koper in železnice, v Turističnem vestniku je poudarjal zmožnosti Slovenskega Primorja za razvoj turizma in poskušal narediti vse, da bi se domačini začeli zavedati, kaj vse jim ponuja ta mali košček obale. Napisal je tudi *Vodnik po koprskem okraju* (tudi ta je izšel pod psevdonomom - Rudo Goljak).

V opus Reharjevih literarnih del sodi tudi cela vrsta radijskih iger za otroke (predvajane so bile na Radiu Trst A) in za odrasle (Radio Ljubljana).

V vseh letih svojega delovanja je največ ustvaril ravno za najmlajše. Vsaka njegova pesmica, pravljica, pripovedka ali basen na izredno prefinjen način in povsem nevsiljivo ponuja otrokom kak nauk. Vsa ta dela so izredno zanimiva tudi za odrasle bralce, ki so v boju in pehanju za denarjem morda pozabili, kaj bi morale biti prave življenjske vrednote.

Zanimivo je, da je Radivoj Rehar svoje življenjske nazore oblikoval v vseh treh literarnih zvrsteh: v pripovedništvu, pesništvu in dramatici ter jih posredoval skozi najrazličnejše vsebine. V svojih delih je obravnaval ljubezenska, eksistencialna, moralna in verska vprašanja, ki jih je vpletel v psihološke, utopistične, znanstveno-fantastične, detektivske in pustolovske romane in radijske igre.

Umrli je 9.5.1969 za srčno kapjo v Kopru.

Zorica Matovič

Lavričeva knjižnica Ajdovščina je na Osnovni šoli Draga Bajca v Vipavi pripravila razstavo del vipavskega pisatelja in publicista Radivoja Reharja. Razstava je potekala od 25. maja do 4. junija, kot spominska prireditev ob 30. obletnici pisateljeve smrti. Razstavljene knjige in publicistični prispevki so iz zasebne knjižnice Staneta Bačarja iz Ajdovščine. Na otvoritveno svečanost je bila povabljen tudi pisateljeva hči, prof. Lelja Rehar Sancin, ki je prisotnim razkrila podrobnosti iz nadvse zanimivega in razburljivega življenja tega javnosti tako malo znanega besednega umetnika. Svojo diplomsko nalogo o Reharjevem življenju in literarnem delu nam je na otvoritvi predstavila gospodična Zorica Matovič iz Izole, diplomantka tržaške univerze. Temo je predlagal prof. Marko Kravos, njen mentor pa je prof. Miran Košuta. Našemu vabilu, da bi pripravila za VG skrajšan zapis o Radivoju Reharju, se je prijazno odzvala, za kar se ji toplo zahvaljujemo. Predstavljamo Vam tudi Reharjevo pesem Poslanica sinu, ki ni bila še nikoli nikjer

objavljena in ki vsebuje skoraj vse tisto, kar je pisatelj in pesnik poskušal posredovati bralcem svojih del. Zahvaljujemo se gospe Lelji Rehar Sancin, ki je dovolila, da pride pesem prvič v javnost. Čeprav je bil Rehar oče dveh sinov, ni pesem posvečena le njima. Mišljena je kot **poslanica človeku**, torej vsem nam!

POSLANICA SINU

*Poklicala sem te v življenja rast,
pokorna volji vse plodeče sile,
nalila ti krvi v srce in žile,
vcepila v dušo hrepenenja slast.*

*Dorasti v dečka, fanta in moža,
ki trden se nikdar ne uklanja zmoti,
krepak v značaju in dosleden v poti,
prezirajoč nizkotnosti sveta!*

*Saj sreča ni v bogastvu in ne v zlu,
ki seje ga pohlep po blazni časti,
napuhu in nasilniški oblasti,
ki biča ljudstva v boje brez miru.*

*Le on, kdor ve, da je najdražji dar
od vseh darov, kar jih življenje nudi,
modrostni mir, se z ničnostjo ne trudi,
in nikdar ne postane plen prevar.*

*Tak bodi ti! Naj nič te ne skrbi,
kaj svet poreče, večno vdan zablodi,
saj vsakogar obreče in obsodi,
naj v grehu ali čistosti živi!*

*Sedaj dolžan vršiti si ukaz,
ki sleherni ga človek izvršuje,
ko s svetom se in sam s seboj bojuje,
vse dokler v smrt mu ne znemi obraz.*

*Le krepkim dušam dana je oblast
najvišji vzpon in zadnji cilj doseči,
in vsaj približati se tisti sreči,
ki je ne dasta ne zlato ne čast.*

*Resnična sreča je v slasteh duhá,
ki tvarnosti osvobojen minljive
se dvigne do resnice večno žive,
in zadnji smisel vseh stvari spozna.*

*On hodi vzvišen mimo zla in zmot,
smejoč se zmedi, ki slabotne buri,
in se brez groze v svoji zadnji uri
poda na onostranstva večno pot.*

*Le sam si bodi svoja svetla luč,
ki bo še drugim v blodni mrak svetila,
k lepoti in dobroti jih vodila -
in našel boš do čiste sreče ključ!*

POROČILO O DELU KS VIPAVA

I.) AKTIVNOSTI OB IZGRADNJI HITRE CESTE

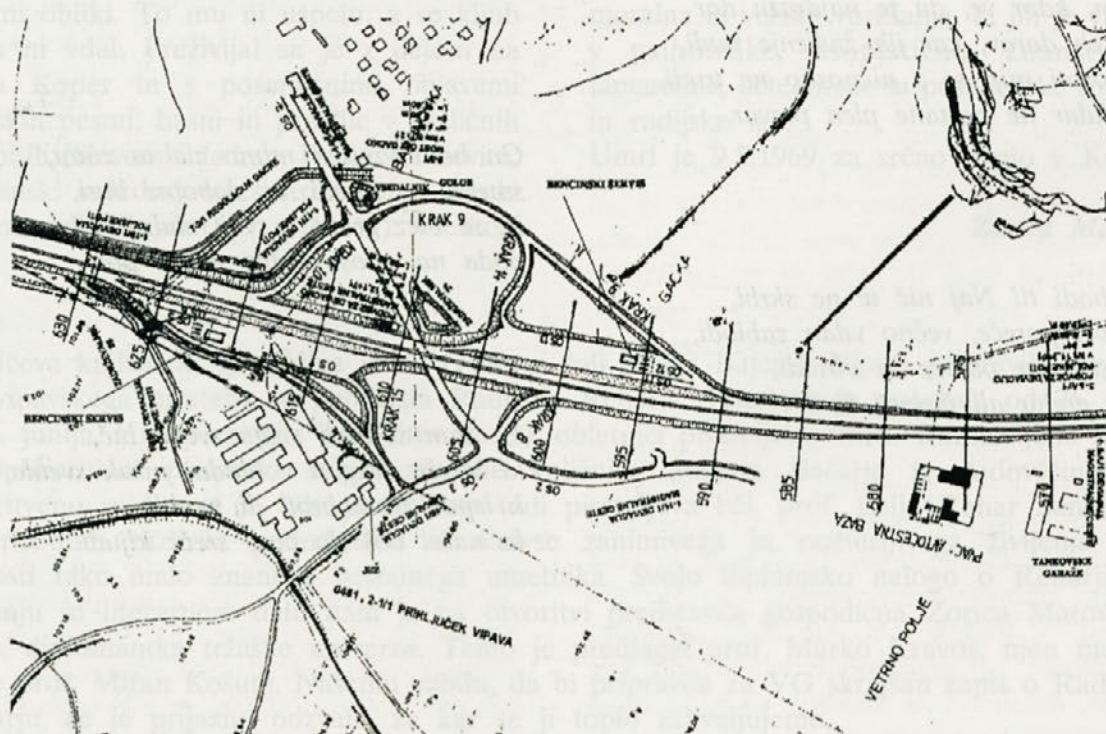
Konec meseca marca in v mesecu aprilu ter še v mesecu maju se je svet KS veliko ukvarjal s problematiko priključkov HC. Svet KS se je sestal na več rednih in izrednih sejah.

S strani občinske uprave je bil svet KS dne 23.3.1999 zaprosen za mnenje k predlogu lokacijskega načrta za HC. Svet KS je o predlaganem osnutku HC razpravljal 30.3.1999 in sprejel naslednje mnenje:

Svet KS Vipava NE soglaša s predlogom lokacijskega načrta.

Obrazložitev:

- 1.) Svet KS je za to, da se HC Razdrto-Vipava čimprej zgradi in nihče ni proti izgradnji HC.
- 2.) Sporen je samo en odsek HC, oziroma lokacija dovozno-izvoznih priključkov na HC (odsek od 585 do 630).
- 3.) Sporen je tudi postopek javne predstavitve idejnih načrtov in obveščanja krajanov o lokaciji dovozno-izvoznih priključkov HC. Javno je bil predstavljen idejni načrt o lokaciji dovozno-izvoznih priključkov na manški cesti. Zdaj pa se odloča o lokaciji dovozno-izvoznih priključkov hitre ceste na slapenski cesti. Ta idejni načrt ni bil ustrezno javno predstavljen.
- 4.) Sama lokacija dovozno-izvoznih priključkov HC z vsemi spremljevalnimi objekti - bencinski servis, je preblizu naselja in s tem preveč posega v življenje prebivalcev neposredno ob teh objektih - onesnaževanje, hrup.
- 5.) Sama izvedba HC, dovozno - izvoznih priključkov in spremljevalnih objektov z vsemi nasipi, zaščitnimi (protihrupnimi in protivetrnimi) ograjami bi preveč uničila krajinsko podobo Vipave pod Gradiščem.
- 6.) Prebivalci (Jež, Golob) ob neposredni lokaciji dovozno-izvoznih priključkov HC so podali pisno pritožbo izgradnji dovozno-izvoznih HC priključkov na tej lokaciji.

Prvi predlog

- 7.) Krajanji Vipave so prav tako zbrali podpise v podporo pisnega protesta proti izgradnji dovozno-izvoznih priključkov HC na tej lokaciji.

Svet KS, krajanji in posebej prebivalci ob neposredni lokaciji dovozno-izvoznih priključkov HC podajamo naslednji predlog:

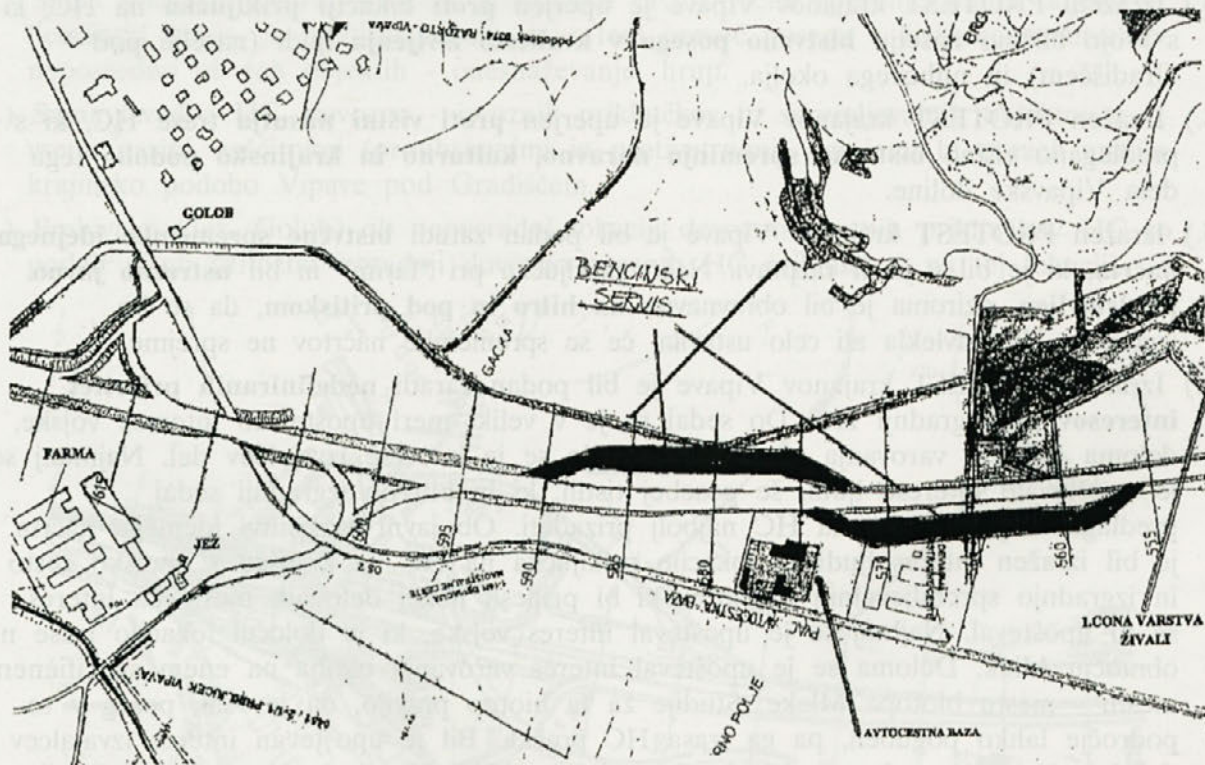
- da se dovozno-izvozni priključki HC skupaj s spremljevalnimi objekti (bencinski servis, zadrževalniki, usedalniki, nadvoz - podvoz) premaknejo s predvidene lokacije vsaj za 1 km, ali v smeri proti Podnanosu - lokacija na manški cesti, ali v smeri proti Logu.

V prvem tednu aprila je svet KS skupaj s pobudnikoma (Golob, Jež) organiziral zbiranje podpisov v podporo odmaknitve priključkov na HC od naselja in znižanja nasutja trase HC. Dne 8.4.1999 smo predstavniki KS Vipava prisostvovali redni seji občinskega Sveta in podali svoje poglede na predlog lokacijskega načrta. Občinski Svet je v zvezi s predlogom lokacijskega načrta sprejel sklep, da odloži odločanje o predlogu lokacijskega načrta za HC. Obenem je zadalžil občinsko upravo, da pripravi razgovore s predstavniki MOP-a, DARS-a, LUZ-a,... o tej problematiki. Sklep občinskega Sveta je bil tudi, da se v razgovore vključijo tudi predstavniki KS Vipava. V pričakovanju razgovora se je Svet KS Vipava sestal 14.4.1999 in še 17.4.1999 po nekaj novih podanih informacijah s strani občinske uprave. Po vseh zasedanjih Sveta KS Vipava je le-ta izoblikoval naslednje mnenje:

- 1.) Krajanji Vipave se čutimo prizadete, da HC ni še zgrajena, vendar zgrajena po meri in interesih ljudi. Čutimo se prizadete, da se z izdelavo študij in projektov birokratsko zavlačuje, na lokalne skupnosti pa se izvaja pritisk za hitro odločanje o zanje pomembnih vprašanjih.
- 2.) Krajanji Vipave so samostojno in preko KS podali PROTEST, ki **ni uperjen proti HC in ne proti sami trasi HC.**
- 3.) Izražen PROTEST krajanov Vipave je uperjen **proti lokaciji priključka** na HC, ki s svojo bližino naselju **bistveno posega v kvaliteto življenja** ljudi (naselje pod Gradiščem) in njihovega okolja.
- 4.) Izražen PROTEST krajanov Vipave je uperjen **proti višini nasutja** trase HC, ki s predlagano višino **bistveno spreminja naravno, kulturno in krajinsko podobo** tega dela Vipavske doline.
- 5.) Izražen PROTEST krajanov Vipave je bil podan zaradi **bistvene spremembe idejnega načrta**, ki je bil v javni razpravi. Načrt priključka pri "farmi" ni bil **ustrezno javno predstavljen**, oziroma je bil obravnavan **na hitro in pod pritiskom**, da se bo izgradnja HC zavlekla ali celo ustavila, če se spremembe načrtov ne sprejme.
- 6.) Izražen PROTEST krajanov Vipave je bil podan zaradi **nedefiniranih priorit** **interesov** pri izgradnji HC. Do sedaj se je v veliki meri upoštevalo interese vojske, deloma interese varovanja okolja, upoštevalo se je interese izvajalcev del. Najmanj se je upoštevalo interese ljudi, še posebej tistih, ki bi bili ob izgradnji sedaj predlaganih priključkov na HC najbolj prizadeti. Ob javni razgrnitvi idejnega načrta je bil izražen interes ljudi za lokacijo priključka na HC na križišču z manško cesto in izgradnjo spremljevalnih objektov, ki bi prinesli nekaj delovnih mest. Ta interes se ni upošteval. Najbolj se je upošteval interes vojske, ki je določal lokacijo trase na območju Mlak. Deloma se je upošteval interes varovanja okolja na enem specifičnem mestu - mestu biotopa Mlake. Študije za ta biotop pravijo, da je vsak poseg v to področje lahko poguben, pa ga trasa HC prečka. Bil je upoštevan interes izvajalcev del (po čimvečjem obsegu del; že do sedaj ima HC Vrtojba - Log izjemno število spremljevalnih objektov - nadvozov, podvozov, višina nasutja trase kljub burji). Svet KS meni, da je za nas **najpomembnejši interes ljudi** - ljudi, ki bodo ob HC neposredno živeli. Izgradnja HC in spremljevalnih objektov ne sme posegati v kvaliteto življenja in okolja krajanov. Za tem bi moral biti interes varovanja okolja, ki se ga mora kolikor se le da ohraniti. Za Vipavo interes vojske ni vitalnega pomena in bi moral biti zadnji, ki se upošteva in ne prvi. Lahko se zgodi, da vojske v Vipavi ne bo več, objekti (beri priključek na HC), zgrajeni na neprimernih lokacijah, pa bodo ostali.

- 7.) Svet KS meni, da je **potrebno znižati višino nasutja trase (niveleto)** na najmanjši možen nivo zaradi ohranitve kulturno krajinske podobe tega dela Vipavske doline, kakor tudi zaradi možnosti izjemnega vpliva burje, **lokacijo priključkov na HC z vsemi spremljevalnimi objekti pa premakniti od neposredne bližine naselja.**
- 8.) Svet KS meni, da se priprava na izgradnjo HC na odseku Log - Razdrto lahko prične, ker ni sporen potek trase. Tisto, kar je sporno, je samo približna desetina celotnega odseka. V času priprave na izgradnjo ostalega dela trase **se lahko poišče rešitev priključka na HC**, ki bi bila po meri interesa čim več krajanov in **uskladi višina nasutja trase** s kulturno krajinsko podobo tega dela Vipavske doline in uskladi višina nasutja z izjemnimi pogoji burje.
- 9.) Svet KS meni, da predlagane spremembe v ničemer ne spreminjajo pogojev izgradnje HC. Zato predlaganih sprememb nima nihče pravice izrabljati kot izgovor za morebitne časovne zamike pri izgradnji HC Log - Razdrto ali kot izgovor za morebitni odlog izgradnje HC. Projekt izgradnje cestnega križa v RS je sprejela država. Če se je pri načrtovanju izgradnje in potrebnih sredstev uštedela in zdaj zmanjkuje denarja, tega niso krivi krajanje niti Svet KS Vipava in se jih ne more navajati kot kakršenkoli vzrok za kakršenkoli zastoj pri izgradnji HC. Če je država sprejela tak program izgradnje cestnega križa v RS, da se je najprej gradilo njegove lažje odseke, težje odseke in s tem večino težav pa se je pustilo za konec, je bila to odločitev države in ne Sveta KS Vipava.
- Tudi predlagana rešitev lokacije priključkov na HC in višina nasutja trase ni nastala med krajanje ali člani sveta KS Vipava. Če se birokratske rešitve na papirju ne skladajo z obstoječim stanjem v naravi, če rešitve, izdelane v pisarnah ne upoštevajo volje ljudi, zato gotovo mi nismo odgovorni in nismo temu vzrok.

Racionaliziran priključek

- 10.) Svet KS meni, da predlagane spremembe ne morejo biti izgovor tudi za morebitno podaljšanje časa izgradnje HC. Vemo, da je izgradnja odseka Log-Razdrto izjemno zahteven projekt, posebej na območju Rebrnic. Območje Rebrnic se bo gradilo precej časa. V tem času je mogoče izvesti izgradnjo priključka, četudi bi se izvajalna dela na sporni desetini celotne trase pričela z manjšim časovnim zamikom, v katerem bi poiskali ustrežnejšo varianto priključkov na HC.

- 11.) Svet KS meni, da niso utemeljene govorice, da HC ne bo, če se gradnja samo malo zavleče. Takšne govorice so za nas neutemeljene in ne morejo biti predmet pritiska na kogarkoli, da bi sprejemal neizdelane rešitve. Če ima država RS interes zgraditi cestni križ (v to jo sili tudi Evropa z vključitvijo cestnega križa v RS v t.i. peti koridor), ga bo zgradila, če pa tega interesa nima, pa HC po Vipavski dolini ne bo, ne glede na to, kaj odloča ali zahteva neka KS ali Svet neke občine.
- 12.) Svet KS meni, da so pritiski, da bo šel denar, ki je namenjen za izgradnjo HC Log-Razdrto drugam, če se bo samo malo zavleklo z izgradnjo tega odseka, neutemeljeni. Da odhaja denar davkoplačevalcev, namenjen za izgradnjo cestnega križa v RS za druge namene, vemo vsi državljani. Za takšno stanje nismo odgovorni krajani ene KS.
V sredstvih javnega obveščanja je bilo objavljeno, da je v tujini (sosedna Italija) rezerviranih 92 milijard lir za izgradnjo tega odseka. Če naša država ni sposobna izpeljati pogajanj s sosedi tako, da bi ta denar aktivirala, tega tudi ni kriva neka KS.
- 13.) Svet KS meni, da predvidena rešitev križanja magistralne ceste s HC s podvozom za magistralno cesto ni dobra, ker je velika nevarnost poplavljanja in neprevoznosti magistralne ceste na mestu podvoza.
- 14.) Svet KS meni, da v prid protesta proti lokaciji priključka na HC pri "farmi" govori še en argument. Študije iz tujine navajajo, da je vsak na novo vzpostavljen cestni koridor precej povečal frekvenco tovornega prometa. Slej ko prej se bo pojavila potreba po širitvi same HC, pa tudi spremljevalnih objektov - servisne cone,... V primeru postavitve priključkov na HC s spremljevalnimi objekti na predvideno lokacijo - med stanovanjskim naseljem in hišo pri farmi, je kakršnakoli širitev nemogoča.
- 15.) Svet KS meni, da sprememba lokacije priključkov na HC za nekaj sto metrov ne more pogojevati obveznosti izvajalca del do ureditve magistralne ceste zaradi uničenja le-te v času izgradnje avtoceste. Obremenitve magistralne ceste skozi naselje Vipava ne bodo nič drugačne, če je lokacija priključkov na HC nekaj sto metrov vzhodneje ali zahodneje po predvideni trasi HC.
- 16.) Svet KS meni, da je nesprejemljiva trditev, da je lokacija priključka na HC možna samo na predvideni lokaciji in nikjer drugje.
- 17.) Svet KS meni, da protest proti višini nasutja trase in proti lokaciji priključka na HC ni stvar osebnega prestiža, ni stvar političnega merjenja moči, pač pa stvar resnične prizadetosti predvsem prebivalcev naselja pod Gradiščem pa tudi mnogih krajanov vse Vipave in skrbi za kvalitetno življenje vseh nas, ki tukaj živimo, pa tudi tistih, ki prihajajo za nami.

Po posredovanih ustnih in neuradnih informacijah članov občinske uprave dne 18.4.1999, da potekajo aktivnosti za znižanje višine nasutja trase HC in preureditev priključka na HC v "diamantni" priključek, je Svet KS Vipava podal naslednje mnenje:

- 18.) Na osnovi ustnih informacij in polinformacij svet KS ne more dajati mnenj. Mnenje lahko dajemo na predlog pisno podanega lokacijskega načrta. Na tega smo svoje mnenje pisno podali. Predloge za spremembe lokacijskega načrta lahko da Svet občine, na spoštovane člane le-tega pa je bilo naše mnenje z dne 17.4.1999 tudi naslovljeno.

Na seji dne 19.4.1999 je Svet občine izglasoval sklep, da se predlog lokacijskega načrta za izgradnjo HK zavrne, priključek HC in bencinski servisi pa se premaknejo čim bližje tankovskim garažam. V pogovore o možnih rešitvah se vključi tudi predstavnike KS.

Dne 28.5.1999 je KS Vipava s strani občinske uprave prejela zahtevo po obravnavanju popravljenega predloga lokacijskega načrta HC. Vmes ni nihče od članov sveta KS sodeloval, niti ni bil povabljen na kakršnekoli razgovore v zvezi s HC. Svet KS je popravljeni predlog obravnaval dne 31.5.1999. Popravljeni predlog se je od prejšnjega razlikoval po znižani niveletu na 2m, po precej zmanjšanem priključku - racionaliziran priključek, in po tem, da se bencinski servisi premaknejo v bližino tankovskih garaž.

Pomankljivost popravljenega predloga je bila ta, da priključek ostane na območju pri "farmi", da magistralna cesta prečka HC v podvozu (možnost poplavljanja) in predvsem to, da ni bil spoštovan sklep občinskega sveta z dne 19.4.1999, da se priključek premakne k tankovskim garažam.

Člani sveta KS so si bili enotni, da je popravljen predlog lokacijskega načrta veliko ugodnejši kot prejšnji. Vendar je bil zopet prisoten moment hitrega odločanja z "grožnjo" po časovni zamaknitvi izgradnje HC ali celo z grožnjo neizgradnje HC, če soglasja na popravljeni predlog lokacijskega načrta ne damo. Hkrati se je pojavil nov moment - začasen priključek na HC v Logu. Potekale so akcije premaknitve začasnega priključka na HC v smeri proti Vipavi v bližino križišča pod Zemonom. Izvedba tega bi ne bila mogoča, če Svet KS in kasneje Svet občine ne da soglasja k predlogu lokacijskega načrta. Svet KS se je zavedal odgovornosti in je izgasoval sklep, da s popravljenim predlogom lokacijskega načrta soglaša. Sklep ni bil sprejet soglasno in v razpravi je bila izražena bojazen in dvom, da se bodo projektanti in izvajalci držali podanega predloga lokacijskega načrta. Dvom, da bodo priključki na HC zgrajeni res v takšnih razsežnostih kot jih podaja predlog. Dvom ima svojo osnovo v tem, da ni bil upoštevan sklep Sveta občine, da se priključki premaknejo. Če si projektanti in izvajalci privoščijo neupoštevne enega sklepa, si lahko še drugega - če ne zdaj, pa kdaj kasneje.

Svet občine je na svoji seji dne 1.6.1999 sprejel sklep, s katerim daje soglasje k predlaganemu popravljenemu predlogu lokacijskega načrta za HC.

II.) KOMUNALNE ZADEVE

Svet KS je na svojo sejo dne 25.5. povabil predstavnika Komunalno-stanovanjske družbe na pogovor o urejanju Kosovelove ulice, urejanju drugih ulic, urejanju parkov in zelenic in urejanju pokopališča. Predstavnika Komunalno-stanovanjske družbe na sejo ni bilo, kljub povabilu in obljubi, da se bo seje udeležil.

III.) GOSPODARSKE ZADEVE

Kot je bilo zapisano že v prejšnji številki VG, je svet KS na začetku leta podal plan dela za leto 1999. Nekaj postavk je bilo vključenih v sicer pozno sprejeti občinski proračun. Da bi bile te postavke uresničene, je Svet KS na svoji seji dne 21.6. imenoval Komisijo za gospodarske zadeve, ki bo z občinsko upravo sodelovala pri uresničevanju posameznih postavk občinskega proračuna. Predvsem mislimo na postavke ureditve Kosovelove ulice, ureditve Trga Pavla Rušta, adaptacije stare šole, ureditve igrišč ob novi šoli, izdajo knjige o sakralnih objektih,...

IV.) RAZNO

Vse krajane obveščamo, da je v prostorih krajevne skupnosti zopet uvedeno redno dežurstvo ob torkih od 16. do 18. ure. Pričakujemo vaše predloge, pripombe in pobude.

Vladimir Anžel, predsednik KS

IZ NAŠE OBČINE

POROČILO O DELU OBČINE VIPAVA

SEJE OBČINSKEGA SVETA

Občinski svet se je od začetka aprila sestal na treh rednih in treh izrednih sejah. Dve izredni seji sta bili sklicani zaradi soglasij, ki jih je bilo potrebno dati k gradnji hitre ceste oz. k priključku Vipava, ena pa zaradi sprejemanja proračuna občine Vipava za leto 1999.

HITRA CESTA RAZDRTO - VIPAVA

Točka dnevnega reda 4. redne seje je bil Sklep o soglasju k predlogu uredbe o lokacijskem načrtu za Primorski krak avtoceste na odseku hitre ceste Razdrto - Vipava. Gradivu za sejo je bil priložen protest 161 krajanov Vipave, ki so bili proti temu, da je priključek tako blizu naselja, na najboljših kmetijskih zemljiščih in da je niveleta hitre ceste na tem delu v višini več kot 4 m nad terenom. Občinski svet je sprejel sklep, da je potrebno zaradi pripomb članov sveta in protesta krajanov Vipave zaradi priključka na HC Razdrto - Vipava, iskati sprejemljivejšo rešitev. Zahteval je sklic izredne seje, na katero naj bi bili vabljeni vsi, ki so pristojni za soglasja, projektiranje in gradnjo HC.

Izredna seja, ki so se je, poleg članov občinskega sveta in župana, udeležili tudi predstavniki ministrstva za okolje in prostor, predstavniki urada za varstvo narave, ministrstva za promet in zveze, družbe DARS d.d., projektanti hitre ceste Razdrto - Vipava, vabljeni poslanci, predsednik KS Vipava in krajan Vipave, je bila 19. aprila.

Rezultat seje je bila zavrnitev predloga uredbe o lokacijskem načrtu. Občinski svet je predlagal, da se zniža niveleta vozišča hitre ceste na najnižjo možno višino, ki bo še omogočala gravitacijsko odvodnjavanje podvoza na mestu križanja HC z magistralno cesto. Zahteval je proučitev variante, da se priključek pomakne čimbolj proti "tankovskim garažam", če je mogoče, do križišča z lokalno cesto na Gradišče. Svet je podal še nekaj pogojev - zahtev investitorju glede zaščite in ureditve okolja ter prometne varnosti na območju gradnje hitre ceste, ki naj bi jih vsebovala uredba.

Na podlagi vseh teh predhodnih zahtev sta bili pripravljene dve novi varianti, ki sta bili predstavljeni občinskemu svetu 27. maja. Po prvi varianti je priključek predviden na isti lokaciji pred naseljem Vipava, kot je bil, le da je niveleta vozišča HC znižana na 2.60 m nad terenom. Dovoz na HC in izvoz s HC pa sta spremenjena v t.i. racionalizirano varianto, ki zavzame veliko manj prostora. Bencinska servisa in počivališča so predvidena v bližini tankovskih garaž. S sprejetjem te variante se načrtovani roki gradnje HC ne bi spremenili.

Predlog druge variante je predvidel priključek za tankovskimi garažami, na območju križišča z lokalno cesto za Gradišče. V primeru te variante bi bilo potrebno pridobiti več soglasij, kar bi ves postopek za gradnjo HC podaljšalo za najmanj tri mesece.

Člani sveta niso želeli odločati brez predhodno pridobljenega mnenja sveta KS Vipava. Do 3. izredne seje, 1. junija, je bilo mnenje pridobljeno. Svet KS je, sicer z dodatnimi zahtevami, pristal na znižano niveleto HC in zmanjšan priključek. Občinski svet je menil, da je ta predlagana varianta resnično veliko sprejemljivejša kot prvotno predlagana, ne ustreza pa z vidika zahtev sveta, da se priključek odmakne od naselja proti tankovskim garažam. Predvsem iz bojazni, da se bo načrtovana gradnja lahko tudi zaustavila – taka so bila namreč opozorila župana, je svet podprl prvo varianto. V sklepu pa je le zahteval dopolnitev, da je potrebno še naprej proučevati možnost premika priključka proti tankovskim garažam.

POBUDA ZA MULTIKULTURNI CENTER LANTHIERI VIPAVA

Na 5. redni seji je član sveta, Ivo Uršič, vložil pobudo za ustanovitev multikulturnega centra Lanthieri v Vipavi, v katerem naj bi se izvajale naslednje dejavnosti: izobraževanje glasbenih pedagogov s sodelovanjem strokovnjakov Visoke šole za glasbo z Dunaja in Vidma, zborovski in zborovodstveni seminarji in srečanja z zbori Evrope v sodelovanju s strokovnjaki Evropske federacije, izobraževalna, simpozijaska in koncertna dejavnost v sodelovanju s slovenskimi glasbeniki in glasbenimi pedagogi, likovna galerijska dejavnost. Center bi sodeloval tudi pri projektu ustanavljanja umetniške gimnazije v Vipavi. Pobuda je sestavni del idejnih zamisli "Društva za pospeševanje kulturnega dela v Vipavi", ki je v ustanavljanju in želi revitalizirati Vipavo. Svet je pobudo podprl, konkretne odločitve pa bodo mogoče šele potem, ko bo opravljen sestanek s pobudniki ideje, predvidenimi sodelujočimi s strani ministrstev in predstavniki občine.

PRORAČUN OBČINE VIPAVA ZA LETO 1999

Druga izredna seja, 27. maja, je bila sklicana zaradi sprejetja proračuna občine Vipava za

leto 1999. Člani sveta so k proračunu podali preko dvajset amandmajev, od katerih jih je bila večina tudi sprejeta. Bistvene spremembe so bile zlasti pri namenskih stanovanjskih sredstvih, ki so bila namenjena za gradnjo stanovanj v "Vrhopoljskem bloku". Občinski svet jih je razporedil za avtobusno postajo na Lozicah, za ureditev kulturnega doma v Podragi, za tehnično dokumentacijo za odvajanje in čiščenje odpadnih voda v Podragi, za pokritje potoka ob cerkvi v Vrhopolju, za izdelavo projektne dokumentacije navezave kanalizacije na glavni kanal v Vrhopolju in za ureditev Trga Pavla Rušta v Vipavi.

Prerazporejanje dela sredstev in s tem zmanjšanje postavke je doletelo tudi področje kulture - kulturne programe in področje športnih dejavnosti. Ta sredstva so se namenila dodatno za gradnjo igrišč ob osnovni šoli v Vipavi.

Novost v proračunu so sredstva, namenjena novorojencem v občini Vipava, v višini 30.000,00 SIT na novorojenega otroka - darilo materam in družinam, ker so se odločile za novo življenje, kot so obrazložili člani občinskega sveta.

PREDLOG ODLOKA O POVPREČNI GRADBENI CENI IN POVPREČNIH STROŠKIH KOMUNALNEGA UREJANJA STAVBNIH ZEMLJIŠČ V OBČINI VIPAVA

Predlagana povprečna gradbena cena za 1 m² koristne stanovanjske površine v občini Vipava znaša 118.000,00 SIT, na dan 31.12.1998. Cena stavbnega zemljišča se določi v odstotku od te povprečne gradbene cene. V odloku sta predlagani dve varianti za določanje vrednosti stavbnega zemljišča, in sicer: 3% ali 1,5% za območje naselja Vipava, 2% ali 1% za naselja Gradišče, Slap, Vrhopolje in 1% ali 0,6% za večja naselja v oddaljenosti do 10 km od Vipave. Občinski svet bo z odlokom določil, katera od obeh variant vrednosti bo obveljala v občini Vipava.

Povprečni stroški komunalnega urejanja stavbnih zemljišč pa s predlogom odloka znašajo 6000,00 SIT/m² za objekte in naprave individualne komunalne rabe in 7000,00 SIT/m² za objekte in naprave kolektivne komunalne rabe.

PREDLOG ODLOKA O SPREMEMBAH ODLOKA O KOMUNALNIH TAKSAH

Višina komunalne takse za posamezne taksne predmete (glasbeni avtomati in druga igralna sredstva v lokalih, reklamni napisi, objave oglasov in plakatov, uporaba javnega prostora začasne namene in javnega pločnika pred poslovnimi prostori, uporaba prostora začasno deponijo gradbenega materiala in drv itd.) je določena v točkah. Sedanja vrednost točke je znašala za taksne predmete v velikosti do 1 m² - 4,8 SIT. V predlogu spremembe pa naj bi bila 7 SIT za prvi m², za vsak meter velikosti nad tem pa 4,8 SIT/m².

PRAVILNIK O DODELJEVANJU SOCIALNE POMOČI V OBČINI VIPAVA

V Zakonu o socialnem varstvu ni opredeljeno dodeljevanje enkratne denarne pomoči. Zato občina Vipava, ki je po odločitvah Centra za socialno delo to pomoč dodeljevala, ni imela podlage v zakonu niti v svojih aktih. S predlaganim pravilnikom sedaj vzpostavlja pravno podlago in določa kriterije in postopke za dodeljevanje enkratne denarne pomoči v občini Vipava.

ODLOK O SPREMEMBAH IN DOPOLNITVAH PROSTORSKIH SESTAVIN V OBČINI VIPAVA

Po hitrem postopku je bil sprejet odlok o spremembah in dopolnitvah prostorskih sestavin v občini Vipava, ki spreminja opredelitev območja bivše Farme Vipava. To območje je bilo opredeljeno kot stavbno zemljišče, namenjeno kmetijski dejavnosti. Da bi sedanjim lastnikom - obrtnikom, omogočili pridobivanje lokacijskih in gradbenih dovoljenj, je občinski svet to področje opredelil kot območje obrtne in storitvene dejavnosti.

SOGLASJE K VIŠJIM CENAM PROGRAMOV OTROŠKEGA VRTCA

Občinski svet je dal soglasje k sklepu o cenah programov otroškega vrtca, ki ga je sprejela občina Ajdovščina. Cene vrtca se bodo s 1. junijem 1999 povečale za 4,2 %. Sestavni del sklepa je tudi odločitev, da so v času letnih počitnic, od 20. junija do 10. septembra, starši oproščeni enomesečnega plačila vrtca, če otrok v tem času več kot 20 dni zaporedoma ni v vrtcu in če to starši predhodno sporočijo.

OBČINSKA PRIZNANJA ZA LETO 1999

Na 6. redni seji je občinski svet na predlog Komisije za mandatna vprašanja, volitve in imenovanja izmed sedemnajstih predlogov, ki so jih posredovale KS, politične stranke, društva in posamezniki, izglasoval dobitnike občinskih priznanj za leto 1999.

Priznanje Občine Vipava za leto 1999 je prejel **Alojz Peljhan** iz Vipave, Vojkova 7, za njegovo požrtvovalno in humano delo na več področjih, predvsem pa na področju zaščite in reševanja.

Plakete Občine Vipava so prejeli:

- **Vera Poniž** iz Vipave, Beblerjeva 22, za njeno požrtvovalno delo v kraju in neutrudno zbiranje podatkov o zgodovini in značilnostih Vipave ter občine Vipava.
- **Jurij Rosa** iz Podnanosa, Poreče 13, za prizadevno delo na področju kulture in na zgodovinsko raziskovalnem področju predvsem svojega kraja.
- **Jožef Jaklič s.p.** iz Vipave, Bevkova 17, za uspehe pri razvoju družinskega podjetja in za odpiranje novih delovnih mest.
- **DUKA d.o.o.** iz Vipave, Gradiška 5, ob 10-letnici obstoja, uspehov in zaslug za občino Vipava (nova delovna mesta, promocija občine, pokroviteljstvo društev in prireditev, galerijska dejavnost v Vipavi).

Naziva "častni občan" za leto 1999 občinski svet ni podelil.

Priznanja so bila podeljena na slavnostni seji, ki je bila ob praznovanju občinskega praznika na dvorcu Zemono, 24. junija.

To praznovanje občinskega praznika sta zaznamovala tudi dva, za Vipavo pomembna dogodka:

- OTVORITEV GLAVNIH POVEZOVALNIH KANALOV S PRIKLJUČKI NA ČISTILNO NAPRAVO

Ekološka nevarnost se ne ustavi na meji posamezne občine ali države, preti od povsod, še posebej pa od tam, kjer so pozabili, da brez zdravega okolja tudi zdravega življenja ni. K uresničevanju programa varovanja okolja je pristopila tudi občina Vipava. Pripravila je program za zbiranje in čiščenje odpadnih voda. Z otvoritvijo povezovalnih kanalov Vipava in Gradišče in priključitvijo na čistilno napravo je uresničen del zastavljenega programa. Z izgradnjo kanalov Zemono in Vrhpolje, bo zaključena druga faza tega programa. V nadaljevanju bo potrebna še obnova sekundarnega omrežja v vseh naseljih, ki bodo povezana s čistilno napravo v Vipavi.

O pomembnosti varovanja okolja in te investicije je ob otvoritvi govoril državni sekretar Ministrstva za okolje in prostor, g. Marko Slokar.

Podžupan občine Vipava, Ivan Lavrenčič, se je ob tej priložnosti zahvalil predstavnikom Evropske skupnosti za finančno pomoč, Ministrstvu za ekonomske odnose in razvoj, Ministrstvu za okolje in prostor, Ministrstvu za finance za pomoč pri vodenju programa "PHARE", izvajalcu del Primorju d.d. iz Ajdovščine in njihovim podizvajalcem: projektantski hiši Hidroinženiring iz Ljubljane, Elektro Primorski, podjetju Castrum iz Ajdovščine za vodenje nadzora ter ostalim, ki so sodelovali pri gradnji.

- OTVORITEV PREUREJENE GROBNICE IN SARKOFAGOV NA VIPAVSKEM POKOPALIŠČU

Obnovljena in zaščitena sarkofaga sta pri nas in v svetu nekaj posebnega - delček veličastnega starega Egipta, delček starodavnega mesta Al Giza in zadnje počivališče nekega sina faraona V. dinastije. Spadata torej v 25. stoletje pred Kristusom. Dolga doba za spomenik, ki mu zob časa ni prizanesel. Prizadevanja občine Vipava in potomcev pl. Lavrina, da se spomenik ohrani in zavaruje, so se uresničila s pomočjo Republike Slovenije, Občine Vipava in sorodnikov pl. Lavrina - je v uvodnem nagovoru dejala Eva Irgl.

Otvoritve ob zaključeni prenovi so se udeležili tudi gostje: predstavniki Ministrstva za kulturo Republike Slovenije, Ministrstva za finance, Restavratorskega centra iz Ljubljane, Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine iz Nove Gorice, predstavniki egiptologov, sorodniki plemenitega Lavrina, projektanti in izvajalci del.

O pomenu tega dogodka sta spregovorila predstavnik Ministrstva za kulturo Republike Slovenije g. Stanislav Mrvič in predstavnik egiptologov g. Tomislav Kajfež.

O svojem odkrivanju življenjepisa Antona pl. Lavrina in o iskanju zgodovine sarkofagov je v angleščini govoril dr. Gothfried Hamernik, ki je za svojo doktorsko disertacijo izbral prav to tematiko.

S kratkim nagovorom se je na prisotne obrnil tudi župan, Ivan Princes:

“Kultura ni naša last, kaj šele svetovna zgodovina. Kanček obojega imamo tudi mi v Vipavi. Nam to pomeni veliko, zato smo skupaj z družino Hrovatin poiskali poti in sredstva, da zgodovino ohranimo kulturi. Krivice, ki niso nastale po naši krivdi in ki bi morale biti že davno popravljene, se morda blažijo tudi ob takih prilikah, kot je zaščita sarkofagov in ureditev objektov ob njih. Tudi to smo skupaj s prizadetimi zmogli in upam uredili.

Zaščito sarkofagov so izvedli strokovnjaki in upam, da so delo dobro opravili. Naša naslednja skrb je, da ta spomenik predstavimo širši javnosti.

Prepričan sem, da veliko ljudi še ne ve, da se delček egipčanske zgodovine nahaja tu v Vipavi, v središču Evrope.

Spoštovani, še enkrat hvala vsem, ki ste kakorkoli pomagali pri tem zahtevnem delu. Ohranili smo del svetovne zgodovine. Hvala.”

Sestavni del otvoritve je bila predstavitev filma “Vitez med faraoni”, ki je bil predvajan na dvorcu Zemono.

*Vida Babič,
za občinsko upravo*

OBČINI VIPAVA OB PRAZNOVANJU OBČINSKEGA PRAZNIKA

*Tukaj zbrani, nasmejani,
al'že leto je okrog?
So trenutki 's časa stkani
vid'li dela pridnih rok?*

*Tu rodimo se, živimo,
tu je prostor nam predrag;
ko sadimo – hrepenimo,
da nam zemlja da zaklad.*

*Tud' če majhen si, najmanjši
in denarja ni obilo,
dela modrih odločitev
bo življenje nagradilo.*

*Za mladino poskrbeti,
naj v športu se kali,
za kulturo se zavzeti,
ko se proračun gradi.*

*Graditi stavbe je pravilno,
če za mero pravo gre –
če pa sod brez dna postane,
to denar le žre in žre.*

*Pol sveta je za prodati
pol za kupit' - vsakdo ve;
a vendar brez zdravja, sreče
nam življenje mimo gre.*

*Zato nalagajmo v ljudi,
naj vrednote ti spoznajo.
Naj prejemajo časti,
ko prostoru znanja dajo.*

*Ko v trenutku se zavemo,
da z vsakim ga je manj,
prav je, da srce odpremo –
ljubezni vliti znamo vanj.*

*Saj v prostoru tem živimo,
drug ob drugem smo vsak dan –
zato za strpnost poskrbimo,
s srečo vsak naj bo obdan.*

*Tu smo, občina Vipava
smo ljudje, živeči z njo –
naj ta praznik odobrava,
da zaslužni smo za to.*

Helena Kobal

Iz Škofijske gimnazije

ŠKOFIJSKA GIMNAZIJA VIPAVA

Tudi v letošnjem šolskem letu smo zaključili pouk z glasbenim večerom na Zemonu, ko so najboljši dijaki prejeli priznanja in nagrade.

Dijaki Škofijske gimnazije Vipava lahko dobijo *priznanje* za izjemne dosežke (1. do 3. mesto) na tekmovanjih na državni ravni, za štirileten odličen uspeh ali štiriletno delo v okviru šole (pevski zbor,...). *Nagrado* lahko dobijo dijaki za uspešno udeležbo na državnih tekmovanjih (4. do 10. mesto) ali odličen šolski uspeh. Dijaki lahko dobijo tudi *pohvalo* za uspešen nastop na regijskem tekmovanju, za vestno sodelovanje pri raznih obšolskih dejavnostih.

Zahvalna beseda g. škofa Metoda Piriha ob podelitvi priznanj

Letos je bilo pohval hvala bogu veliko, tako da so jih podelili razredniki že popoldan na razrednih urah. Prav tako so bile številne podeljene nagrade in priznanja. Naši dijaki so dosegli nekaj izjemnih uspehov na državni ravni: 1. mesto in 1. nagrado na državnem tekmovanju iz fizike je dosegla Anka Ilc - 1. letnik, 2. mesto in zlato priznanje na državnem tekmovanju iz italijanščine je dosegla Maja Martinuč - 3. letnik, 2. mesto in zlato Sovretovo priznanje na državnem tekmovanju iz latinščine je dosegla Mirjam Premrl, 3. mesto na državnem tekmovanju iz logike je dosegla Anka Ilc - 1. letnik, 3. nagrado na državnem tekmovanju iz matematike je dosegel Bor Harej - 1. letnik in 5. mesto in zlato priznanje na državnem tekmovanju iz italijanščine je dosegla Breda Čermelj - 3. letnik.

Na samem glasbenem večeru se je predstavilo veliko dijakov, ki se glasbeno udeležujejo. Nastopili so mešani in dekliški pevski zbor. Recitatorji so predstavili pet pesmi naših dijakinj Anje Kranjc in Ingrid Kovšca. Naši dijaki niso samo dobri pevci in glasbeniki, pač pa se udeležujejo tudi na področju poezije. Bogat je bil tudi instrumentalni del: trio dveh kitar in flavte, duet klavirja in flavte, duet violine in flavte, kvartet kitar, duet trobente in klavirja.

Nagrade je zaslužnim dijakom podelil ravnatelj. Slavnostnega večera se je udeležil tudi gospod škof, Metod Piriha, ki je najboljšim dijakom podelil priznanja. Iz Vipave sta priznanje prejeli Sonja Puc za štirileten odličen šolski uspeh in Katarina Babič za vestno štiriletno prepevanje v mešanem pevskem zboru.

Prav tako je gospod škof podelil priznanja štirim delavcem šole, ki se od šole poslavljajo: gospa Mimi Jelen in gospod Roman Slejko zaključujeta dolgo in bogato delo na šolskem področju, gospod Rajko Ipavec odhaja na novo delovno mesto ravnatelja osnovne šole Otlica, gospa Zora Rupnik, naša kuharica, pa bo odslej posvečala skrb svojim vnukom. Glasbeni večer je bil zahvala profesorjem za vloženi trud in dijakom za vse dobro, ki so ga prispevali naši ustanovi, z željo, da bi si za dobro prizadevali tudi med počitnicami.

Vladimir Anžel, ravnatelj

NA SLAVNIKU (1018 m)

25. marca nas je čudovito pomladansko jutro usmerilo proti najvišjem vrhu slovenske Istre - Slavniku. Pot proti Razdrtem je potekala ob opazovanju in razgovoru o Zgornji Vipavski dolini. Z leve je na nas gledal TV oddajnik na Pleši in pomahali smo tja gor, saj je Marija trdila, da se je z atijem, ki je tam v službi, dogovorila, da nas bo gledal z daljnogledom. Ko je na Razdrtem kombi zapeljal desno, je v njem završalo, saj smo vsi prepoznali pot proti morju in v mislih smo začofotali v toplih morskih valovih. Že kmalu smo zagledali tudi vrh Slavnika, celo nekaj snega se je bleščalo na njem. Sklenili smo, da se bomo ob prihodu na vrh na toplem soncu ob snegu vsaj eno uro sončili, toda...

Skozi Kozino in Hrpelje smo se zapeljali v vasico, kjer vedno naletim na prijazne ljudi, Skadanščino. Tu smo se otovorili z nahrbtniki in šoferja s kombijem poslali na drugo stran Slavnika, v Prešnico.

Pot proti vrhu je bila prijetna, ne preveč naporna in prej kot v dveh urah smo bili pri Tumovi koči, ki pa je med tednom zaprta. In namesto prijetnega sončenja, smo se zavili v vetrovke in bunde ter iskali zavetje pred neprijaznim vetrom. Razgled je bil lep, od Alp do morja. Tako blizu morja smo bili, da smo lahko opazovali premikanje ladje proti pristanišču. Prepoznali smo Piran, Izolo, Koper, Trst. Morje nas je vabilo še dolgo potem, ko smo se spet spuščali v dolino proti Prešnici. Zanimiv je bil tudi tovorni vlak s 16 vagoni, ki je mimo nas hitel proti Hrvaški. Zatrobil je, ko je peljal mimo, verjetno zaradi varnosti, morda pa nas je celo pozdravil.

Kombi nas je čakal pred hišo prijazne gospodinje, s katero smo poklepetali o posebnostih življenja v vasi, kjer smo bili prvič: Branka, Danjela, Aleš, Sanja, Marija, Peter, Pavel in Andreja, Lucija, Irena ter Helena.

Helena Kravos

Iz OŠ

MPZ VIPAVA

Izteklo se je šolsko leto in z njim gotovo ena najuspešnejših sezon mladinskega pevskega zbora Osnovne šole Draga Bajca Vipava.

O MPZ Vipava smo že pisali v Vipavskem glasu, zato ga ni treba posebej predstavljati. Že nekaj let sodi v vrh primorskih šolskih pevskih zborov. Tudi letos smo to potrdili z uvrstitvijo na zaključni koncert najboljših zborov, ki poteka vsako leto na Zemonu pod imenom "Naša pomlad".

Krajanom Vipave pa smo zapeli na zaključnem koncertu vseh šestih šolskih pevskih zborov 18. junija '99 v avli šole. Na matični šoli delujeta OPZ in MPZ, štirje OPZ pa še na podružnicah.

Za mladinski PZ pa je bilo letošnje leto nekaj posebnega. Že od lansekga leta je v meni tlela tiha želja, poizkusiti se na največji pevski prireditvi: Mednarodnem mladinskem pevskem festivalu v Celju. Na državni reviji v Zagorju smo že nastopili pred tremi leti, v Celju pa, mislim, da Vipavci še nikoli.

Ker pa je lani odšlo iz zbora 22 osmošolk, nisem dosti upala, da mi bo to željo uspelo uresničiti.

Septembra je z novim šolskim letom prišlo v MPZ čez trideset petošolk. Izbrala sem primeren program, učenkam predstavila načrte, predvsem pa zastavila resno delo od prve ure naprej.

Nekaj manj resnih in manj vztrajnih je odpadlo že v prvem mesecu, ostalih 58 deklet pa je pridno vadilo in vadilo, tako da januarja odločitev in prijava na tekmovanje ni bila vprašljiva.

Za vaje smo izkoristile vsako priložnost. O kakšni vidnejši uvrstitvi se nismo upale sanjati. Dekleta sem vedno spodbujala, da se moramo potruditi, da ravno sramote ne smemo delati Vipavcem. Da pa je najvažnejše sodelovati. S to mislijo smo se 22. maja podale na pot v Celje. Z nami je bila še dolgoletna spremljavalka na klavirju Martina Batič in naše varuške. Bili smo dobre volje, a rahle vznemirjenosti in treme le nismo mogli skriti. Zato pa je bilo toliko večje

naše veselje ob odhodu iz Celja. Ker smo na tekmovanju peli kot prvi zbor, smo tudi prvi izvedeli za rezultat. Predsednik strokovne žirije bere: "MPZ iz Vipave 84,3 točke..."

"Shit!" 0,7 točke nam je zmanjkalo za bronasto plaketo. Ko pa smo poslušali dalje, skoraj nismo mogli verjeti. Samo zadnji zbor iz Madžarske je dobil 92 točk, torej več kot mi. Objemale smo druga drugo, tekle so solze sreče... to so doživetja, ki jih je težko opisati. Z njimi je poplačan ves trud.

Avtobus je odpeljal proti domu, jaz pa sem z nestrpnostjo pričakovala še drugi koncert v naši kategoriji, še nadaljnih pet zborov. Kakšna bo končna podoba našega nastopa. Škoda, da nisem mogla končne sreče deliti skupaj z zborom. Tudi na drugem koncertu sta le dva zbora dobila več točk: MPZ iz Madžarske 95 - torej zlato, MPZ iz Ajdovščine 85,6 - bron, takoj za njimi pa mi. Na kaj takega ob odhodu v Celje nismo niti pomislile.

Vsem mojim pridnim pevkam želim lepe počitnice. Naj si odpočijejo telo in duha, da bomo septembra pripravljene za nove izzive.

Zvonka Starc

Vsadi sem zlato seme

Ko sem prišel iz šole, sem v svoji skrinji našel zlato seme. Potem sem se odločil, da ga bom vsadil.

Sijalo je sonce, padal je dež in sem rekel: "To bo pa kar hitro zraslo!" In res. Naslednje jutro, preden sem šel v šolo, sem si z zanimanjem ogledal, ali je seme že pognalo. Začudil sem se, saj je na velikem drevesu raslo veliko zlatnikov. Takrat sem bil tako bogat, da sem si kupil veliko čokolado in mnogo avtomobilčkov.

Ker sem bil tako bogat, so me v šoli klicali Mali bogataš.

*Robert Leban,
3.a razred OŠ Vipava*

Postala sem kolesarka

V petek sem opravljala kolesarski izpit. V komisiji so bili trije policaji. Jaz sem bila petnajsta po vrsti. Bila sem zelo v skrbeh. Ko sem bila na vrsti, sem peljala. Po končani vožnji je prišel policaj in rekel, da smo vsi naredili izpit. Bili smo zelo veseli. Policaj nam je rekel, da se moramo voziti s kolesom po predpisih, sicer nam poberejo kolesa in jih izročijo staršem. Tako smo bili veseli, ker smo naredili izpit.

*Anamarija Petrič,
3.a razred OŠ Vipava*

ČISTILNA NAPRAVA

Učenci 3.a smo bili radovedni, kakšno čistilno napravo imajo Vipavci. Šli smo si jo ogledat. Vodič nam je pokazal vse bazene in naprave. Razložil nam je, kako odpadno vodo prečistijo. Glavni postopek je usedanje umazanije. 96% bolj čista voda teče iz čistilne naprave v reko Vipavo.

Odlake črpajo iz Zemona, Vrhpolja, Vipave, Gradišča pri Vipavi, Agroindove mlekarne in kleti.

Veseli smo, ker so Vipavci poskrbeli, da je reka Vipava manj onesnažena.

Učenci 3.a razreda OŠ Vipava

VODNI DETEKTIV

Veselo smo bili presenečeni, ko smo dobili vabilo Ministrstva za okolje in prostor iz Ljubljane. Sporočili so nam, da smo zasedli 4. mesto.

Sodelovali smo namreč v nagradni akciji za varstvo voda pod imenom "Vodni detektiv" z ilustriranimi zgodbama *Potovanje vodne kapljice* in s spisom *Potovanje skozi rastlino*. V ponedeljek, 22. marca, smo se udeležili podelitve nagrad, ki je bilo v Ljubljani na Ministrstvu za okolje in prostor. Na natečaju je tekmovalo približno 5000 otrok pod vodstvom 2000 mentorjev. V konkurenci 94 šol je Ministrstvo izbralo 15 najboljših šol, od tega kar 9 primorskih. Te šole so: OŠ s prilagojenim programom Tolmin, OŠ Antona Šibelja Stjenka Komen, OŠ Cirila Kosmača Piran, OŠ Draga Bajca Vipava, OŠ Ivana Roba Šempeter - podr. Vrtojba, OŠ Milojke Štrukelj Nova Gorica, OŠ Miroslava Vilharja Postojna - podr. Hruševje, OŠ Oskar Kovačič Škofije in OŠ Sečovelje.

Sprejem, uvodni govor in podelitev nagrad "Vodni detektiv" so nam pripravili: minister za okolje in prostor, dr. Pavel Gantar, mag. Teja Valenčič, državna sekretarka in mag. Marta Vahtar, ICRO Domžale. Vseh 15 najboljših šol je ministrstvo nagradilo z ekskurzijo po naravnih znamenitostih ljubljanskega Barja, ki je zajemala tudi obisk Plečnikove cerkve in muzeja Bistra. Vsi udeleženi smo dobili kape in broške z napisom "Vodni detektiv". Ostalim sošolcem 4.a in 4.b razreda smo prinesli broške. Imeli smo tudi slavnostno kosilo, bili smo veseli in srečni za prejeto priznanje in nagrado.

Zelo lepo se zahvaljujemo za vso pomoč in spodbudo našim mentoricam, gospe Anuški Lavrenčič, gospe Zori Makovec in gospe Suzani Ipavec.

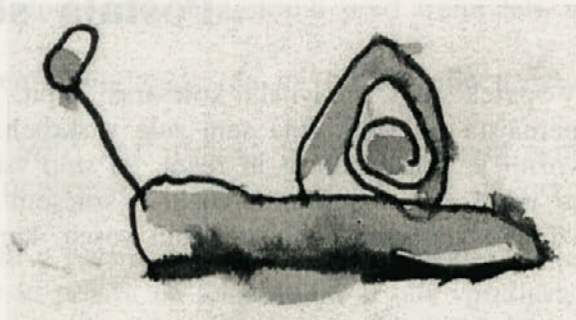
*Sara Rovan,
4.b razred OŠ Vipava*

Iz VVZ

50 LET VIPAVSKEGA VRTCA

Zgodovina vipavskega vrtca sega tja v leto 1922, ko je italijanska oblast ustanavljala vrtce tudi na Primorskem z namenom potujčevanja. V času italijanske okupacije je na našem ozemlju delovalo štiriinštirideset vrtcev.

Narodna zavest večine ljudi je bila izredno visoka. Kljub temu, da je italijanska oblast vpeljala italijanski jezik kot uradni jezik, so

Otroci v italijanskem otroškem vrtcu leta 1926 v Vipavi (asilo infantile). Micka Grilova iz Vipave je bila kuharica (zadaj desno).

Številni vrtci so poitalijančevali naše starše, stare očete in matere, pa so kljub temu ohranili slovenski jezik, vero in kulturo, naše slovenske navade in običaje, še več - ohranili so slovensko dušo. Ne pozabimo tega danes, leta 1999, pred vstopom v Evropo.

starši skrbeli za slovensko vzgojo. Pri tem jim je bil v oporo zlasti mladinski tisk, priloge revij in glasil, slikanice in šolske slovenske knjige. V Vipavi je italijanski vrtec deloval do leta 1943.

Nova stran zgodovine se začne v letu 1949, ko je z delom začel otroški vrtec imenovan Dom igre in dela. V svoje okrilje je sprejel 31 varovancev.

Če vemo, kam hočemo priti, bomo tja tudi prišli. Te misli so me spremljale ob prebiranju skromnih zapiskov, ki so se ohranili.

Pogumne delavke niso omahovale nad dvomljivci o potrebnosti organizirane predšolske vzgoje. Vse moči so zastavile v njenem nadaljevanju. Tu je potrebno omeniti prvo upravnico vrta vzgojiteljico Nado Vodopivec, vzgojiteljico Franko Potrata ter nekoliko kasneje vodjo vrta Marjetko Tratnik.

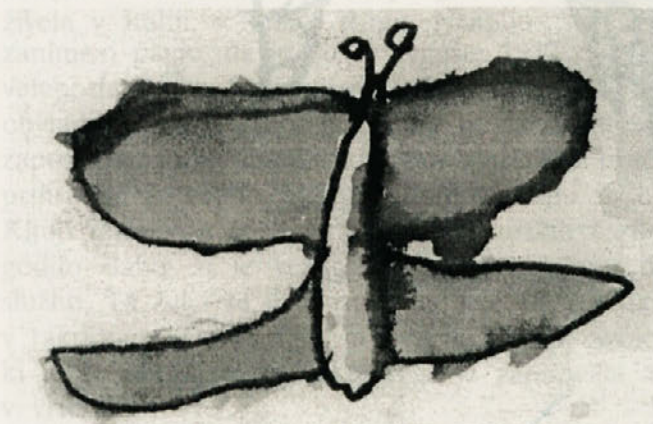
Italijanski otroški vrtec v Vipavi leta 1942; zadaj stojita levo varuška Anica Šček por. Premrl, desno italijanska učiteljica Anita Guerra

V neprijaznih, skromnih prostorih so se tkala prijateljstva ob izdelovanju igrač in vzgojnih sredstev. Strokovna spoznanja smo prenašali drug na drugega preko izkušenj.

Sprva je imel vrtec bolj prestižen pomen, kmalu pa je postal nepogrešljiva institucija, ki je imela iz leta v leto več varovancev. Tako so bile selitve iz enega prostora v drug prostor nujnost.

Vrtec v Vipavi je do leta 1961 deloval kot samostojen zavod, v začetku leta 1961 pa se je priključil ajdovskemu.

Prostori v stari stavbi zdravstvenega doma

Vrtec Vipava, julij 1952

S spreminjanjem strokovnega dela se je spreminjala tudi vloga staršev. Postali so nepogrešljivi sodelavci vrtca.

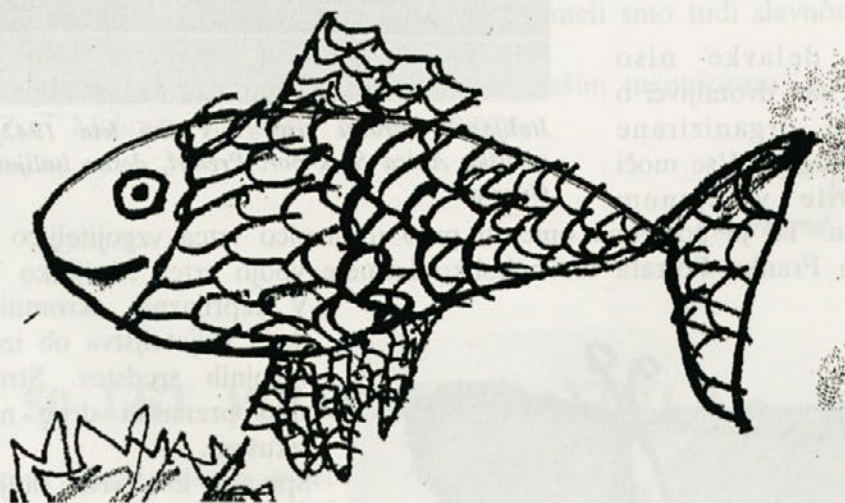
Vselej pa je bila tako vzgojiteljeva kot vloga staršev dajati ljubezen, takšen zgled, ki je vreden spoštovanja in posnemanja ter daje trdnost za življenje, kajti otrok nosi v sebi potrebo, da vidi pred sabo vzor in le tako lahko oblikuje odgovorno vedenje.

Razvoj dejavnosti in otrokove potrebe zahtevajo tudi primerno sodobno prostorsko opremljenost in možnost za gibanje.

Sedanja stavba vrtca navedenega ne omogoča. Kljub investicijskemu vlaganju v prostor, ostaja stavba ujeta med glavno cesto in majhno dvorišče, ki je obenem dostavna pot do kuhinje in kurilnice.

Potrebe otrok, staršev in potrebe sodobne predšolske dejavnosti narekujejo gradnjo novih prostorov, kjer bodo imeli otroci možnost za razvoj ustvarjalnih in drugih sposobnosti ter dovolj prostora za gibanje.

Meri Uršič

Risbice so delo otrok iz vipavskega vrtca, nastale so v letošnjem šolskem letu

SPOMINI NA VZGOJITELJICO FRANČIŠKO POTRATA

Letos Otroški vrtec Vipava praznuje 50-letnico svojega delovanja in ob tej priložnosti bi rada napisala nekaj besed o svoji pokojni teti Frančiški Potrata. Od leta 1950 do 1955 je bila namreč zaposlena kot vzgojiteljica v vrtcu v Vipavi, ki se je takrat imenoval Dom igre in dela (DID).

Svojo teto Franko, kot smo jo vsi domači klicali, sem imela zelo rada. Bila mi je vzor in zaradi nje in njene ljubezni do otrok sem si tudi sama izbrala poklic vzgojiteljice. Na

Na ladji "Rex", Neapelj, junij 1938

Slapu kot drugi otrok v družini, ki je štela kar sedem otrok. Moja pokojna stara mama Marija je bila njena sestra in po vrsti peti otrok v družini. Teta Franka je bila izredno mirne narave, tiha in potrpežljiva. Po končani osnovni šoli, ki jo je končala na Enorazredni ljudski šoli na Slapu pri Vipavi leta 1912, je leta 1916 opravila nekajmesečni tečaj gospodinjske šole pri nunah na Vrhniki pri Ljubljani. Leta 1920 pa je uspešno končala

privatno šolo krojenja in šivanja v Trstu. Ker pa je bila doma številna družina in so bili posebej za Primorsko takrat težki časi, je morala kot vsi starejši otroci tudi ona čimprej "s trebuhom za kruhom". Tako je februarja 1930 odšla v Trst za guvernanto k neki premožni družini. Delo guvernante je nato opravljala vse do maja leta 1948, pri različnih premožnih, tudi grofovskih družinah. Okoli leta 1940 pa je nekaj časa opravljala delo guvernante pri grofih Windischgratz, na njihovem gradu Bogenšperk pri Litiji.

Od leta 1930 do 1948 je torej v glavnem živela v Italiji; v Trstu, Rimu, Neaplju, zanimivo pa je, da je od 1. avgusta 1937 do 1. septembra 1938 službovala pri italijanskem veleposlaniku g. Surichu v Washingtonu in New Yorku. Zaradi svojega dela je zelo dobro obvladala italijanščino, nemščino in delno tudi angleščino. Pri vseh družinah, kjer je bila zaposlena, so jo imeli radi tako starši, še posebej pa otroci, za katere je skrbela. Svoje prihranke je vedno pošiljala domov mami in očetu, da sta lažje preživljala družino.

Kljub temu, da se ji v takrat zelo težkih časih za Primorsko in za celotno Slovenijo, ni godilo slabo, si je ves čas zelo želela ostati doma pri domačih in si poiskati primerno službo. Ta želja se ji je izpolnila šele 15. februarja 1950, ko se je kot vzgojiteljica zaposlila v takratnem Domu igre in dela v Vipavi. Svojo željo je zapisala prav na začetku zvezka, ki je še ohranjen, in v katerega je zapisovala aktivnosti in dnevne priprave za svoje delo v vrtcu.

Srednjo vzgojiteljsko šolo v Ljubljani sem se vpisala v šolskem letu 1981/82. Za mojo izbiro poklica je teta vedela, ni pa dočakala konca mojega šolanja, saj je umrla 4. januarja 1982. Zato sem upravičeno vesela, da danes opravljam delo vzgojiteljice v takorekoč isti organizaciji, kjer je pred mnogo leti tudi moja teta skupaj s prvimi vzgojiteljicami utirala pot predšolski vzgoji v Vipavski dolini.

A naj začnem na začetku. Frančiška Potrata se je rodila 1. avgusta 1898 na

Služba pri družini Surich v Washingtonu 1933

Navajam:

“Nastop moje prve službe 20.2.1950. Prve v naši domovini; dolga leta sem bila primorana služiti tujini. Od sedaj naprej pa hočem z veseljem in požrtvovalnostjo delati za naše malčke. Potrata Franka”

To službo je sicer zelo težko dobila, saj so bili povojni časi zelo težki, zaostreni pa prav posebej za ljudi, ki so prej službovali pod fašistično Italijo. Zaradi svojega službovanja kot guvernanta pri premožnih tujih družinah, je bila v Ljudski republiki Sloveniji prav gotovo zaznamovana.

Njeno delo v vrtcu je bilo verjetno zelo težko. Ni bilo materiala, saj se je življenje na vseh področjih po dolgi vojni začinjalo praktično iz nič in ljudje so morali biti zares zelo ustvarjalni. Posodo za hranjenje otrok in osebja so na primer “podedovali” še iz prejšnjega italijanskega vrtca, pohištvo verjetno tudi, dosti stvari pa so ljudje naredili kar sami. Resničnih dokumentov o tem ni in zato je o teh stvareh zelo težko realno pisati. V tetini zapuščini pa sem našla nekaj otroških risbic in njenih aplikatov, ki so risani oziroma izdelani na zelo majhnih koščkih papirja, celo na razrezanih kartonih različnih embalažnih škatel. Predstavljam si, da so ljudje takrat znali ceniti tisto, kar so imeli in so bili polni pozitivne energije, želje po delu in napredku.

Cortina 1942

V vrtcu je takrat delovala tudi vzgojiteljica Nada Vodopivec, ki je obenem vodila tudi upravniške in ekonomske posle. Približno pol leta pa je bila na praksi tudi g. Alda Kete. Vse tri so fotografirane na skupinski sliki z otroki, maja 1950. Delo je potekalo od ponedeljka do sobote, proste so bile le nedelje. Teta Franka je zato med tednom stanovala v Vipavi pri Cuntovih, nekaj časa pred upokojitvijo leta 1955 pa tudi kar v prostorih vrtca. V soboto popoldan se je rada odpravila domov, na Slap.

V vrtcu se je verjetno tudi takrat dogajalo marsikaj. To je delno razvidno iz zvezkov moje tete, ki so še ohranjeni. Vsebine so bile seveda prežete z zgodovinsko vzgojo, saj je bil takratni čas poln ponosa do svojega naroda in do zmage nad okupatorjem. Pripravljali so različna srečanja in proslave ob rojstnem dnevu domovine, ob dnevu žena in podobno (obstajajo celo delni zapisi točk programa z ene od prireditev).

Žal se od takrat ni dosti ohranilo, ne dokumentov ne drugega materiala, nekaj tetinih osebnih stvari pa smo le našli na podstrehi. Tako je ohranjen še dekret o nastavitvi moje

tete v državno službo kot “vzgojiteljica pripravnica”, ki ga je izdal Okrajni ljudski odbor Gorica v Solkanu, 18. marca 1950. Ohranjena je tudi odločba o “pridobitvi naziva vzgojitelj” in o “napredovanju v X. plačilni razred”, ki ga je moji teti prav tako izdal prej omenjeni odbor, in sicer z dne 27. maja 1952. Še posebej pa je zanimiv dopis, ki je naslovljen na mojo teto, poslal pa ga je Svet za prosveto in kulturo v Ljubljani. Poslan je bil 10. avgusta 1951, v njem pa je navedenih nekaj primerov didaktičnih iger za delo

Vrtec v Vipavi, maja 1950

s predšolskimi otroki. Vzgojiteljice so imele nalogo, da navedene igre preizkušajo v skupinah z otroki, igre dopolnijo in svoja opažanja in izkušnje posredujejo Svetu za prosveto in kulturo v Ljubljano do 20. septembra 1951. Odgovor na ta dopis je teta Franka posredovala 4. septembra 1951, vendar verjetno ni ohranjen v celoti. V njem je razložila, da je rok za oddajo opažanj prekratek, saj je bila v avgustu na letnem dopustu. V mesecu septembru pa bo delala sama, ker je na dopustu njena sodelavka, vzgojiteljica Nada Vodopivec. V prihodnjem mesecu (mišljen je bil mesec oktober) pa bo nalogo z veseljem realizirala, če bo to še potrebno.

Vse te zgoraj navedene dokumente, kot tudi dva njena osebna zvezka, v katerih so zapisane priprave za vzgojno delo in različne deklamacije, točke ob proslavah, aplikati, nekaj otroških risbic in dve fotografiji, oddajam ob praznovanju 50-letnice vrtca kot gradivo za razstavo. Žal se bolj natančno ne da opisati dela in življenja v vrtcu takrat, saj je zelo težko dobiti točne podatke. Mislim pa, da ohranjeni dokumenti, kolikor jih pač je, in pripovedovanja po spominu, predvsem mlajše tetine sestre Amalije Ambrožič, ki od družine Potrata edina še živi, vseeno vsaj malo prikazujejo takratni čas, delo in življenje.

Med otroki vipavskega vrtca 1953

Ko se je teta Franka leta 1955 upokojila, je kljub temu, da je poklicno prenehala vzgajati otroke, bila še vedno v stiku z njimi. Ker sama nikoli ni imela družine, saj se ni poročila, je zelo rada pomagala svojim najbližjim pri vzgoji otrok. Tako je veliko pazila svoje nečake in kasneje njihove otroke. Resnično se je znala približati otroku. Vedno je bila nežna, prijazna, ljubeča, a hkrati tudi dosledna vzgojiteljica. Lahko si predstavljam, da je bila takšna tudi na svojem delovnem mestu in takšno jo imajo tudi v spominu ljudje, s katerimi sem se o njej v zadnjem času pogovarjala, ko sem zbirala dodatne informacije o njenem delu in življenju v vrtcu.

Vso njeno dobroto in pozornost pa sem spoznala tudi na lastni koži, saj sem kot majhen otrok (rodila sem se in živela v Ljubljani) veliko bolehal za raznimi prehladnimi obolenji in takrat je moji mami in meni velikokrat stala ob strani teta Franka. Nekajkrat me je vzela s seboj na počitnice k sorodnikom in znancem.

A 4. januarja 1982 je teta umrla. Bila sem v prvem letniku srednje šole, pogreb pa je bil na delovni dan, zato se ga nisem mogla udeležiti. Spominjam se, da mi je bilo zelo hudo, ker se od tete tudi sama nisem mogla posloviti.

Lani bi 1. avgusta praznovala 100. rojstni dan. Naj ji bodo zato te moje besede v spomin in zahvalo za vso skrb in dobroto, ki jo je razdajala vsem "svojim" otrokom; tistim v službi, kot nam domačim. Prepričana sem, da je s svojim delom in predanostjo obogatila mnogo otroških src.

Alenka Močnik, Slap

Iz društev

USTANOVITEV ZKD

Izhajajoč iz kulturne dediščine zgornje Vipavske doline in posebej trga Vipave, kjer je bilo kulturno delovanje pestro in raznoliko, se je porodila zamisel o ustanovitvi krovne zveze društev, ki delujejo ljubiteljsko v prostočasnih kulturnih dejavnostih.

Zamisel o ustanovitvi krovne organizacije se je porodila pri nekaterih društvih pa tudi vodilni ljudje Občine so z razumevanjem podpirali to zamisel.

V Zvezo kulturnih društev občine Vipava so pristopila naslednja kulturna društva: Kulturno društvo Mešani pevski zbor STANKO PREMRL Podnanos, Kulturno društvo VENTUS Vipava, Kulturno društvo KOMORNI ZBOR IPAVSKA, Vipava, FOLKLORNO DRUŠTVO Vipava, Društvo za kreativno preživljanje prostega časa RAZMETANO PODSTREŠJE Vipava in Lovski pevski zbor ZLATOROG Vipava.

Ustanovni občni zbor Zveze kulturnih društev Vipava je bil dne 23. aprila 1999, kjer so bili sprejeti potrebni in obvezni organizacijski akti ter izvoljeni potrebni in obvezni organi. Ustanovnega občnega zbora kulturnih društev Vipava so se udeležili delegati vseh društev, ki so v ta namen podpisali tudi poseben Sporazum o ustanovitvi in pristopu k Zvezi kulturnih društev občine Vipava.

Ustanovni občni zbor Zveze kulturnih društev občine Vipava je sprejel tudi okvirni finančni in delovni načrt za tekoče leto.

Formalno Zveza še ne deluje, ker je pač z zakonom urejeno tako, da mora na vse obvezne ustanovitvene dokumente ter na akte, ki so potrebni za poslovanje take Zveze, dati formalno dovoljenje Upravna enota v Ajdovščini, vendar pričakujemo, da bodo to dovoljenje izdali še v tem letu.

*Za ZKD
Jože Butinar*

ZLATI V MARIBORU!

“Musica noster amor”, je moto mariborskih pevskih tekmovanj. Maribor izmenično gosti pevce na državni in mednarodni ravni. Konec meseca aprila se je v Mariboru odvijalo že 16. tekmovanje slovenskih pevskih zborov Naša pesem. Na odru se je zvrstilo čez trideset slovenskih pevskih zborov, ki tvorijo vrh slovenske zborovske kakovosti. Letos se je tekmovanja prvič udeležil tudi Komorni zbor Ipavska iz Vipave. Dosegel je Zlato plaketo mesta Maribor in priznanje za najbolje uvrščenega debitanta.

Na začetku je bila želja. Želja, da se predstavimo širšemu slovenskemu prostoru in da nas ta oceni ter postavi na neko kakovostno raven, ki jo zaslužimo. Sledila je izbira programa.

Ta ni bil izbran strogo za tekmovanje, ampak je bil nekako sestavljen iz našega rednega letnega programa. Nato smo pospešeno nadaljevali z delom. Poleg rednih torkovih triurnih vaj, smo se srečevali še ob sobotah ali nedeljah. Na začetku priprav smo se tudi številčno okrepili, saj so se nam pridružile še nove pevke in pevci. Pred samim Mariborom pa smo imeli tudi dva krajša nastopa; v vipavski in ajdovski cerkvi. V petek, 23. aprila popoldne, je naš avtobus že

drvel proti štajerskemu koncu. In v petek zvečer smo imeli na neuradni predgeneralki dober občutek. Prespali smo kar v dijaškem domu, uradno generalko pa smo imeli zjutraj ob desetih. Po uspešno opravljenem tekmovalnem delu je sledila razglasitev rezultatov. Prejeli smo Zlato plaketo mesta Maribor. Zajelo nas je veselje, saj sta bila naše delo in prizadevanje poplačana. V nedeljo je sledil še koncert najboljših zborov, ki ga je predvajala tudi naša nacionalna TV.

Mariborsko pevsko tekmovanje je tekmovanje na zelo visokem organizacijskem nivoju. Na njem se pevec resnično dobro počuti, saj so odpravljene vse zunanje ovire, ki bi lahko preprečile dobro predstavitev zborov. Za sam zbor tako tekmovanje predstavlja dobro motivacijo za delo, dobljeni rezultati pa dajejo zboru nov polet in energijo. Ni pa dobro, če tako tekmovanje po pomembnosti zasenči resnično poslanstvo zborov, ki združuje željo po glasbenem ustvarjanju in željo po druženju. Letos so ocenjevalno žirijo v Mariboru sestavljali: predsednik žirije Marko Munih, Ljubljana, člani žirije Karmina Šilec, Maribor, Andraž Hauptman, Ljubljana, Marko Vatovec, Ljubljana in Max Frey, München. Na zaključnem koncertu zmagovalnih zborov je Marko Munih poudaril zaskrbljenost nad zmanjšanjem števila moških in ženskih pevskih zborov (na tekmovanju sta bila prisotna le dva ženska pevski zborov, šest moških in kar petindvajset mešanih zborov). Razveseljivo pa je bilo dejstvo, da so zbori v svoje tekmovalne sporede vključili veliko slovenskih glasbenih del. Mnogo jih je nastalo šele v zadnjih desetih letih. Med skladatelji teh del prevladujejo imena naših najuspešnejših in najplodovitejših umetnikov, ki že vrsto let ustvarjajo dela, ki sodijo v sam vrh evropske umetnosti. Žirija tudi ugotavlja, da so mnogi zbori presegli splošne okvire ljubiteljske in amaterske dejavnosti, saj se je na tekmovanju slišalo kar nekaj umetniških kreacij. Zaradi tega žirija upa, da se bo slovensko zborovstvo kmalu znebilo nekaterih bremen iz preteklosti, ko je bil zbor izključno sinonim za druženje ali kulisa na proslavah. Cilj tovrstnih tekmovanj ni to, da pridobimo nekaj dobrih tekmovalnih teles. Pomembnejše je pritegniti na plano čimveč novih talentiranih ansamblov, ki bi se resnično izoblikovali v zborov z osebnostjo. Naj zaključimo z besedami gospoda Petra Pavla Klasinca, predsednika organizacijskega odbora: "16. tekmovanje Naša pesem je končano. Nasvidenje, Naša pesem 2000."

Barbara Koren

LPZ ZLATOROG - VIPAVA

Slovenci radi pojemo, ne samo v okviru rednih zborov, ampak tudi v okviru raznih društev, podjetij, ustanov...

Tudi v lovskih družinah na območju občin Ajdovščina in Vipava je beseda dala besedo, pobuda je padla in uresničila se je ideja o lovskem pevskem zboru, ki je bil ustanovljen leta 1975. V Vipavi so bili najbolj navdušeni S. Ferjančič, J. Božič in drugi, v Ajdovščini so bili še M. Vodopivec, E. Rojc,... Med prvimi takratnimi pevci sem bil tudi jaz. Franc Župančič, ki je bil takrat ravnatelj Glasbene šole Vinko Vodopivec Ajdovščina, je radovoljno prevzel vodenje zborov. Ime "Zlatorog" je zbor dobil po trentarski pripovedki o Trentarju in Zlatorogu.

Ob ustanovitvi je bilo dve tretjini pevcev iz vipavskega območja, zato je bil sedež zborov v Vipavi, kjer se dobivamo še danes. Zborov so poleg Franca Župančiča vodili še Leopold Černigoj, Peter Vidrih, sedaj pa vodi zborov Stojan Koren. Ob ustanovitvi je zbor štel 16 članov, v najboljših letih pa kar 32.

Sedaj nas poje 15. Vaje imamo enkrat na teden, pred nastopi pa dvakrat, na osnovni šoli v Vipavi. Može prihajajo na vaje iz različnih krajev: Iz Velikih Žabelj, Križa, Ajdovščine, Budanj, z Gradišča in iz Vipave. Nekaj let so pevci prihajali celo iz Nove Gorice in s Cola. Zborov že od leta 1976 sodeluje na reviji Lovskih pevskih zborov in rogistov Slovenije, dvakrat smo tudi mi organizirali tako srečanje. Od leta 1978 pojemo tudi na reviji Primorska poje. Poleg tega pojemo še za razne potrebe lovskih družin širšega območja severne Primorske.

Na nastope, ki so v bližnjih krajih, gremo kar z osebnimi avtomobili, v bolj oddaljene pa z avtobusom. Ob takih prilikah povabimo s seboj tudi žene, tako da nastop preide v meddružinsko družabno srečanje, izlet, zabavo in še kaj.

V našem programu so bile najprej pesmi z lovsko tematiko, kasneje pa smo program popestrili z ljudskimi in umetnimi pesmimi.

Vsako leto priredimo tudi redni letni koncert. Letos smo poslušalce razveselili v soboto, 17. aprila, v dvorani na Gradišču. Naš program je bil sestavljen iz ljudskih in umetnih pesmi,

tako na lovsko tematiko, kot tudi na naravo, ljubezen in domovino. Svoj nastop smo zaključili s sedaj že skoraj ponarodelo Na Vipavskem. Poslušalce smo tako ogreli, da so z aplavzom poskušali ob koncu privabiti iz nas še katero pesem. Seveda smo jim ustregli. Za naše delo smo prejeli priznanje Lovske zveze Slovenije in Zveze lovskih družin Gorica. Ob tej priliki se zahvaljujem vsem pevcem kot tudi našemu dolgoletnemu zborovodji Stojanu Korenu, obenem pa vabim mlade, ki bi želeli prepevati v prijetni družini, naj se nam pridružijo.

Lado Koradin

NAŠE NONE HODIJO K TELOVADBI

Mrzel zimski večer. Burja pometa po gradiških cestah. Nikjer žive duše. Ljudje sedijo na toplem, pred televizorji. Na sredi vasi sameva gradiški kulturni dom. Ura se pomika proti pol osmi. Iz teme se prikažejo ženske postave. Pod pazduhami stiskajo nekakšne cule.

Telovadke na Slapu

Nekatere imajo nahrbtnike. Pozdravljajo se in vstopajo v nezakurjeno dvorano (zakurijo jo zelo poredko). Okrog dvajset se jih je zbralo. Odložijo bunde in blazine za talno telovadbo. Na sebi obdržijo trenirke in svoja leta, ki jih ni malo: od 50 do 70, nekaj tudi mlajših.

Po dvorani zadonijo prvi takti glasbe iz kasetnika. Udeleženke se ogrevajo s hojo in tekom. Pod vodstvom vaditeljice Silve pričnejo z razgibalnimi vajami: v stoječem, sedečem in ležečem položaju. Glasba diktira hiter tempo, ki se proti koncu upočasni. Vaje so zahtevne, vse mišice

zaposlene, utrip pospešen, udeleženke zadihane, na čelu potne srage. Še bolj jih ogreje igra z žogo. Na koncu sledijo vaje za sprostitev in umiritev. Minilo je dobrih 60-70 minut. Po vajah še malo klepeta, včasih pesem pa tudi ples. Zadovoljne zapuščajo dvorano. Naredile so nekaj zase, za zdravje in za dušo. Razvedrile in sprostile so se.

Ko se tako okrog pol desete vrnejo domov, njihovi nonoti še zmeraj strmijo v televizorje. Njim telovadba ni potrebna, oni vendar delajo!

Tako so telovadile gradiške žene pred tremi leti in tako poteka telovadba še danes, le v širšem obsegu. Telovadijo enkrat tedensko, od oktobra do aprila. Že lansko leto so prihajale k telovadbi na Gradišče tudi žene iz Vipave in sosednjih vasi. Dvorana je postala pretesna za vse. Tako sta v začetku letošnjega leta nastali še dve skupini: v Vipavi in na Slapu. Na Slapu telovadijo v dvorani bivše osnovne šole, v Vipavi pa v dvorani Društva upokojencev. Vsaka skupina ima svojo voditeljico, ki skrbi za organizacijsko plat telovadbe. Telovadi okrog 70 žensk (v vseh treh skupinah).

Telovadke v Vipavi

Večina telovadk ponavlja vaje tudi doma, kar je največji uspeh skupinske telovadbe. Koristi od redne vadbe se dokaj hitro pokažejo. Težav s hrbtenico, kolki in koleni je manj. Telesne napore prenašajo lažje, tudi postava pridobi na videzu. Postale so bolj samozavestne

Vaje s palicami na Gradišču

uspehom vodi še danes, in to vse tri skupine.

Ob koncu vadbene sezone so se vse tri skupine zbrale na zaključnem večeru na Gradišču. Prijazne domačinke so jim pripravile prijeten kulturni program s skečem in pesmijo. Poskrbele so tudi za prigrizek in harmonikarja. Ob kramljanju, pesmi in plesu jim je večer hitro minil. Ob slovesu so se razšle s pozdravom: Nasvidenje v jeseni.

Janko Vehovar

Srečanje vseh treh skupin na Gradišču ob zaključku telovadne sezone

* * *

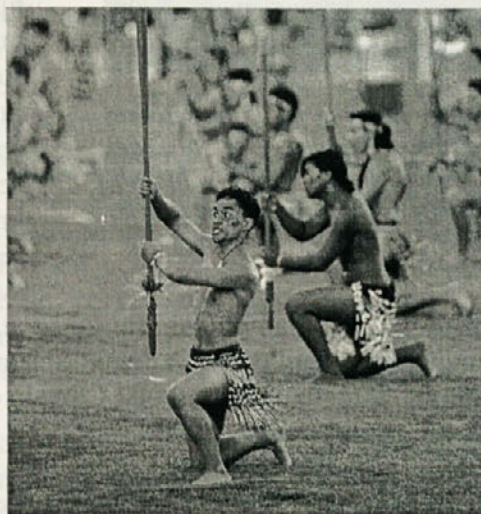
Z LETALOM OKOLI SVETA ALI DOBRIH 42.000 km

(3. del)

NOVA ZELANDIJA

Aotearoa, Nova Zelandija, dežela dolgega belega oblaka, država na spodnji strani... Za začetek le nekaj imen, ki jih ne najdete v leksikonu, označujejo pa deželo, ki je predstavljala glavni cilj mojega potovanja. Po njej sem hrepenel že kot otrok, ne da bi se mi sploh sanjalo, kakšen zemeljski raj to sploh je. In danes sem srečen in vesel, da sem jo imel možnost spoznati. Je dežela, ki je enaka površini naše nekdanje države, ki je razpadala skoraj desetletje. Sestavljata jo dva glavna otoka, ki imata preprosti imeni Severni in Južni otok. In tako preprost je tudi polčetrni milijon ljudi, ki jima daje življenje.

Življenje se je v tem delu sveta začelo pred okrog 1000 leti, ko so sem prišli prvi priseljenci iz Polinezije,

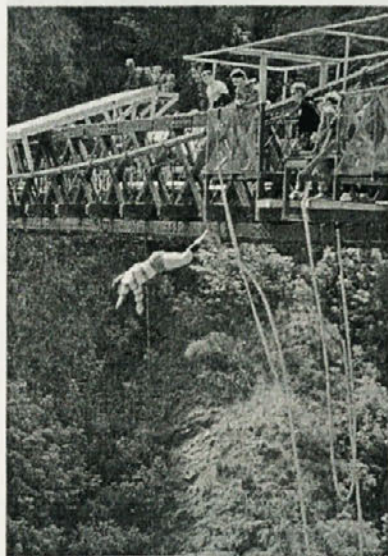

Maori - Angleži si jih kljub vsej svoji surovosti niso podredili niti v 30-letni vojni. To pove vse o njihovi moči.

poznani kot Maori. To so novozelandski domorodci, ki so sem prišli iz bližnjih Cookovih otokov, ki so oddaljeni "le" 3200 km. To razdaljo so zmogli s svojimi "trajekti" v približno treh tednih. Tako lažje razumemo, zakaj so Maori edini narod na svetu, ki ga Angleži niti v 30-letni vojni niso spravili na kolena. Maorska bojevitost in trdoživost sta bili, tudi za vsega vajene Angleže, le preveč. Belci so kasneje počasi začeli kapljati v to skrivnostno deželo in se tukaj tudi naseljevali. Tako se nekega dne tukaj znajdem tudi jaz. Prišel sem brez natančnega načrta, kaj si bom v mesecu

in pol ogledal. Najprej sem se odpravil do "Youth Hostlov" - mladinskih domov, in si nabral veliko uporabnega materiala. S to goro materiala sem šel na Sky Tower - Nebesni stolp, ki je največji razgledni stolp na južni polobli. Na vrhu stolpa sem ostal celo popoldne in še večer. Občudoval sem milijonski Auckland in si skušal tudi tiste najbolj oddaljene kraje z očmi kar najbolj približati. Zvečer sem naletel na domačina, ki je prisedel in mi razložil o Novi Zelandiji, o njenih neskončnih naravnih lepotah in sploh vsem, kar je z njo povezano. Raztegnil sem še zemljevid in osnovni plan je bil hitro narejen. Napočil je čas za prvo noč, ki sem jo prespal na čudoviti travi v parku največjega

Bungy jumping na 117m visokem Skipper bridgeu. Če bi radi spoznali, koliko vas je v hlačah, morate le še zbrati 9.000 tolarjev in 3,2,1 bungy...

novozelandskega mesta - Aucklanda. Treba je posebej poudariti, da je trava v parkih tako lepo negovana in mehka, da je to poseben užitek, če prespiš kar na prostem. Glavni razlog pa je bil ta, da sem na ta način hotel prihraniti kar največ denarja, saj nikoli ne veš, kje ti bo prav prišel. In takih noči je bilo še kar nekaj. Najbolj zanimiva pa je bila noč v mestu gejzirjev v Rotorui. Tukaj sem hotel zaspati na igrišču za golf. Naenkrat pa stopi do mene domačin z močno baterijo v rokah in mi jo usmeri v glavo. Prestrašen sem bil, saj sem bil prepričan, da sem spoznal prvega policajja. Ta prijazen domačin pa je hotel le to, da prespim pri njegovi družini. In tako sem spoznal čudovito (še posebej hčerki) maorsko družino, se še najedel, stuširal in se z njimi pogovarjal dolgo v noč. Naslednji dan sem štopal proti severu. Glede avtoštopa naj povem, da sem povprečno štopal po 5 do 10 minut. Celotno Novo Zelandijo sem prekržaril z avtoštopom. Ljudje so tu tako prijazni, da če jih prosiš za vodo, te vprašajo, kaj boš jedel in če že veš, kje boš spal. Prijazni domačini so vozili tudi po 400 km izven svoje poti, samo da so me odložili tam, kamor sem bil namenjen. Pa naj se vsak vpraša, kdo bi peljal avtoštoparja iz Vipave v Prekmurje in nazaj, če sploh

niste bili tja namenjeni. In to še ni vse. En avtoštop je trajal celih deset dni. Zveni kot znanstvena fantastika, ampak na ta način sem videl večji del južnega otoka, ne da bi enkrat zamenjal avtomobil. Človek ostane brez besed in lahko le reče hvala bogu, da se je to zgodilo prav njemu..

Glede turističnih atrakcij velja, da jih je večina kljub številnim turistom, neodkritih. Na Severnem otoku so poleg Aucklanda posebej vredni obiska Rotorua z okolico, ki je nekakšno mesto na živem gejzirju; tu lahko spoznate tudi običaje Maorov, mogoč pa je tudi obisk maorskega inštituta, kjer nadaljujejo tradicijo maorskega rezbarstva. Naslednja zanimiva točka, ki sem si jo ogledal, pa so izredne jame Waitomo. Njihova posebnost je

Od čudovitih belih plaž na 0 m nadmorske višine..., pa do 3764 m visokega Mt. Cooka

Najpopularnejši šport je rugby. Najuspešnejši "na svetu" pa so prav novozelandski "All Blacks".

ali pa izvedeš 45-kilometrski pohod do fjorda Milford Sound. V bližini Queenstowna na reki Kawarau najdemo najvišji most na svetu, kjer lahko izvedeš najdaljši bungee jumping. In prav tu se je ta adrenalinski šport tudi rodil. Nemogoče je naštetiti vse zanimivosti Nove Zelandije, ker je to "nikoli opravljeno delo".

Prebivalci imajo zelo visoko življenjsko raven. Bogatašev je izredno malo, beračev ni, zato sem na vsakem koraku srečal izredno prijazne, umirjene in optimistične ljudi bogatega srednjega sloja. Večina ljudi prebiva v lastnih hišah. Glede hrane pa je zanimivo to, da pojedjo tu največ mesa na svetu, saj ima 3,5 milijonov prebivalcev kar 70.000.000 (da, milijonov!) ovc in 13.000.000 (milijonov!) govedi. Da, to prav gotovo ni vegetarijancem prijazna dežela. Glede živali še to, da tu ni prav nobene kače, pajka ali kake druge strupene živali. Ni kaj, zelo vabljivo.

Še vedno ogromno nedotaknjenih naravnih lepot Nove Zelandije privablja v to enkratno deželo vedno več turistov z vsega sveta. In zakaj se ne bi nekega lepega dne v njej znašli tudi vi?

Štefan Rehar

ZA DOM IN DRUŽINO

DRUŠTVO SOŽITJE

Kot sem že povedala, to društvo deluje v občinah Ajdovščina in Vipava. Zveza društev ima sedež v Ljubljani, in skrbi za vsa društva. V Zvezo društev Sožitje je sprejeto tudi gibanje Specialna olimpiada, katere se pridno udeležujejo otroci iz CUIO, ter sekcija Balonček, v katero se lahko vključijo starši otrok z Downovim sindromom.

Nekatere aktiviste smo poslali na posvet o družinskih razmerjih v Velenje, ter na izobraževanje o managementu in zbiranju prostovoljcev. Naše društvo je imelo spomladi na željo naših prijateljev zanimiv in lep izlet v bližnje in nam še preveč dobro znane kraje: v živalski vrt in Arboretum Volčji Potok, kjer vidite vedno kaj novega; tako smo se z izleta vrnili domov vsi navdušeni. Res, želeli smo obiskati še cerkev na Homcu, a ker ni dostopna z avtobusi, in mnogi težko hodijo, nam to ni uspelo.

Ker dve rejnici iz naše občine oskrbujeva duševno prizadete osebe, je prav, da povem nekaj zanimivih drobtin z izleta rejnic. Obe sva članici Sožitja. Obiskali smo namreč šolski muzej v Ljubljani, kjer zbirajo stare šolske kronike, učila, šolske klopi. Imeli smo celo učno uro s starosvetno učiteljico. Učila nas je cesarsko pesem, nekatere preveč klepetave učenke poslala v kot ali krcnila po prstih. Ja, šolski muzej je vreden ogleda. Nato smo šli v Zdravilni park v Tunjicah. Naj verjame, kdor hoče, neka gospa je rekla, da je za denar vse zdravilno. Poskusite, če vam ni žal poti in jurja za vstopnino, ogleda res prekrasne narave. Bolj zanimiv je bil sadjar, ki nam je pravil, kako deluje v Tunjicah društvo za

samopomoč, članarina je vrednost 1 litra žganja. Oživali so vzgojo starih sort jablan in hrušk, pobirali cepiče starih dreves...

Cerkev sv. Ane je čudovita. Vendar se mi je nekaj zdelo še bolj čudovito, da ne rečem čudežno. Na cerkvi je spominska plošča vsem, prav vsem padlim v drugi svetovni vojni. Ni važno, kdo je bil levi ali desni. Njihovi svojci so prispevali za ploščo, na kateri so po abecedi z letnico rojstva in letnico smrti zapisani vsi padli. Verjemite - oni nič ne protestirajo, njihovi svojci pa tudi ne...

Nada Kostanjevic

UPIHNILI SMO PRVO SVEČKO

16. maja je minilo leto dni od ustanovitve Območnega odbora Hospic Vipava. Odbor šteje 60 članov iz različnih krajev Primorske.

V tem letu smo organizirali šolanje prostovoljcev. Najprej v zimskem času, nato pa še v spomladanskem. Šolanje je obiskovalo 42 udeležencev. Za prostovoljce se je odločilo 23 udeležencev. To, da imamo med prostovoljci tudi štiri moške, je dokaz, da se smrt in umiranje dotakne tudi močnejšega spola, čeprav to težje priznajo. Več odziva pa si želimo pri mladini, saj so nosilci naše prihodnosti.

Naš cilj je, da se z idejo Hospica seznanijo čim več ljudi, tudi zdravstvenih delavcev, da bi jo zavestno vključevali v vsakdanje delo z bolnimi in umirajočimi. Lani novembra smo se predstavili Društvu medicinskih sester in tehnikov Nova Gorica. Organizirali smo enodnevni seminar z naslovom SPREMLJANJE UMIRANJA - ŠOLA ŽIVLJENJA. K sodelovanju nas je povabila predsednica društva, gospa Irena Vidmar. S sodelovanjem predavateljev iz Ljubljane se je 300 medicinskih sester in tehnikov seznanilo z idejo Hospica in z njegovim pomenom. Tako velik odziv je dokaz, da si tudi v zdravstvu želimo sprememb, znanja in pomoči. Tudi medicinske sestre bi bile rade v odnosih do bolnika pristne, tople, razumevajoče in profesionalne, saj smo tudi mi samo ljudje, ki jih umiranje, smrt in žalovanje prav tako prizadene kot ostale.

Pri vodstvu ZD Ajdovščina imamo izredno podporo in razumevanje za naše delo. Tudi naše sodelavke počasi osvaja duh Hospica. Večina zdravnikov nas podpira in uresničuje njegove ideje. To so potrdili z udeležbo na učni delavnici 22.5.1999, ki jo je vodila dr. Urška Lunder - KAKO Povedati Resnico. Udeležili so se je vsi zdravniki, kar potrjuje, da se nanje lahko zanesemo, saj jih je že polovica članov društva.

Samo spremljanje pri nas ni tako zelo potrebno kot v mestih, vsaj tako ocenjujemo, ker pri nas ponavadi za bolne in umirajoče poskrbijo svojci. Imeli smo štiri "spremljanja". Najbolj smo se razveselili "spremljanja" 91-letne gospe, oskrbovanke Doma ostarelih v Ajdovščini. S tem smo prebili led, ki nas je ločeval od doma in njegovih varovancev. Upamo, da bo "spremljanje" v domu več, saj je naše poslanstvo "Biti blizu v težkem času" namenjeno tudi Domu starejših občanov.

Spomladi smo organizirali skupino "žalujočih", ki je bila z delavnico sestre Bernarde Mudrovčič izredno zadovoljna. S temi srečanji želimo nadaljevati tudi v prihodnje.

S prostovoljci se srečujemo vsak prvi četrtek v mesecu. Ob srečanjih organiziramo nadaljnje izobraževanje prostovoljcev s kvalitetnimi in zanimivimi temami predavateljev iz Ljubljane. Tako krepimo medsebojne vezi in poglobljamo prijateljstva. Prostovoljci se jih udeležujejo v polnem številu. S srečanji bomo nadaljevali po dopustih.

Naš območni odbor smo predstavili najprej na lokalnem radiu Radio NOVA v Ajdovščini in na radiu OGNJIŠČE. Ugotovili smo, da nas je poslušalo veliko ljudi. Tega nismo pričakovali.

Trenutno se ukvarjamo z novimi prostori. Upamo, da bomo do jeseni ta problem rešili, tako da bomo v njih lahko organizirali tečaj nege bolnika na domu. Po trgatvi pa nameravamo na temo "spremljanja in žalovanja" organizirati predavanja po vaseh.

Z dr. Lundrovo in predsednico društva MSZT Nova Gorica, gospo Ireno Vidmar, ki je tudi naša glavna sestra in je letos dobila državni zlati znak medicinske sestre, se

dogovarjamo za učne delavnice, ki bi jih obiskovale vse medicinske sestre Severnoprimske regije, od Bovca do Vipave. Naslov delavnice bo **PREPREČEVANJE IZGOREVANJA OB HUDO BOLNEM IN UMIRAJOČEM BOLNIKU**.

Tu ne smemo pozabiti tudi na reševalce (šoferje in spremljevalce), ki so velikokrat izpostavljeni hudim stresnim situacijam. In nenazadnje bi morali v okvir tega projekta vključiti še policiste in gasilce, saj tudi oni doživljajo hude travme ob prometnih nesrečah, naravnih katastrofah in drugih tragedijah.

Naš prvi rojstni dan bomo počastili na Nanosu, kamor smo povabili tudi naše "Ljubljance". Če nam bo vreme naklonjeno, se bomo seveda razšli s prijetnimi vtisi, ki naj do jeseni ne zbledijo, saj nas čaka še veliko dela.

*Ida Semenič,
za območni odbor Vipava*

LAŠKI MAKARON

Vaš časopis rad prebiram. Všeč mi je, ker ohranja mnogo pozabljenega ljudskega izročila. Tudi sam sem si iz pozabe priklical v spomin staro pesem, ki jo je povedal leta 1945 Dušan Miklavčič, roj. leta 1921 v Štandrežu, po poklicu krojač, po duši veseljak.

Spoznala sva se v Casablanci v Maroku, kjer sva bila od leta 1944 do leta 1946 ujetnika, zajeta od Francozov. Skupaj sva bila v logorju (taborišče) v stavbi 23. Jaz sem kot delavec hodil ven na delo, on pa je kot krojač vrtel škarje v delavnici. Domov je odšel leta 1946 z ladjo, 8 dni prej kot jaz.

Pesem govori o času po 1. svetovni vojni, ko so Italijani zasedli naše kraje. Italijanski fantje so radi gledali za našimi dekleti. Znali so jim močno lagati, bili so lepo oblečeni in "poštrikani". To je pri slovenskih fantih, ki so bili delavni in preprosti, povzračilo bes in nastalo je mnogo zbadljivk na račun laških ženinov.

LAŠKI MAKARON

*Oj, ti dekle, kaj se kujaš,
da se Lahom ti ponujaš,
al' ne veš, kaj je Lah -
kaj je laški makaron.*

*Obljubuje ti gradove,
lepe rožnate vrtove,
ko pa revček sam ne ve,
kje ga mat' rodila je.*

*Očka in mam'ca okrog hodila,
britve, škarje sta brusila,
prodajala sta limon,
zraven tudi škabalon.*

*Lah - Italijan
škabalon - sirkova metlica*

Franc Petrič

SPOMINI

Bilo je v tistih žalostnih letih 1926-28, ko primorski fantje niso dobili dela in s tem kruha na svoji zemlji, zato so morali po svetu iskat zaslužka.

To je storil tudi moj brat Ivan, ki se je podal v Ameriko, in tam vsa leta trpel domotožje, saj je za sabo poklical tudi svoje dekle. Z izredno pridnostjo sta zaslužila, da sta 6-krat obiskala domači kraj in svoje drage.

Zgodilo pa se je tudi tako, kot pravi ta pesem, ki so jo takrat prepevale moje sestre in druga dekleta v gornji Vipavski dolini.

*Nad vasjo, plul je rosni dih,
v grmovju slavec snival tih
in ko v razpotju za vasjo
mi slednjič segel je v roko.*

*Ne jokaj dekle, saj ti zvest
ostal bom v hrupu tujih mest,
dokler ne vrnem se na dom,
ti slednji teden pisal bom.*

*Ihte je šlo dekle domov
čakaje željno list njegov
in res, ko teden je minil,
se pismonoša je oglasil.*

*Za enim listom dva, trije
tolažili so ji srce
in spet krajšal se je dan
in hlad je legel prek poljan.*

*A zdaj že dolgo lista ni,
dekle pa vedno bolj blede
in kratek bil je zadnji list,
mar mu je ugasnil plamen čist?*

*Kar nemo blede dekle zre,
ko pismonoša mimo gre,
sočutno mati zre na njo
in skrbno maje z glavo.*

*Umiri, umiri otrok se moj,
dobrotni Bog, kaj bo s teboj,
on vreden tvojih ni solza,
ker je nezvest in brez srca.*

*O mati, mati, vse zaman,
zabiti moči ni mi nanj,
tu v prsih peče in skeli
in v glavi čudno mi šumi.*

*Že lastovic odplul je roj,
odnesel leto je s seboj,
tam v beli koči sred vasi
na odru pa mrlič leži.*

*Še vedno bel v svitu sveč
obrazek nekdanj svež rudeč,
okrog glave pa ji venec bel
nje temne lase je objel.*

*Kraj odra mati se solzi,
kjer ji edina spava hči,
od sten odmeva tužen jok,
zaman, saj mrtev je njen otrok.*

*Po smrti listek je le došel,
ki v kratkih vrstah se glasi,
da naj ne čaka nanj nikar,
ker z drugo stopa pred oltar.*

*Kaj mar mi zdaj nezvesti mož,
dekle pa tukaj sredi rož,
saj priča usten nasmehljaj,
jaz tudi sem nevesta zdaj.*

Fani Ferjančič, Goče

POT

Po poti vsakdo gre;
poti so majhne, večje, cepijo se.
Al' katera prava je?
Niso prave čisto vse.

Ena je prava,
ob nas ta le teče,
nekdo jo pozna,
nekdo je pa neče.

Težko se vrneš
s slabe poti...
Kam, kako in kdaj?
Da te ne zmoti.

Kdor se vleče,
ne hiti in kar strmi,
mu pot uteče
in na koncu revež ždi.

Na to se spomni,
ko to spoznaš:
če slabega ne skusiš,
za dobro ne znaš.

Franc Cerovšek

ISKRICE

Ljudje smo predolgo živeli drug ob drugem. Danes smo doumeli, da moramo živeti drug z drugim. Naučiti se moramo, da bi jutri živeli drug za drugega. (Raol Follereau)

Srce nehvaležnega človeka je kot puščava, ki žejno pije deževje izpod neba, ga vsrka vase, a ne rodi ničesar. (Perzijski pregovor)

Vso življenjsko modrost lahko povežemo v dve besedi: čakaj in upaj!

Krivemu očesu se zdi krivo tudi to, kar je ravno. (Ruski pregovor)

Ljubezen je svetloba in sonce. Sonca ne moreš zapreti. Še med stisnjenimi prsti si žarki najdejo pot. (Pierre L'Ermite)

Vrednost človeka se ne meri po položaju in naslovu, ampak po ljubezni in zvestobi. (Jože Vesenjak)

Človek, ki bi se odpovedal preteklosti, bi se odpovedal svojim koreninam; človek, ki bi se odpovedal prihodnosti, pa bi se odpovedal svoji rasti. (Ciril Sorč)

Pameten človek vse opazi, neumen človek dela o vsem opazke. (Heinrich Heine)

Če srečamo nekoga, ki nam je dolžan zahvalo, se tega takoj spomnimo. Kako pogosto pa morda srečamo nekoga, ki bi mu morali izraziti hvaležnost, pa na to ne pomislimo. (J. W. Goethe)

ČESTITKA

Iskreno čestitamo in želimo veliko zdravja naši krajanki Marjeti - Etki Fabjan, ki v tem poletju praznuje svoj 90. rojstni dan.

Uredniški odbor VG

OTMAR ČRNILOGAR

Otmar Črnilogar 1931-1999

V četrtek, 29. aprila 1999, smo se v Podragi s pogrebno mašo poslovili od pokojnega duhovnika in profesorja Otmarja Črnilogarja, predno so njegovo izmučeno telo odpeljali k pokopu v rodno Šebrelje. Bil je markantna osebnost ne le na Primorskem, ampak tudi v širšem slovenskem prostoru, vsekakor vreden spominskega obeležja.

Zibelka mu je tekla v Šebreljih, v zelo ličnem naselju na Cerkljanskem, na robu kraške planote nad dolino Idrijce. V tem kraju je tudi sicer zagledalo luč sveta nekaj uglednih mož, npr. skladatelj, organist in pevovodja Ivan Carli (1851-1911), duhovnik in kulturno-politični delavec Ivan Rejec (1878-1958), duhovnik in pesnik Jakob Rejec (1865-1944).

Otmar (njegovi domači so mu rajši rekli kar Mario) se je rodil kot prvorojenec 15. novembra 1931 v domačiji, ki se ji pravi "pri Bač-u". Oče Janez, ki je bil po poklicu zidar, si je poiskal ženo Justino Dobravec na Tolminskem, in sicer v Temljinah, nad stikom doline Kneže in Baške grape. Prve razrede osnovne šole je obiskoval v domačem kraju, kjer je v času italijanske zasedbe naših krajev pouk potekal v italijanskem jeziku. Vojna vihra mu je začasno preprečila nadaljnje šolanje v Gorici. Srečno naključje je hotelo, da se je med vojno mudil v

rodnih Šebreljah ugledni goriški duhovnik, učeni Ivan Rejec. Nadebudnega dečka je vzel v roke in ga temeljito pripravil za gimnazijski študij in mu obenem vcepil smisel za logično mišljenje, za red in precizno izražanje. Ni dvoma, da je bil prav globoki mislec Rejec nadvse uspešen oblikovalec Otmarjeve mladostne vedoželjnosti. Po končani vojni je tako pripravljen vstopil kar v drugi razred gimnazije v goriškem malem semenišču, kjer pa je mogel študirati le dve leti (1945-1947). Sledila je priključitev Primorske k Sloveniji v Jugoslaviji in tako je v šolskem letu 1947-1948 dokončal četrty razred gimnazije na idrijski gimnaziji. Odločitev za duhovništvo ga je naslednja tri leta vodila v pazinsko malo semenišče v Istri, ker smo na goriškem s priključitvijo ostali brez ustreznega cerkvenega vzgojno-izobraževalnega zavoda. Gimnazijsko izobraževanje je s pridnostjo in nadarjenostjo dokončal z maturo že leta 1951, ne glede na to, da je moral to pot svoje znanje dokazovati v hrvaškem jeziku.

Po maturi je kot primorski gojenec našel mesto v Ljubljanskem bogoslovnem semenišču in v letih 1951-1957 študiral na teološki fakulteti. Leta bogoslovnega študija je obogatil z izpopolnjevanjem na slikarskem področju, kjer je bil njegov dragoceni mentor in učitelj slikar in kipar France Kralj. Čeprav ga je kasneje življenjska pot usmerila na druga področja, mu je bilo nagnjenje do likovnega izražanja vedno zelo blizu. Služenje vojaškega roka v črnogorskem Nikšiću ga je samo utrdilo v njegovi življenjski odločitvi: biti duhovnik. Tako je 29. junija 1957 v Ljubljani prejel mašniško posvečenje iz rok mučeniškega škofa Antona Vovka in bil trdno odločen, zastaviti vse svoje sile temu poslanstvu.

Čeprav je sprva kazalo, da mu je spričo nadarjenosti namanjena poglobitev teološke stroke in znanstvena pot, ga je takratni apostolski administrator dr. Mihael Toroš takoj po novi maši imenoval za župnijskega upravitelja Marijinega Celja (Lig) nad Kanalom. V tej hriboviti župniji na zahodnem

slovenskem obrobju, na meji z Beneško Slovenijo, je preživel dve leti. Z vsem mladostnim žarom se je posvetil ljudem, ki so ga vzljubili in so ob njegovem odhodu jeseni 1959 jokali, kakor so izpovedali na njegovem pogrebu. Odhodu iz Marijinega Celja je botrovala potreba po kvalificiranem učnem osebju na Srednji verski šoli v vipavskem malem semenišču. Tako je septembra 1959 prišel v Vipavo, postal vikar pri obolelem dekanu Ignaciju Breitenbergerju in obenem prevzel pouk klasičnih jezikov na Srednji verski šoli. Sočasno se je vpisal na filozofsko fakulteto ljubljanske univerze, kjer je v letih 1959-1964 študiral klasično filologijo. V profesorju Milanu Grošlju je našel človeka, ki ga je uvedel v duhovno bogastvo antike, mu razkrival prefinjenost stare modrosti, mu izostril čut za natančno in za uho prijetno presajanje antične besede v slovensko govorico. V teh letih študija in poučevanja se je poslovil od svojega staroste, mons. Ignacija Breitenbergerja, ki je leta 1961 umrl v njegovih rokah. Dočakal je še istega leta prihod novega vipavskega dekana Slavka Podobnika, svojega nekdanjega šebreljskega župnika in vzornika pridnosti in inovativnosti. Končno je leta 1964 diplomiral in postal "profesor grškega in latinskega jezika s književnostma", kakor mu je bilo povedano ob izročitvi diplome.

Pridobljeno znanje je uspešno posredoval svojim dijakom ne le pri pouku klasičnih jezikov, ampak tudi filozofije: veljal je za nesporno avtoriteto. Rad je sodeloval pri obšolskih dejavnostih, bil dober mentor, prvovrsten organizator maturantskih izletov, neutruđen pobudnik ljubiteljstva gora pri dijakih. Pedagoško dejavnost je razširil tudi na teološko fakulteto v Ljubljani, kjer je po letu 1971 vrsto let poučeval latinski jezik. Povratek v Ljubljano je zanj pomenil poglobitev vezi s tedanjim rektorjem ljubljanskega lemenata dr. Janezom Oražmom, človekom velikih vzgojnih in pastoralnih izkušenj.

Predanost jeziku starih Grkov in Rimljanov ga je spremljala ne le pri šolskem pouku, ampak tudi pri prevajanju za cerkvene potrebe. Tako je sodeloval pri pripravi koncilskih odlokov (Izjava o krščanski vzgoji, Ljubljana 1966), pri Molitvenem bogoslužju

(Patristične lekcije, Ljubljana 1976). Posebej pa je zavzeto kar petnajst let v skupini prevajalcev oblikoval najnovejši prevod Svetega pisma iz originala. Njegov delež pri Stari Zavezi sta Knjiga modrosti in Sirahova knjiga (izšli sta tudi v posebni izdaji pri Ognjišču 1995); pri Novi Zavezi pa predvsem pisma (apostola Pavla 1. in 2. pismo Korinčanom, 1. in 2. pismo Timoteju, pismo Titu, nadalje pismo Hebrejcem, 1. in 2. Petrovo pismo, 1., 2., 3. Janezovo pismo in Judovo pismo). Bila so to garaška leta, a obenem, po njegovem mnenju, najbogatejše in najlepše obdobje njegovega življenja.

Prirojen in deloma izpopolnjen čut za likovnost je pripomogel k njegovemu imenovanju za člana Škofijskega umetnostnega sveta. Povabili so ga, da je bil skozi štiri leta (1971-1975) tajnik celjske Mohorjeve družbe, delo, ki mu je prineslo nemalo skrbi, pa tudi grenkobe (glej "Prenovljena MD v prvih dveh letih dejavnosti", Kol MD 1974, 184-190). Že od mladih nog se je zapisal goram, zato ni čudno, da so mu bili hribi velik izziv, obenem tudi kraji osebne sprostitve in zadoščenja. O tem bi znali več povedati člani vipavskega Planinskega društva, saj ga je navsezadnje uspešno vodil skozi pet let (1967-1972) in drugi ljubitelji gora.

Pri vsej raznolikosti njegovega udejstvovanja vendarle ne kaže prezreti njegove temeljne poklicanosti, duhovništva. Bil je zvest duhovnik in rad je bil duhovnik. Začetni koraki v dušno pastirstvo (Marijino Celje, Vipava) so dobili polno veljavo z njegovim imenovanjem za župnika v Podragi leta 1967. Skoraj 32 let je posvetil svoje duhovniške moči Podražanom, delil z njimi dobro in hudo, se veselil obnove cerkve, pokopališča, svetega Urbana, bil ponosen dveh novih maš v Podragi (Gabrijel Vidrih 1977, bogomir Trošt 1987), doživljal je srečo in lepoto duhovniškega bivanja, ko duhovnik podpira ljudi, ljudje podpirajo njega. bogastvo duhovniškega poslanstva je hotel deliti tudi z drugimi, zato je ponovno vodil duhovne vaje tako za duhovnike, kakor za bogoslovce (v knjigi so doslej izšle meditacije z naslovom "Hvalite Gospoda, ker je dober" - Mohorjeva družba Celovec 1994).

Bil je človek velikih zamahov, pronicljiv mislec in ognjevit razpravljalec, odprt in

gostoljuben, ljubitelj družabnega življenja, vesele narave, zaupljiv, zato včasih nerazumljen in v človeški slabotnosti ranljiv. Ohranil pa je vedno neomajno zaupanje v Tistega, ki premore vse, znal je prisluhniti nebeškemu Psihiatru, svojemu Odrešeniku. Ko je pred dvema letoma (1997) že vedel za svojo težko bolezen, je duhovnikom na duhovnih vajah v Ljubljani resno spregovoril tudi o smrti. "Smrt je odločitev v polnem pomenu besede. Z njo spregovorimo poslednjo besedo mi, pa tudi Bog, besedo, ki ne bo izzvenela nikoli več. Ali bomo

imeli milost, da napravimo iz svoje zadnje ure vzvišeno molitev, ki se bo pogreznila v Božje usmiljenje? Bog nam daj to milost. Ne vemo pa, ali jo bomo prejeli ali ne. Morda nam kane smrt v trenutek, ko najmanj mislimo nanjo. Molimo molitev, ki bi jo radi molili v smrtni uri, že sedaj: "Ne dovoli, o Bog, da bi se kdaj ločil od tebe. In če bi te hotel zapustiti jaz, ti me ne zapusti!"

Gospod Otmar se je povzpел na goro Sion v nebeškem Jeruzalemu.

Franc Kralj

GOSPODU PROFESORJU OTMARJU ČRNILOGARJU V SLOVO

Vest o prerani smrti gospoda profesorja Otmarja Črnilogarja je vse nas globoko prizadela. Izgubili smo velikega človeka in dobrega prijatelja. Menda ni človeka v gornji Vipavski dolini in širši okolici, ki ne bi poznal njegove očetovske dobrote.

Gospod Črnilogar se je rodil leta 1931 v Šebreljah. Že v rani mladosti je vzljubil lepoto gora ter hojo po njihovih pobočjih. Leta 1959 je po službeni dolžnosti prišel v Vipavo. Ker je bilo v tistem obdobju planinstvo v Vipavi v hudi krizi, so nekateri člani PD Vipava zaprosili gospoda Črnilogarja, da bi prevzel vajeti društva. Ko je naša planinska svetilka v Vipavi leta 1963 še komaj gorela, je prišel on, nalil olja in nas povabil, da stopimo za njim. Tako je gospod Črnilogar, duhovnik, postal predsednik PD Vipava, kar je bil takrat edinstven primer v Sloveniji. Javno mnenje je bilo še tako trdo, da je bilo tako dejanje za duhovnika politično zelo sporno. Pravi planinski razcvet je društvo doživelo v letih 1963-1969 pod vodstvom gospoda Črnilogarja. Poseben sloves je PD Vipava prinesla nova plezalna pot na Gradiško Turo. Zamisel in ureditev plezalne poti na Gradiško Turo so delo gospoda Črnilogarja ter vseh, ki so pri tem projektu sodelovali. Plezalna pot na Gradiško Turo je bila

planincem izročena v uporabo 15.6.1969. Ko se bomo podali na Nanos po Furlanovi plezalni poti, bomo hodili po njegovih stopinjah, saj je vanjo vložil, kot navdušen planinec, veliko mero svojega prostega časa in truda. Za ves vložen trud, vzgojo mladih planincev in razvoj vipavskega planinstva smo se mu skromno oddolžili s podelitvijo naziva **častni član Planinskega društva Vipava** ob 90-letnici društva leta 1993.

Kjerkoli se je nahajal, koderkoli je hodil, je za seboj puščal izredno sled najlepših človeških lastnosti - dobrote in ljubezni. Zato so v nas planincih njegove sledi tako močno vtisnjene, da bo z nami živel še naprej. V planinski knjigi pri Abramovih je gospod Črnilogar dne 7.6.1998 zapustil nam planincem posebno sporočilo: "*Prosim Vas, bodite zvesti soncu, zeleni zemlji, tudi čarom teme, posebno pa sebi. Amen.*"

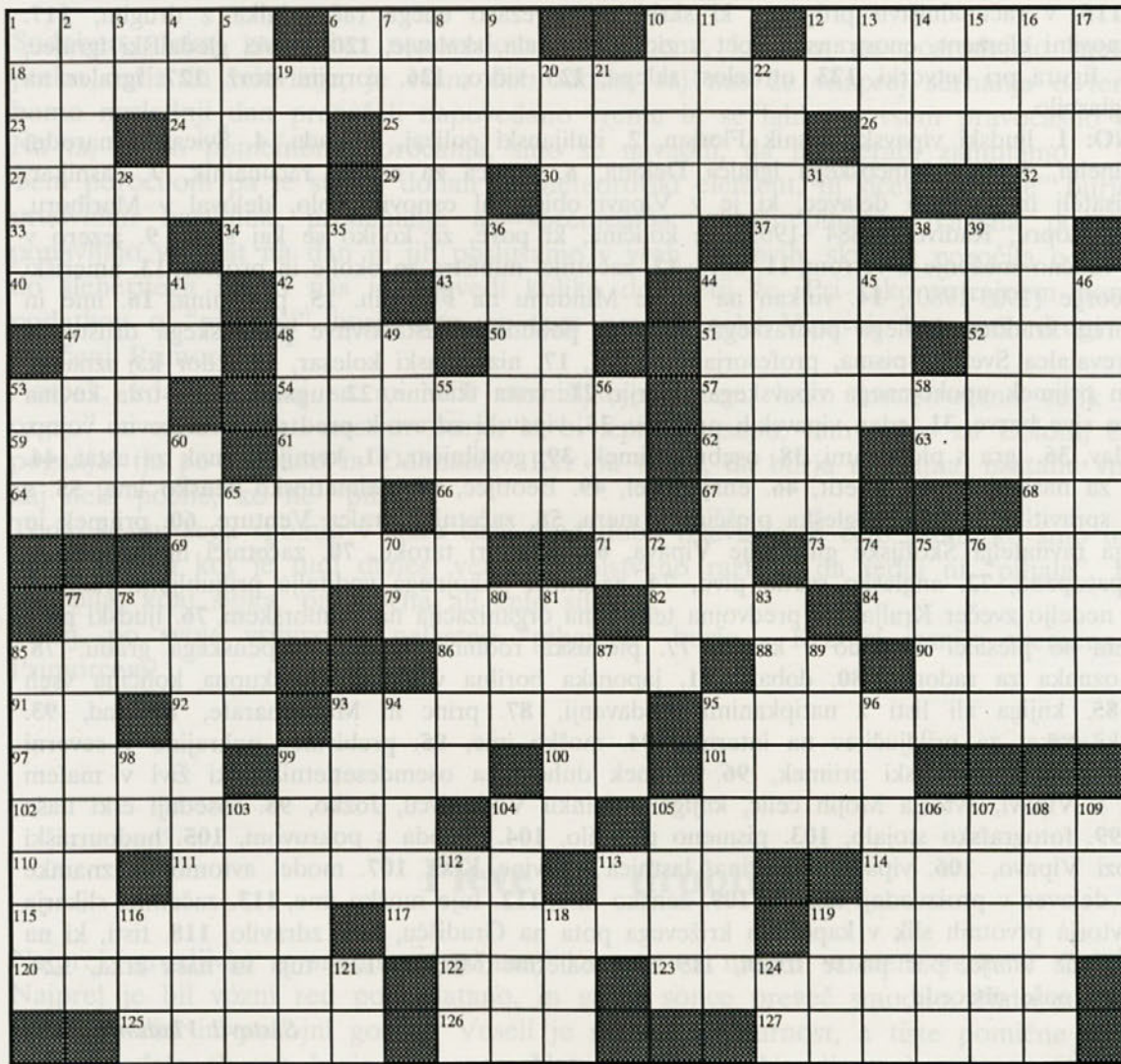
Spoštovali bomo njegov zapis, kot smo spoštovali luč, ki jo je pred nami planinci nosil od leta 1963 dalje vse do svoje prerane smrti.

Vipavski planinci smo se od gospoda Črnilogarja ob grobu poslovili na šebreljskem pokopališču, ko smo mu v grob položili prgišče zemlje iz njegove in naše Ture, tlakovane z njegovim delom in znanjem.

Hvaležni vipavski planinci

Za razvedrilo

VODORAVNO: 1. izdelek vipavske mlekarne, 6. grudi, 10. avtomobilska oznaka Murske Sobote, 12. zastava društva ali organizacije, 18. sakralni spomeniki na Gradišču pri Vipavi, 23. ploščinska mera, 24. s travo porasel izkrčen svet ob gozdu ali v njem, 25. priimek dveh nekdanjih vipavskih županov, oče in sin, 26. vipavska trgovina s tekstilom in šiviljska delavnica, 27. vipavska družina, nosilka ključavničarske obrti, 29. začetnici barona Čehovina, 30. poldrag kamen vijoličaste barve, 32. odličen športnik, 33. grm ali drevo s širokimi jajčastimi, na spodnji strani belo dlakavimi listi, iva - narečno, 34. kdor upošteva novejšo tehnično in strokovno pridobitve, 37. začetnici italijanske igralka Lollobrigide, 38. trenje, 40. žensko ime, 42. pritrtilnica, 43. potomec starih Egipčanov, 44. prostor za odlaganje odpadkov, 47. listje pri repi, 48. glavni števnik, 50. kemijski znak za molibden, 51. ime več slovenskih krajev, 52. rastlinska bodica, 53. pogan, 54. ilovica - zastarelo, 57. izbolikina na telesu zaradi poškodbe, udarca, 59. ime prvega človeka na Luni Armstronga, 61. črnilnik, 62. mesto pri Zadru, 63. strmo spuščanje letala po krivulji vijačnice z navpično osjo, 64. leta 1910 ubiti vipavski dekan Matija, 66. vas južno od Vipave, 67. ime ameriškega predsednika Eisenhowerja, 68. začetnici voditelja narodnozabavnega ansambla Slaka, 69. veliko razkošno grajeno poslopje, 71. vzdevek igralca Poliča, 73. glas, ki nastane pri poljubu - žaljivo, 77. župnik na Slapu, zgodovinar, škofijski arhivar, profesor na ŠGV, avtor nekaterih prispevkov za VG, nedavno imenovan za prelata, Franc, 79. vipavski skaladatelj s psevdonomimom Štefan Kovač, Ivan, 82. pogon na divjad, 84. moško telovadno orodje, 85. žensko ime, 86. ime slavnostne govornice na lanskem vipavskem kulturnem prazniku, Mislej, 88. kratica za samostojnega podjetnika, 90. zanos, polet, 91. začetnici prve slovenske veleposlanice v Avstriji, Bohove, 92. začetnici hrvaškega elektrotehnikarja, deloval v ZDA (1856-1943), 93. dolgo, črno vrhnje oblačilo duhovnikov, talar, 95. ljudska duhovna kultura, 97. ime francoskega filozofa in matematika Descartesa, 99. denarna enota v Gvineji, 100. začetnici slovenskega pisatelja in zdravnika,

po katerem je poimenovana ajdovska osnovna šola, **101.** ozek žleb v deski, **102.** avtor (tehnične) izboljšave, **104.** veznik, **105.** majhen izrastek na koži, **110.** začetnici francoskega fizika Curieja, **111.** država, pod katero je določen čas spadala tudi Vipava, **113.** prinašalec novice, **114.** redek izraz za grbavca, **115.** v računalništvu program, ki skrbi za povezavo enega računalnika z drugim, **117.** gradbeni nosilni element, enostransko vpet v zid, **119.** skala, skalovje, **120.** srbski gledališki igralec, Mija, **122.** figura pri četvorki, **123.** otrdelost sklepa, **125.** sidro, **126.** koruzni storž, **127.** igralec na poulično glasbilo

NAVPIČNO: **1.** ljudski vipavski pesnik Florjan, **2.** italijanski policaj, **3.** nada, **4.** Švicarski narodni junak Wilhelm, **5.** ime francoskega igralca Delona, **6.** kratica za osebni računalnik, **7.** časnikar, pesnik, pisatelj in kulturni delavec, ki je v Vipavi obiskoval osnovno šolo, deloval v Mariboru, nazadnje v Kopru, Radivoj (1884 -1969), **8.** količina, ki pove, za koliko se kaj skrči, **9.** jezero v Čadu, **10.** močno sneženje z vetrom, **11.** zora, **12.** začetnici ministra za okolje in prostor, **13.** ameriški igralec George (1903-1980), **14.** vulkan na otoku Mindanu na Filipinih. **15.** povrtnina, **16.** ime in priimek pred kratkim umrlega podraškega župnika, pobudnika ustanovitve planinskega društva v Vipavi, prevajalca Svetega pisma, profesorja na ŠGV, **17.** nizozemski kolesar, **19.** kdor kaj iznajde, **20.** ime in priimek upokojenega vipavskega zidarja, **21.** vrsta tkanine, **22.** ugankar, **28.** trda kovina modrikasto sive barve, **31.** eden vipavskih potokov, **35.** vipavski zdravnik pred drugo svetovno vojno, dr. Stanislav, **36.** igra s ploščicami, **38.** osebni zaimek, **39.** gostilničar, **41.** kemijski znak za astat, **44.** star izraz za naslonjalo, **45.** apetit, **46.** enajsti del, **49.** Beotijec, **53.** dalmatinsko žensko ime, **55.** s tlačenjem spraviti v kaj, **56.** angleška ploščinska mera, **58.** začetnici igralca Venture, **60.** priimek in ime prvega ravnatelja Škofijske gimnazije Vipava, **65.** igra pri taroku, **70.** začetnici novogoriškega župana Špacapana, **72.** angleško svetlo pivo, **74.** začetnici pokojnega voditelja priljubljene radijske oddaje V nedeljo zvečer Kralja, **75.** predvojna telovadna organizacija na Primorskem, **76.** ljudski ples, pri katerem so plesalci navadno v krogu, **77.** plemiška rodbina, lastnica slapenskega gradu, **78.** kemijska oznaka za radon, **80.** doba, **81.** japonska borilna veščina, **83.** skupna količina vseh zneskov, **85.** knjiga ali listi z natipkanimi predavanji, **87.** princ in Mahabharate, **89.** sad, **93.** računalniški paket za priključitev na internet, **94.** moško ime, **95.** prebivalec pokrajine v severni Italiji, tudi pogost primorski priimek, **96.** priimek duhovnika osemdesetletnika, ki živi v malem semenišču v Vipavi, avtorja Mojih celic, knjige o Vinku Vodopivcu, Jožko, **98.** sosednji črki naše abecede, **99.** fotografsko stojalo, **103.** pismeno potrdilo, **104.** posoda s pokrovom, **105.** hudourniški potok skozi Vipavo, **106.** vipavska družina, lastnica trgovine Klas, **107.** model avtomobila znamke Seat, **108.** delavec v proizvodnji kositra, **109.** žensko ime, **112.** tuje moško ime, **113.** začetnici slikarja Ogrina, avtorja prvotnih slik v kapelicah križevega pota na Gradišču, **116.** zdravilo, **118.** tisti, ki na Primorskem ne umrje, pač pa se izrabi, **119.** ime balerine Mlakar, **121.** tuja in naša črka, **124.** sosednji črki naše abecede

Sestavil Vladimir Anžel

Rešitev križanke iz 48. številke VG

VODORAVNO: **1.** Lanthieri, **10.** orka, **14.** Pivk, **18.** abecednik, **19.** Simon Ogrin, **22.** vrt, **23.** roka, **24.** Mesesnel, **25.** Ra, **26.** R(ebula) A(lojz), **27.** Smlednik, **29.** tt, **30.** Tabor, **32.** ikona, **34.** Asad, **36.** aa, **38.** Vipa, **39.** namen, **40.** Watt, **42.** os, **44.** muc, **46.** R(esnik) V(ili), **47.** dež, **48.** Jurij Grabrijan, **52.** latnik, **55.** diktatura, **56.** aki, **57.** I(gor) B(avčar), **58.** Italija, **60.** ura, **62.** T(anko) M(atjaž), **63.** Srakane, **65.** trim, **68.** trio, **70.** Tan, **71.** dom, **74.** ulan, **75.** Aleks, **76.** Ta, **78.** Mile, **79.** sok, **80.** prelat, **81.** Korvin, **83.** sila, **85.** renta, **86.** Janez Nepomuk, **88.** Eroica, **90.** um, **91.** Re, **92.** E(rnestina) J(elovšek), **93.** ža, **94.** gh, **95.** kip, **96.** Herberstein, **101.** blagajna, **104.** Altaj, **105.** Medno, **106.** Lavo, **107.** aed, **108.** Ne, **109.** Ravel, **111.** est, **113.** nebo, **115.** ne, **116.** Tomo, **118.** ati, **119.** stav, **121.** Carmen, **123.** Nin, **124.** sin, **125.** MS, **126.** Ranc

NAVPIČNO: **1.** Lavrin, **2.** abrakadabra, **3.** net, **4.** Tc, **5.** Herman, **6.** idol, **7.** Enke, **8.** Riad, **9.** I(rena) K(ohont), **10.** oseka, **11.** ris, **12.** kmet, **13.** Aosta, **14.** poet, **15.** iglavci, **16.** V(ojan) R(ehar), **17.** kiropraktika, **20.** nn, **21.** naravni most, **24.** mistika, **27.** Snežnik, **28.** natrij, **31.** Bi, **33.** omet, **35.** doga, **37.** Ambrus, **40.** W(olf) J(anez), **41.** audi, **43.** srt, **45.** urar, **49.** J(ože) T(oporišič), **50.** Au, **51.** ja, **52.** list, **53.** Ita, **54.** kan, **59.** Ledine, **61.** atletika, **64.** Anton, **65.** kloaka, **66.** rak, **67.** on, **69.** relacija, **72.** ol, **73.** mesojed, **74.** uslužnost, **75.** Arno, **77.** Are, **78.** miner, **80.** Perhavec, **81.** kameleon, **82.** vzreja, **84.** I(van) M(inatti), **85.** Reglan, **86.** Juhant, **87.** petelin, **89.** apnenec, **97.** rt, **98.** baron, **99.** smeti, **100.** Ines, **101.** B(urt) L(ancaster), **102.** gobar, **103.** Aden, **110.** vas, **112.** Tam, **114.** ora, **117.** mi, **120.** VS, **122.** Mn

NAM BURJA PIHA?

(GLOSA)

Sodobno, dokaj zanesljivo napovedovanje vremena, ki nam ga posredujejo meteorologi preko radia in televizije, je vsem dobrodošlo, saj nas že vnaprej seznanja o tem, kako bomo naslednji dan prenašali napovedano vreme in se lahko o vsem pravočasno odločali. Na ta, toliko pomembna poročanja, smo se navadili, da jih neradi zamujamo.

Tem poročilom pa je stalno dodan še meteorolški element, in sicer "pihanje" burje, ko je predviden nastanek, prenehanje ali sprememba jakosti pihanja. Takšna poročanja se ponavljajo večkrat na dan in jih poslušamo v vseh domovih, skratka poročila o tem segajo do slehernega izmed nas in bogvedi koliko desetletij že. Pri tako vztrajnem ponavljanju podatkov o "pihajoči" burji smo se tega navzeli celo Vipavci, kot tudi drugi z burjo zraščeni Primorci.

Ampak, kdaj pa kdaj se mi vsili razmišljanje o tem, kako monstrozno velik "pihalni organ" bi moral imeti nestvor burje, ki bi izpihano sapo, tam nekje za Colom, čez Kras poganjal tja po Jadranu in Dalmaciji? Ker pa vemo, da burja ni trajna, nastane vprašanje, kaj neki počne, ko ne "piha"?

Toda, še mi sega spomin v stare čase pred dobo televizije in celo radia, ko smo imeli tod burjo, enako kot je tudi danes, vendar z bistveno razliko, da tedaj ni "pihala". Burja je pač bila, kdaj šibka, pa močna ali celo silovita.

Torej, po svoje vsiljivo, z nelastno "pihajočo" burjo - Kranjci jasnjijo vremena - nam Primorcem!

Vinko Premrl

Pleve in drobtine

Najprej: grozljivka s srečnim (upajmo) koncem o našem voznem redu v Cekovi veži. Najprej je bil vozni red pod platano, in ga je sonce preveč smodilo. Nato so ga dali v Cekovo vežo in pokojni gospod Veseli je skrbel za ažurnost, a tiste pomične številke so vedno padale na vse kraje in konce. Nato je gospod Veseli umrl, začasno je umrl tudi vozni red; in končno je neki dobrotnik "naštimal" vozni red v omarici. Kdo ve kako čitljiv ni bil, točen pa tudi ne vedno. Včasih so kar novi vozni red prelepili čez starega, včasih so po tri mesece nekateri avtobusi vozili le na papirju. Končno smo dobili lep in čitljiv raznobarvni vozni red, ki je bil nekomu napoti, in je "sesul" šipo. Nato so vsi prekladali pristojnost za popravilo šipe z enega na drugega - ne bom naštevala, da ne bi zapisala koga preveč ali premalo. Nato so vozni red oblekli v plastiko in "nalimali". Nato ga je neznan storilec spravil na tla. In končno smo imeli nekaj dni šipo brez voznega reda. Sedaj pa se veselimo lepega, čitljivega raznobarvnega voznega reda s prihodi in odhodi avtobusov. Ja, ta Kostanjevka ni nikdar zadovoljna. Kar lepo bi bilo, če bi ta reč bila ponoči osvetljena in če bi občasno kak komunalec z metlo segel v Cekovo vežo! Z rožicami pa so ozaljšali park pred združnim domom, korita pa so tudi polna lepega cvetja, turistična tabla je živa in cela...

Naš market pa ja tako moderniziran, da uboge, nadvse prijazne deklice z naravnost angelskim potrpljenjem pritiskajo na moderne in divje računalnike pri blagajni, ki pač nočejo "prijeti" vsake robe in se včasih nabere kar lepa vrsta ljudi, predno razrešijo to elektronsko čudo v marketu. Pač, postali smo žrtve modernizacije...

Pravijo, da se vsaka povodenj enkrat odteče, tako bo tudi to elektronsko blagajniško čudo enkrat registriralo vso robo...

Kaj je odpihnilo mesnico v Beblerjevi ulici, mi ni znano. Najbolje, da se spet kdo loti tam prodajati čevlje.

Nada Kostanjevic

VREMENSKO POROČILO

	VIPAVA	NANOS
MAREC 10. - 31.	75,3 l/m ² dežja, 6 deževnih dni, 4x rosa	34,5 l/m ² dežja, snega 15 cm, min. temp. -4,0°C, maks. temp. 15°C
APRIL	190,7 l/m ² dežja, 18 deževnih dni, 1x slana, 8x rosa, 1x toča, 4 nevihte	227,0 l/m ² dežja, min. temp. 0°C, maks. temp. 15,5°C
MAJ	70,7 l/m ² dežja, 11 deževnih dni, 4 nevihte, 1x močna burja (19.5.)	92,3 l/m ² dežja, min. temp. 5°C, maks. temp. 23,5°C
JUNIJ 1. - 20.	68,1 l/m ² dežja, 8 deževnih dni, 5x rosa, 5 neviht, od 13. do 17.6. vetrovno	65,1 l/m ² dežja, min. temp. 7,5°C, maks. temp. 23,5°C

Nada Kostanjevic in Ivica Jež

PRISPEVKI ZA VIPAVSKI GLAS OD 20.3.1998 DO 20.6.1999:

Janko Bavčar	Ljubljana	5.000 SIT
Cvetka Brajovič	Ljubljana	5.000 SIT
Benčina-Cunja	Trst	5.000 SIT
Družina Faganeli	Nova Gorica	3.000 SIT
Ivanka Mohorčič	Vojana Reharja 11	1.000 SIT
NN	HKS-Vipava	1.000 SIT
Olga Podobnik	Ljubljana	2.500 SIT
Vika Radojevič	Divaja	5.000 SIT
Martin Silvester	Ljubljana	1.000 SIT
Marija Vidrih	Ljubljana	1.000 SIT
skupaj:		29.500 SIT

Vsem se najlepše zahvalujemo!

Svoje prispevke lahko nakažete tudi na žiro račun *KS Vipava 52010-645-50977* s pripisom *ZA VIPAVSKI GLAS*

VIPAUSKI GLAS - glasilo KRAJEVNE SKUPNOSTI VIPAVA
JUNIJ 1999
650 izvodov

Uredniški odbor:

Gizela Furlan - urednica, Magda Rodman, Vera Poniž, Nada Kostanjevic, Franc Cerovšek, Vladimir Anžel in Breda Butinar - lektorica

Sodelovali so še: Dorica Makuc, Fani Ferjančič, Ana Florjančič, Božidar Premrl, Francka Meden, Zorica Matovič, Vida Babič, Helena Kobal, Helena Kravos, Zvonka Starc, Robert Leban, Anamarija Petrič, Sara Rovnan, Meri Uršič, Alenka Močnik, Jože Butinar, učenci 3.a razreda OŠ Vipava, Barbara Koren, Lado Koradin, Janko Vehovar, Štefan Rehar, Ida Semenič, Franc Kralj, vipavski planinci, Vinko Premrl, Franc Petrič

Tisk: Papirna galanterija SEDMAK, Ajdovščina

Po mnenju Urada za informiranje št. 4/3-12-669/94-23/154 z dne 23.5.1994 spada publikacija VG med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tar. št. 3, po kateri se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5%. (Ur.l. RS št. 4/92)

Ob dnevu državnosti	stran 1
<i>Iz naše preteklosti</i>	
Vipavsko letališče in letala	stran 3
Leteča pošast	stran 6
Prva svetovna vojna in življenje v zaledju	stran 7
Spomini na moje izgnanstvo v Italijo	stran 11
Kapela - cerkev sv. Marka v Vipavi	stran 13
Kako je Avstro-Ogrska urejala hudournike na Vipavskem	stran 17
Trenutek v preteklosti Možetove hiše	stran 19
Vipava in Vipavci v ogledalu Bleiweisovih Novic	stran 21
Žganjekuha in financarji	stran 25
Maline	stran 27
Maria Au - Marija v Logu	stran 28
<i>Predstavljamo vam</i>	
Radivoj Rehar	stran 31
<i>Iz naše KS</i>	
Poročilo o delu KS Vipava	stran 34
<i>Iz naše občine</i>	
Poročilo o delu občine Vipava	stran 38
<i>Iz ustanov in društev</i>	
Škofijska gimnazija Vipava	stran 43
Na Slavniku	stran 44
MPZ Vipava	stran 44
50 let vipavskega vrtca	stran 46
Spomini na vzgojiteljico Frančiško Potrata	stran 49
Ustanovitev ZKD	stran 51
Zlati v Mariboru!	stran 52
LPZ Zlatorog Vipava	stran 53
Naše none hodijo k telovadbi	stran 54
Z letalom okoli sveta ali dobrih 42.000 km	stran 55
<i>Za dom in družino</i>	
Sožitje	stran 57
Upihnili smo prvo svečko	stran 58
Laški makaron	stran 59
Spomini	stran 60
Pot	stran 61
<i>In memoriam</i>	
Otmar Črnilogar	stran 62
<i>Za razvedrilo</i>	
Križanka	stran 65
Nam burja piha?	stran 67
Pleve in driobtine	stran 67
Vremensko poročilo	stran 68

